

Een ander leven, of niet?

*Een bacheloronderzoek naar het ervaren van een overgang van burger
naar militair en de invloed hiervan op opleidingsverloop*

<u>Student:</u>	Linda Hansort
<u>Studentnummer:</u>	3216500
<u>Studie:</u>	Algemene Sociale Wetenschappen
<u>Universiteit:</u>	Universiteit Utrecht
<u>Begeleider:</u>	Prof. Dr. R.M. Maier
<u>Tweede beoordelaar:</u>	Dr. P.J.H. Selten
<u>Stageplek:</u>	DienstenCentrum Gedragswetenschappen Defensie
<u>Stagebegeleider:</u>	Drs. N.C. Riep
<u>Datum van inleveren:</u>	01-07-2010

Samenvatting

In het kader van een bachelorproject is onderzoek gedaan naar opleidingsverloop bij de verschillende initiële opleidingen van Defensie. Hiervoor is stage gelopen bij de afdeling Gedragwetenschappen van Defensie. Voor het verkrijgen van informatie over opleidingsverloop is een vragenlijst van Gedragwetenschappen gebruikt. De onderzoekspopulatie bestaat uit 4548 leerlingen uit 2008 en 2009. Gezien bij dit onderzoek alle initiële opleidingen van Defensie zijn betrokken, is de data van de verschillende opleidingen bij elkaar gevoegd in één bestand. Vervolgens is onderzocht of er verschillen zijn in het ervaren van (aspecten van) de overgang van burger naar militair en in het wel of niet verlaten van een initiële opleiding, tussen zware, middelzware en lichte initiële opleidingen van Defensie. Voor de analyses is gebruik gemaakt van de volgende analyse-methoden: crosstabs, regressie-analyse, correlatietoetsen en discriminantanalyse, uitgevoerd met behulp van SPSS 16.0. De belangrijkste bevinding is dat de respondenten van de lichte en middelzware opleidingen de overgang ongeveer even moeilijk ervaren en de respondenten van de zware opleidingen de overgang moeilijker ervaren. Dit komt met name door de aspecten controle en internaatsysteem.

Keywords: Defensie; Militair(leven); Burger(leven); Opleidingsverloop; Overgang burger-militair.

Inhoudsopgave	Blz.
Inleiding	4
- Initiële opleidingen Defensie	
- De opleiding: hersocialisatie & totale institutie	
- Opleidingsverloop: omvang probleem	
- Genomen maatregelen	
- DienstenCentrum Gedragwetenschappen	
- Dit onderzoek	
Probleemstelling	8
- Doelstelling	
- Vraagstelling	
- Beantwoording hoofd- en deelvragen	
- Wetenschappelijke relevantie	
- Maatschappelijke relevantie	
- ASW- invalshoek	
Literatuurstudie	13
- Inleiding	
- Factoren voor vertrek	
- Overgang van burger naar militair & aspecten van het militaire leven: culture-shock	
- Week van vertrek	
- Opleidingen: licht, middelzwaar & zwaar	
- Doorzetten	
- Conclusie & reflectie	
Methodologische verantwoording	24
- Dataverzameling & onderzoekspopulatie	
- Operationalisatie van begrippen	
- Methode van onderzoek & analyse van gegevens	
- Betrouwbaarheid & validiteit	
Resultaten en analyse	27
- De onderzoeksgroep	
- Resultaten	
- Stap 1: Verschillende initiële opleidingen & Overgang van burger naar militair	
- Stap 2: Overgang van burger naar militair algemeen & de tien aspecten	
- Stap 3: Persoonskenmerken & Overgang van burger naar militair	
- Stap 4: Overgang van burger naar militair & Motief	
- Stap 5: Motief & Besluit	
Conclusies	51
- Het onderzoek	
- Beantwoording deelvragen	
- Overkoepelende conclusie & beantwoorden hoofdvraag	
- Discussie & Reflectie	
Literatuurlijst	59
Bijlagen	
Bijlage 1	63
Bijlage 2	116
Bijlage 3	129

Inleiding

Initiële opleidingen Defensie

Dit onderzoek heeft betrekking op de initiële opleidingen van Defensie. Dit zijn algemene opleidingen, die bedoeld zijn om militairen op te leiden, aan de verschillende krijgsmachtsdelen: Koninklijke Landmacht, Koninklijke Luchtmacht, Koninklijke Marine en de Koninklijke Marechaussee. Als iemand besluit om militair te worden, wordt vervolgens een krijgsmachtsdeel gekozen waar een bepaalde initiële opleiding bij hoort. Na afronding van een initiële opleiding kan een specialistische opleiding worden gevolgd.*

De initiële opleidingen zijn aan een krijgsmachtsdeel gebonden. De initiële opleiding van de landmacht is de Algemene Militaire Opleiding (AMO(L)). Deze kan worden gevolgd aan verschillende scholen, gevestigd in verschillende regio's namelijk: School Noord in Assen, School Zuid in Oirschot en School Luchtmobiel in Schaarsbergen (AMOL). Een speciale opleiding van de landmacht is het Korps Commando Troepen (KCT). Deze opleiding is erg zwaar en kan worden gevolgd door zowel burgers die militair willen worden (nieuwe leerlingen) als beroepsmilitairen. De beroepsmilitairen vinden het militaire leven bij het KCT, ondanks dat ze al militair zijn, vaak alsnog moeilijk vanwege de zwaarte van de opleiding. De initiële opleiding van de luchtmacht wordt ook de AMO genoemd. Deze volgt men in Woensdrecht. De marine heeft twee initiële opleidingen. Bij de werving wordt al gekozen voor een beroep als marinier of matroos, omdat aan beide beroepen andere selectiecriteria zijn verbonden. De Elementaire Vakopleiding (EVO) leidt op tot marinier. In deze opleiding zit behalve de basisopleiding ook een vakopleiding. De opleiding voor matroos is de Elementaire Militaire Maritieme Vorming (EMMV). De basisopleiding die bij de marechaussee (KMar) wordt gevolgd, is de opleiding Algemene Militaire Basisvaardigheden (AMBV) in Apeldoorn.*

De opleiding: hersocialisatie & totale institutie

In de initiële opleidingen tot militair worden militaire vaardigheden aangeleerd en vindt een *hersocialisatieproces* plaats. Bij dit proces ruilt de soldaat zijn civiele identiteit in voor de identiteit van een militair (Berg, van den, Catz, Dekker, Leeuw, de, 2008). Dit alles vindt plaats in een omgeving met de kenmerken van een *totale institutie* (dit wordt ook wel een *internaatsysteem* genoemd). Het is de bedoeling dat leerlingen wennen aan het militaire leven. Voorbeelden hiervan zijn: het constant in gezelschap zijn van andere leerlingen, discipline,

---

* Bron: <http://www.defensie.nl/>

netheid, het internaatsysteem en strakke dagprogramma's en regels (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008). Deze manier van leven verschilt in grote mate van het reguliere leven. Er wordt 24 uur per dag, 7 dagen per week samen geleefd in een besloten systeem (Goffman, 1961. Uit: Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008). Met betrekking tot de initiële opleidingen zijn er drie grote verschillen met de reguliere samenleving: Ten eerste hebben de terreinen waar de opleidingen plaats vinden een duidelijke, fysieke grens met de rest van de samenleving. Ten tweede zijn de leerlingen bijna constant in het gezelschap van andere leerlingen. Dit komt doordat wonen, werken en het doorbrengen van vrije tijd allemaal op dezelfde plek gebeurt. Men slaapt bijvoorbeeld met meerdere mensen op een kamer, waardoor men weinig privacy heeft. Ten slotte hebben leerlingen dagelijks te maken met een strak dagschema en formele regels. Hierdoor heeft elke leerling dezelfde taak en wordt elke leerling gelijk behandeld (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008).

Opleidingsverloop: omvang probleem

Een probleem bij een aantal initiële opleidingen van Defensie is dat het *opleidingsverloop* substantieel is, veel leerlingen breken de opleiding tot militair vroegtijdig af. Het verloop verschilt per opleiding. Dit hangt onder andere af van de zwaarte en duur van de opleiding. Bij de zwaardere opleidingen is het verloop vaak wat hoger dan bij de minder zware opleidingen. Hoe zwaarder de opleiding is, hoe sterker het hersocialisatieproces. Voor sommige opleidingsverlaters is dit proces een reden voor vertrek. Dit proces wordt vanaf de eerste dag doorgevoerd, dus de leerlingen die om deze reden de opleiding als zwaar ervaren, zullen vooral in de eerste paar weken van de opleiding stoppen. Kenmerken van de leerling en kenmerken van de opleiding passen niet goed bij elkaar. Deze leerlingen ervaren de overgang van burger naar militair als moeilijk. Dit kan onder andere komen door het ervaren van een '*reality-shock*'. De verwachtingen over de opleiding komen niet overeen met de werkelijke ervaring (Caspers, 2008).

Een zekere realiteitschok is echter nodig om de overgang van burger naar militair te maken. Om deze reden kan men opleidingsverloop niet geheel tegengaan. Vooral bij de zwaardere opleidingen, zal een bepaald percentage opleidingsverloop geaccepteerd moeten worden, gezien de overgang daar groter is. Als dit het geval is spreekt men van een '*culture-shock*'. Leerlingen zullen moeten wennen aan de nieuwe cultuur en aan het ontberen van burgervrijheden. Later stoppen in de opleiding wordt vaak door andere factoren beïnvloed, bijvoorbeeld blessures. Naarmate de opleiding zwaarder is, zal ook de lichamelijke belasting toenemen (Caspers, 2008).

Als wordt gekeken naar de verschillende opleidingen en rekening wordt gehouden met de zwaarte van de verschillende opleidingen, zijn de percentages van het initiële verloop in 2007 als volgt (Caspers, 2008):

- Landmacht: AMO 31%, AMOL 46%
- Luchtmacht: AMO 16%
- Marechaussee: 20%
- Marine: EMMV 10%, EVO 62%

Genomen maatregelen

In Nederland zijn al enkele maatregelen ingevoerd om het opleidingsverloop terug te dringen. Een veelgenoemde reden om de opleiding te verlaten was de ontevredenheid met het salaris. Men vond het salaris van civiele banen aantrekkelijker. In 1999 zijn maatregelen genomen om het salaris te kunnen verhogen, waardoor het salaris na invoering van de maatregelen gemiddeld als acceptabel wordt gezien. Het percentage leerlingen dat dacht meer te kunnen verdienen met een civiele baan daalde.

Een tweede maatregel die genomen is, betreft het tempo en de tijdsdruk tijdens de opleiding. Gebleken is dat het schema van de opleiding voor veel leerlingen zwaar is. Om deze druk iets te verminderen, is besloten om de duur van de basis opleiding iets uit te breiden.

Een derde maatregel heeft te maken met verkeerde verwachtingen van de leerlingen aan het begin van een militaire opleiding. Men streeft naar het zo goed mogelijk informeren van de kandidaten, een voorbeeld hiervan is het invoeren van een informatieve video. Zo worden de verwachtingen bijgesteld waardoor deze meer overeen zullen komen met de werkelijkheid (van de Ven & Matser, 2002).

Andere maatregelen zijn: een gesprek met elke leerling die wil stoppen (EVO), bewaken van de kwaliteit van instructeurs (AMO luchtmacht) en het verzorgen van bijles (Kmar) (Caspers, 2008).

DienstenCentrum Gedragwetenschappen

DienstenCentrum Gedragwetenschappen (DC GW) doet binnen het programma Instroom, Doorstroom en Uitstroom (IDU) onderzoek naar opleidingsverloop binnen Defensie. Dit wordt gedaan met behulp van een vragenlijst. Iedereen die een initiële opleiding verlaat wordt, ongeacht het tijdstip van vertrek, een vragenlijst voorgelegd. De vragenlijst wordt afgenomen bij zowel leerlingen die vroegtijdig stoppen met de opleiding, als leerlingen die de opleiding succesvol afronden. Hierdoor is een vergelijking tussen deze twee groepen mogelijk en kan

gekeken worden naar de redenen om te blijven of te vertrekken. Gedragswetenschappen ondersteunt hiermee de Defensieorganisatie door belanghebbenden van informatie te voorzien. De monitor opleidingsverloop geeft aanwijzingen om het verloop uiteindelijk te kunnen verminderen.*

Dit onderzoek

Bij een aantal opleidingen vormt het verlooppercentage een wezenlijk probleem. Middels dit onderzoek wordt getracht de vragenlijsten over opleidingsverloop, van de verschillende krijgsmachtsdelen, nog beter op elkaar af te stemmen. Defensiebreed inzicht is momenteel mogelijk doordat de vragenlijsten bij alle scholen worden afgenomen. Aan de hand hiervan worden rapportages gemaakt. Door deze rapportages naast elkaar te leggen en te vergelijken, kan Defensiebreed inzicht in opleidingsverloop worden verkregen. Databestanden, afkomstig van verschillende scholen, zijn echter nog niet samengevoegd tot één bestand. Er bestaan enkele verschillen tussen de databestanden, die voornamelijk veroorzaakt worden door verschillen in de codeboeken. Door de codeboeken van de verschillende bestanden beter op elkaar af te stemmen en een overkoepelend codeboek te ontwikkelen, zijn de *databestanden samengevoegd* tot één bestand. Als alle gegevens in één bestand staan, kunnen de verschillende scholen gemakkelijker met elkaar vergeleken worden. Een tweede reden voor de verschillen tussen de databestanden is het bestaan van krijgsmachtsspecifieke vragen. Sommige vragen zijn namelijk alleen van toepassing bij een bepaalde opleiding. Dit zorgt verder niet voor problemen bij het samenvoegen van de bestanden of het vergelijken van de data.

In dit onderzoek wordt Defensiebreed gekeken naar de invloed van de overgang van burger naar militair op opleidingsverloop. De overgang naar het militaire leven kan op verschillende manieren invloed uitoefenen op een militair in opleiding. De verschillende aspecten van de overgang naar het militaire leven zullen in kaart worden gebracht. Vervolgens wordt gekeken hoe het ervaren van de overgang naar het militaire leven kan leiden tot het verlaten van de opleiding. Het maximaal aantal bladzijden voor het project is iets overschreden ten behoeve van de leesbaarheid. Voor de duidelijkheid zijn witregels toegevoegd of zijn paragrafen op een nieuwe pagina begonnen.

---

* Bron: <http://www.defensie.nl/>

Probleemstelling

Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is onderzoeksvragen beantwoorden over het ervaren van de overgang van burger naar militair en de invloed daarvan op opleidingsverloop. Om dit te realiseren zijn gegevens van de verschillende krijgsmachtsdelen bij elkaar gevoegd in één bestand, zodat een diepergaande vergelijking makkelijker mogelijk wordt. Dit is gedaan door achterliggende codeboeken beter op elkaar af te stemmen en vervolgens is een overkoepelend codeboek gemaakt. Daarna zijn de bestanden aangepast en bij elkaar gevoegd. Gegevens van de verschillende scholen zijn beter en makkelijker te analyseren als ze in één bestand staan. Verschillen en relaties tussen verschillende opleidingen en krijgsmachtsdelen kunnen dan beter worden weergegeven en geanalyseerd.

Vraagstelling

Hoofdvraag

Zijn er verschillen in het ervaren van (bepaalde aspecten van) de overgang van burger naar militair en vervolgens in het wel of niet verlaten van een initiële opleiding, tussen zware, middelzware en lichte initiële opleidingen van Defensie?

Deelvragen

- 1) Is er een samenhang tussen de zwaarte van een initiële opleiding van Defensie en het moeite hebben met (bepaalde aspecten van) de overgang naar het militaire leven?
- 2) Is er een samenhang tussen het moeite hebben met (bepaalde aspecten van) de overgang naar het militaire leven en de persoonskenmerken leeftijd, geslacht, vooropleiding en burgerlijke staat?
- 3) Is er een samenhang tussen het moeite hebben met (bepaalde aspecten van) de overgang naar het militaire leven en de motivatie om een initiële opleiding van Defensie wel of niet te verlaten?
- 4) Is er een samenhang tussen de motivatie om een initiële opleiding van Defensie wel of niet te verlaten en het daadwerkelijk wel of niet verlaten van een initiële opleiding van Defensie?

Beantwoording hoofd- en deelvragen

Voor het beantwoorden van de hoofd- en deelvragen is naar een Defensiebreed bestand gekeken. Hierin zijn verschillende aspecten onderscheiden. *Ten eerste* is een onderscheid gemaakt tussen de verschillende initiële opleidingen van Defensie. Deze zijn vervolgens ingedeeld in drie categorieën: *licht, middelzwaar en zwaar*. Het is waarschijnlijk dat bij een zwaardere opleiding de overgang van burger naar militair als moeilijker wordt ervaren, omdat bij zwaardere opleidingen het hersocialisatieproces sterker is. Dit is gebaseerd op de indeling die Richardson e.a. (2008) hebben gemaakt. Om deze indeling te maken, hebben zij gekeken naar verschillende factoren: de fysieke intensiteit van de opleiding, de duur van de opleiding, de civiele herkenbaarheid, de contactnabijheid en intensiteit (het wel of niet direct in contact komen met vijandige partijen) en het uitvalpercentage. Naar aanleiding van deze kenmerken is de volgende indeling ontstaan:

Lichte opleidingen: EMMV (Marine), AMO (Luchtmacht) en AMBV (Marechaussee).

Middelzware opleidingen: School Noord (Landmacht) en School Zuid (Landmacht).

Zware opleidingen: EVO (Mariniers), AMO (Luchtmobiel) en KCT (Landmacht).

Door verschillende initiële opleidingen bij het onderzoek te betrekken, is het onderzoek niet beperkt tot één krijgsmachtsdeel en kunnen opleidingen van verschillende krijgsmachtsdelen met elkaar worden vergeleken. Behalve naar de zwaarte van de opleidingen, is ook gekeken naar de verschillende opleidingen afzonderlijk van elkaar.

Ten tweede is de overgang van burger naar militair onderscheiden. De overgang van burger naar militair wordt algemeen uitgevraagd door direct naar de algemene ervaringen te vragen. Bij deze vraag horen vijf antwoordmogelijkheden, uiteenlopend van zeer zwaar tot zeer soepel. Vervolgens zijn tien *aspecten van het militaire leven* onderscheiden, waar leerlingen bij de overgang van burger naar militair mee worden geconfronteerd. Deze tien aspecten zijn: netheid, stiptheid, tijdsdruk, tempo, controle, behandeling instructeurs, militair lichamelijk, straffen, omgaan met wapens en het internaatsysteem. In de vragenlijst over opleidingsverloop van de afdeling Gedragwetenschappen is gevraagd hoe deze verschillende aspecten van het militaire leven zijn ervaren. Er zijn drie antwoorden mogelijk: geen moeite, enige moeite en veel moeite. Sommige aspecten hebben waarschijnlijk meer invloed op het algemene oordeel over de overgang dan andere. De factor 'overgang van burger naar militair' is vooral van invloed op opleidingsverloop in de *eerste paar weken* van de opleiding. De overgang is dan het sterkst merkbaar. Leerlingen die hier niet mee om kunnen gaan, zullen daarom vooral in de eerste weken stoppen (Richardson, Vogelhaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008).

Ten derde zijn de *persoonskenmerken* leeftijd, geslacht, vooropleiding en burgerlijke staat onderscheiden. Dit is ook gevraagd in de vragenlijst over opleidingsverloop. Leerlingen met een gemiddeld IQ hebben minder verloop dan leerlingen met een hoog of laag IQ. Dit komt doordat leerlingen met een hoog IQ zich niet genoeg uitgedaagd voelen en leerlingen met een laag IQ de opleiding juist te zwaar vinden. Om deze redenen kunnen deze groepen leerlingen eerder uitvallen (Singer & Morton, 1969. Uit: Nijenhuis, van de Ven, Vermeij & Vos, 2008). Leerlingen die vroegtijdig stoppen met de opleiding, zijn vaak jonger dan doorstromers. Deze leerlingen hebben meer moeite met de overgang van burger naar militair en kunnen moeilijk wennen aan de nieuwe omgeving. Mannen noemen vaker een tegenvallend salaris als reden voor vertrek dan vrouwen (Ven, van de, 2002).

Ten vierde is in dit onderzoek gekeken naar de motivatie om de opleiding wel of niet te verlaten. Het al dan niet moeite hebben met de overgang van burger naar militair kan de motivatie voor de opleiding en het werk beïnvloeden. Twee motieven, die inhoudelijk gerelateerd zijn aan de overgang van burger naar militair, zijn in dit onderzoek onderzocht: de woon- en leefomgeving en het militaire leven. In de vragenlijst zijn deze motieven uitgevraagd door leerlingen aan te laten geven of deze motieven hen hebben gemotiveerd om te vertrekken of te blijven. De antwoorden kunnen zijn: BLIJVEN, blijven, neutraal, vertrek, VERTREK. Vervolgens zijn een aantal onderliggende aspecten van deze motieven onderscheiden, met dezelfde antwoordmogelijkheden. De aspecten die horen bij het motief woon- en leefomgeving zijn: Invloed discipline, Invloed lichamelijke werk, Invloed punctualiteit, Invloed velddienst, Invloed nauwkeurig werken en Invloed werken in teamverband. De aspecten behorende bij het motief militair leven zijn: Invloed internaatstelsel, Invloed gebrek aan privacy en Invloed van huis zijn.

Ten slotte is het voor dit onderzoek belangrijk om te kijken naar het daadwerkelijke *opleidingsverloop*. Om die reden is een onderscheid gemaakt tussen leerlingen die de opleiding vroegtijdig verlaten en leerlingen die de opleiding succesvol afronden. Er is gekeken of bepaalde aspecten van het militaire leven verschillend zijn ervaren door opleidingsverlaters en doorstromers. Het zou bijvoorbeeld kunnen dat doorstromers het militaire leven als iets positiefs ervaren terwijl opleidingsverlaters dit juist als een reden voor vertrek zien. De vraag is of de motieven om de opleiding wel of niet te verlaten ook daadwerkelijk leiden tot het besluit om wel of niet te stoppen.

Door naar deze verschillende aspecten te kijken, geeft dit onderzoek een zo volledig mogelijk beeld van opleidingsverloop binnen Defensie. De verschillende initiële opleidingen zijn op deze manier allemaal bij het onderzoek betrokken. Er is gekeken naar de zwaarte van de

verschillende opleidingen en de mate waarin de overgang van burger naar militair wordt ervaren. Vervolgens is gekeken of deze ervaring leidt tot bepaalde motieven over de opleiding en uiteindelijk tot de beslissing om de opleiding wel of niet te verlaten. Al deze aspecten kunnen als volgt worden weergegeven:

Figuur 1. *Factoren die van invloed zijn op opleidingsverloop (Licht, Middelzwaar, zwaar)*

Wetenschappelijke relevantie

De *wetenschappelijke relevantie* van dit onderzoek is erin gelegen dat door middel van dit onderzoek de verschillende databestanden bij elkaar zijn gevoegd, waardoor Defensiebreed diepgaand analyses mogelijk zijn. Hierdoor kan meer kennis en inzicht over opleidingsverloop worden verkregen. Nadat de verschillen tussen de bestanden opgeheven zijn, is de relatie tussen het ervaren van de overgang van burger naar militair en opleidingsverloop onderzocht. Het beantwoorden hiervan zal leiden tot meer kennis over de overgang naar het militaire leven, verschillen tussen opleidingen/krijgsmachtsdelen en verschillen tussen opleidingsverlaters en doorstromers. Deze kennis kan bijdragen aan de bestaande kennis en inzichten over opleidingsverloop.

Maatschappelijke relevantie

De *maatschappelijke relevantie* hangt samen met de wetenschappelijke relevantie. Als er meer kennis is over opleidingsverloop, kunnen er ook betere aanbevelingen worden gedaan om het verloop onder controle te krijgen. Vervolgens kunnen er maatregelen worden getroffen, die het verloop hopelijk zullen verminderen. Gezien de gevolgen van opleidingsverloop is het verminderen hiervan erg wenselijk. Verloop heeft gevolgen voor de organisatie (kosten), maar ook voor het individu (teleurstelling).

ASW- invalshoek

Een kenmerk van de opleiding Algemene Sociale Wetenschappen is *interdisciplinariteit*. Dit betekent dat in de opleiding niet één discipline het uitgangspunt vormt, maar dat er wordt gekeken vanuit meerdere invalshoeken. Met andere woorden; vanuit alle verschillende disciplines van de Sociale Wetenschappen. Het onderzoek past bij het uitgangspunt van interdisciplinariteit, binnen een ASW-benadering, omdat de overgang van burger naar militair wordt belicht vanuit verschillende invalshoeken. Er is zowel gekeken naar groepen leerlingen als individuen. Als het onderscheid tussen opleidingsverlaters en doorstromers wordt gemaakt, gaat het om groepen. Binnen de opleiding is er bovendien veel aandacht voor het functioneren als groep. Kenmerken van de opleiding (totale institutie en hersocialisatie) zijn hier onder andere op gericht. Groepsprocessen zijn kenmerkend voor de discipline Sociologie. Echter, er is in dit onderzoek ook gekeken naar individuele persoonskenmerken en de persoonlijke ervaring met de overgang van burger naar militair. Dit zou men kunnen zien vanuit de Psychologie. Tevens gaat het in dit onderzoek om opleidingen, dit heeft raakvlakken met de discipline Onderwijskunde.

Literatuurstudie

Inleiding

In deze literatuurstudie wordt in de eerste plaats uiteengezet welke factoren een rol spelen bij het verlaten van de opleiding. De factor ‘*overgang van burger naar militair*’ komt hierbij uitgebreider aan de orde. Ten tweede wordt iets gezegd over de week van vertrek. Daarna worden de opleidingen ingedeeld in drie categorieën, namelijk: licht, middelzwaar en zwaar. Vervolgens komen de ‘doorzetters’ aan bod en tot slot wordt een conclusie/reflectie gegeven.

Factoren voor vertrek

Niet iedereen wil of kan een opleiding tot militair succesvol afronden. De keuze om de opleiding vroegtijdig af te breken wordt door erg veel factoren beïnvloed. Elke factor omvat vaak ook weer meerdere aspecten, die het verloop beïnvloeden.

Reality-shock & informatie

Een belangrijke factor die invloed heeft op opleidingsverloop betreft het niet gerealiseerd worden van bepaalde *verwachtingen*, die de leerling heeft over de opleiding. Dit wordt ook wel een *reality-shock* genoemd. Dit is een veelgenoemde reden die bijdraagt aan het stoppen met de opleiding (Schouten van der Velden, 2006). Niet gerealiseerde verwachtingen over belangrijke aspecten van het werk hebben een grote invloed op de tevredenheid over het werk, betrokkenheid bij de organisatie en de motivatie om de organisatie te verlaten. Als verwachtingen over minder belangrijke aspecten van het werk niet uitkomen, leidt dat tot verbazing, maar niet tot *teleurstelling*. Als het gaat om belangrijke aspecten van het werk, zal het niet realiseren van verwachtingen echter wel leiden tot teleurstelling. Deze teleurstelling beïnvloedt de tevredenheid over het werk en de organisatie. De aspecten van het werk, die men als belangrijk ervaart, veranderen in de loop van de opleiding. Leerlingen kunnen een te positief beeld hebben van de opleiding of teleurgesteld zijn omdat blijkt dat ze niet de functie kunnen krijgen die ze gewild hadden. Vlak nadat de functies zijn toegewezen, kan daarom het verloop toenemen (Porter & Steers, 1973 Uit: van de Ven, 2002).

Een belangrijke factor hierbij is *informatie*. Incomplete of verkeerde informatie die van tevoren wordt verstrekt aan de leerling kan leiden tot verkeerde verwachtingen. Dit zorgt er uiteindelijk voor dat de verwachtingen niet gerealiseerd worden. Door middel van goede voorlichting kan een meer realistisch beeld worden geschetst voor de leerling, hierdoor kan

teleurstelling en uiteindelijk opleidingsverloop worden verminderd (Van de Ven, 2002; Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008).

Porter en Steers (1973) noemen het geven van voldoende en correcte informatie ‘realistic job previews’. Ook zij gaven al aan dat de verwachtingen van de leerlingen niet uitkomen als ze verkeerd of onvoldoende geïnformeerd worden over het werk of de organisatie. Dit kan tot gevolg hebben dat de leerling minder tevreden is over het werk en dit brengt het risico met zich mee dat de leerling kan besluiten de opleiding te verlaten (Porter & Steers, 1973. Uit: Schreurs, 2007). Tevens stelt het geven van eerlijke en goede informatie een proces van *zelfselectie* in werking. Als kandidaten voldoende geïnformeerd worden, kunnen zij beter inschatten of ze de opleiding aan kunnen (Wanous, 1973. Uit: Schreurs, 2007). Als de leerlingen beter geïnformeerd zijn over zowel de positieve als de negatieve aspecten, kunnen zij vervolgens ook beter omgaan met eventuele problemen, die zich kunnen voordoen (Dugoni & Ilgen, 1981. Uit: Schreurs, 2007)

Bovenstaande kan worden samengevat als de ‘*met expectations hypothesis*’. Hierbij gaat het om het verschil tussen hetgeen wat iemand verwacht, (zowel positief als negatief) en dat wat die persoon daadwerkelijk ervaart. Dit heeft voornamelijk betrekking op belangrijke aspecten van het werk. Wat als belangrijk wordt ervaren kan ook verschillen van wat men had verwacht, dat belangrijk zou zijn. Hiernaast wordt ook gesproken over de ‘*realism hypothesis*’. Hierbij gaat het vooral om de relatie tussen realistische voorlichting en verloop. Realistische voorlichting kan op vier manieren invloed hebben op tevredenheid en verloop: vaccinatie-effect (vooraf kennismaking met de organisatie → realistische verwachtingen), zelfselectie-effect (realistische informatie → bepalen of de organisatie bij je past), coping-effect (realistische informatie → ontwikkelen van coping-strategieën → minder kans op uitval), persoonlijk commitment-effect (realistische informatie → achter eigen keuze staan → meer binding met de organisatie). De informatie die de nieuwkomers krijgen heeft op deze manier invloed op de verwachtingen, commitment en tevredenheid (Porter & Steers, 1973. Uit: Turnhout, 1997).

Lichamelijke & psychische belasting

Ook kan een leerling besluiten om te stoppen met de opleiding omdat deze fysiek en/of psychisch te zwaar blijken te zijn. Deze belasting verschilt per opleiding. Aspecten die vallen onder de psychische belasting zijn bijvoorbeeld: tijdsdruk, (studie)tempo en avondbelasting. Voorbeelden van aspecten die vallen onder de militaire fysieke belasting zijn: de hindernisbaan en velddienst. Men kan ook besluiten om te stoppen met de opleiding omdat diegene geblesseerd

is geraakt tijdens de opleiding en daardoor niet meer volledig deel kan nemen aan het programma (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008).

Thuisfront

Het thuisfront heeft een grote invloed op een militair in opleiding. Dit uit zich op verschillende manieren, bijvoorbeeld: heimwee vanwege het veel van huis zijn, een bepaalde situatie of gebeurtenis thuis en de mogelijkheid tot uitzending die kan zorgen voor meer heimwee en tegenstand van het thuisfront. Tevens veranderen het contact met het thuisfront en de mogelijkheid van een sociaal leven vanwege het gescheiden zijn van het thuisfront, de beperkte mobiliteit en beperkt gebruik van mobiele telefoons. Een laatste aspect van het thuisfront is de houding van ouders, partner of naaste vrienden. Indien de houding van het thuisfront negatief is (bijvoorbeeld omdat er een kans is op uitzending), kan dit de motivatie van de leerling beïnvloeden en uiteindelijk zou de leerling mede hierdoor de opleiding kunnen verlaten. Ook de normale levenscyclus heeft hier invloed op. Leerlingen die een partner hebben, kunnen anders reageren op het militaire leven, dan leerlingen die vrijgezel zijn. Dit heeft te maken met de balans tussen werk en privé.

Flach, de Jager en van de Ven (2000) onderscheiden *drie vormen van heimwee*: heimwee veroorzaakt door een situatie thuis, door een slechte aanpassing aan het militaire leven of het niet kunnen omgaan met de mogelijkheid op uitzending. Als voorbeelden bij de *eerste* reden (situatie thuis) worden genoemd: ziekte, overlijden, gewond zijn of andere problemen van naaste vrienden of familie. De militair in opleiding verlaat dan de opleiding om steun te bieden aan het thuisfront. De *tweede* vorm van heimwee (slechte aanpassing aan het militaire leven) wordt niet veroorzaakt door daadwerkelijke gevoelens van heimwee, maar door omgevingsfactoren zoals: (voor het eerst) lang van huis zijn, eisen van de nieuwe omgeving en de mate waarin de leerling steun vindt bij medeleerlingen (van Tilburg, 1997. Uit: Flach, de Jager & van de Ven, 2000). Gezien de leerlingen worden blootgesteld aan hoge eisen van de omgeving, waar zij nog nooit eerder mee te maken hebben gehad, is de overgang groot. Voor sommigen is deze overgang te groot en dit zorgt voor problemen met de aanpassing aan de nieuwe omgeving. Dit kan zich onder andere uiten in heimwee, ontevredenheid en teleurstelling. De *laatste* vorm van heimwee (kans op uitzending) gaat gepaard met de gedachte aan een onomkeerbare afstand tussen het uitzendgebied en het thuisfront in combinatie met een stressvolle omgeving tijdens de uitzending, dat de gedachte aan ernstige heimwee veroorzaakt. Dit kan leiden tot het besluit om te stoppen met de opleiding (Flach, de Jager & van de Ven, 2000).

Salaris

Een geheel andere motivatie om de opleiding te verlaten is het *salaris*. Als de verwachtingen wat betreft de financiële vergoeding niet overeenkomen met de geleverde prestatie, kan dit een reden zijn voor vertrek. Deze reden wordt vaker genoemd door mannen, dan door vrouwen en vaker door leerlingen die al iets ouder zijn. Veel leerlingen die het *salaris* als vertrekreden noemen, hebben al eerder werkervaring opgedaan. Hierdoor weten zij of ze meer kunnen verdienen met een civiele baan. De verwachtingen wat betreft het *salaris* zijn dan niet gerealiseerd (Van de Ven, 2002).

Salaris als vertrekreden is gerelateerd aan een andere reden om de Defensieorganisatie te verlaten, namelijk: de hoge of lage *werkgelegenheid* in de samenleving en de mogelijkheden om een andere baan te vinden. Als de militair in opleiding gemakkelijk alternatieve (eventueel civiele) banen kan vinden, zal hij/zij de opleiding sneller verlaten. Vooral als hij of zij het al redelijk zwaar vindt, het niet zo naar zijn zin heeft en denkt met een civiele baan meer te kunnen verdienen (Mobley, Horner & Hoolingsworth, 1978. Uit: Sumer, 2005).

Binding met de organisatie

Een volgende factor die het vertrek beïnvloedt is de *binding met de organisatie*. De binding met de organisatie is een *psychologisch contract* tussen de werknemer en de organisatie. Deze band kan gebaseerd zijn op: identificatie met de doelen van de organisatie, instrumentele overwegingen (afweging van het nut door de werknemer) en morele verplichtingen. Als de binding met de organisatie toeneemt, neemt de verloopintentie af (Allen & Meyer, 1990. Uit: Roepers & Deul, 1998). Men kan drie vormen van binding onderscheiden (Meyer & Allen, 1997. Uit: Sumer, 2005):

- *Affective commitment*: dit houdt in dat de leerling zelf actief deel *wil* uitmaken van de binding met de organisatie.
- *Continuance commitment*: dit hangt samen met de hierboven genoemde alternatieve banen die beschikbaar zijn. Dit heeft te maken met de mate waarin de leerling de opleiding *nodig* heeft en met de kosten die gepaard gaan met het verlaten van Defensie. Deze kosten kunnen verschillend van aard zijn: verlies van collega's, verlies van status of verlies van *salaris*. Men maakt een overweging van de kosten en baten van het werk. Ook houdt men rekening met de investeringen die gedaan zijn, bijvoorbeeld de geïnvesteerde tijd.
- *Normative commitment*: Dit heeft betrekking op het gevoel van een morele *plicht* om militair te blijven. Leerlingen zouden dit gevoel kunnen krijgen, doordat ze het idee hebben dat de organisatie in hen heeft geïnvesteerd.

Volgens Salo (2008) is ‘*commitment*’ in een militaire organisatie erg belangrijk. Commitment is datgene wat de leerling bindt met de organisatie en zijn collega’s. Vooral de binding met de rest van de groep is erg belangrijk voor het wel of niet voltooien van de opleiding. Zowel de persoonlijke als de bedrijfsfactoren beïnvloeden de tevredenheid en binding met de organisatie, die bepalend zijn voor het aanpassen aan of verlaten van de militaire organisatie.

Persoonskenmerken

Ook zijn er persoonlijke factoren die een rol spelen bij het verlaten van een militaire opleiding. Voorbeelden hiervan zijn: *leeftijd, geslacht, vooropleiding, burgerlijke staat en persoonlijkheid*. Voor het verband tussen IQ en opleidingsverloop geldt een curvilineair verband. Dit betekent dat leerlingen met een hoog IQ zich niet uitgedaagd voelen en leerlingen met een laag IQ juist het gevoel hebben dat de opleiding te moeilijk is. Hierdoor zijn deze groepen geneigd de opleiding te verlaten. Leerlingen met een gemiddeld IQ hebben daarom minder verloop dan leerlingen met een hoog of laag IQ (Singer & Morton, 1969. Uit: Nijenhuis, van de Ven, Vermeij & Vos, 2008).

Ook kan niet iedereen even goed tegen de stress die het militaire leven met zich meebrengt. Als men door stress niet goed kan omgaan met de aspecten van de militaire opleiding, bestaat er kans op het verlaten van de opleiding. Leerlingen die vroegtijdig de opleiding verlaten zijn vaak ook jonger dan leerlingen die de opleiding succesvol afronden. (Salo, 2008).

Overgang van burger naar militair & aspecten van het militaire leven: culture-shock

Een belangrijke factor voor dit onderzoek is de *invloed van de overgang van burger naar militair op opleidingsverloop*. Onder het militaire leven vallen verschillende aspecten. Voorbeelden hiervan zijn: hersocialisatieproces, de totale institutie, het van huis zijn, de beperkte mobiliteit, gering contact met de buitenwereld (bijvoorbeeld het uitzetten van de mobiele telefoon), de hiërarchie, de discipline en weinig privacy (bijvoorbeeld, met meerdere leerlingen op een kamer slapen). Door al deze aspecten verschilt het militaire leven erg van het civiele leven en dat levert stress op voor de leerlingen die niet met deze aspecten om kunnen gaan. Hierdoor kan de leerling besluiten dat het militaire leven niet bij hem/haar past. Als de leerling de opleiding niet meer ziet zitten, worden steeds meer voordelen van het civiele leven zichtbaar en kan ervoor worden gekozen de opleiding te verlaten (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008).

Met name in de *eerste paar weken* is de overgang naar het militaire leven een factor die verloop beïnvloedt. Dit komt doordat in de eerste weken van de opleiding kennis wordt gemaakt met het militaire leven. Later in de opleiding spelen vaak andere factoren een rol, bijvoorbeeld blessures. De overgang van burger naar militair wordt minder sterk ervaren in de loop van de opleiding, de leerlingen raken aan het militaire leven gewend. Hoe zwaarder de opleiding is, hoe moeilijker de overgang van burger naar militair. Dit komt doordat bij zwaardere opleidingen het hersocialisatieproces ook zwaarder is. Hierdoor kan ook de reality-shock groter zijn bij de zwaardere opleidingen (Caspers, 2008).

De cultuur van de Defensieorganisatie schept een hele nieuwe, onbekende leefomgeving voor de leerlingen. Vooral het gehanteerde *internaatsysteem* wordt als moeilijk ervaren. Om deze reden is aanpassing aan de militaire omgeving een stressvolle en moeilijke opgave. De leerling moet zich aanpassen aan de gecontroleerde omgeving en de regels van de organisatie. Andere normen zijn belangrijk zoals mannelijkheid en een hoog moraal. Individuen die hier niet gemakkelijk aan kunnen voldoen, ervaren problemen met de militaire transformatie en het aanpassen aan de nieuwe situatie (Salo, 2008).

Een factor die gerelateerd is aan de nieuwe omgeving is de *person-environment fit*. Dit is de mate waarin het individu zich kan en wil aanpassen aan de eisen van de omgeving. Hoe beter deze combinatie is, hoe minder verwacht wordt dat de leerling de organisatie verlaat. Deze fit heeft invloed op de tevredenheid, motivatie, moraal, prestatie, binding en uiteindelijk ook op de motivatie om de opleiding te voltooien of te verlaten (Gustafson & Mumford, 1995. Uit: Van de Ven & Gelooven, 2007).

Oorzaken culture shock

Verschillende oorzaken kunnen ten grondslag liggen aan het ervaren van een culture shock tijdens de overgang van de burgermaatschappij naar het militaire bestaan. *Ten eerste* weten leerlingen vaak niet genoeg over de initiële opleiding en over de inhoud van het militaire bestaan. Dit zorgt voor bovengenoemde reality-shock. Door het gebrek aan informatie kunnen toekomstige leerlingen zich lastig voorbereiden op nieuwe zaken. *Ten tweede* is het programma, vooral in de beginperiode, zwaar. In deze periode vallen dan ook veel kandidaten af die niet zo snel kunnen wennen aan de nieuwe omgeving. De overgang van burger naar militair wordt erg snel gemaakt en er wordt veel verlangd van de leerlingen, waardoor men gebukt gaat onder tijdsdruk. *Vervolgens* zijn de leerlingen vaak nog erg jong, waardoor ze gemakkelijk problemen kunnen ervaren met het aanpassen aan een nieuwe omgeving. *Ten slotte* sluit de methode van een militaire opleiding minder goed aan bij wat jongeren tegenwoordig gewend zijn. Veel meer

dan vroeger onderhandelen jongeren tegenwoordig met ouders over aspecten van de opvoeding. In de militaire cultuur is van onderhandeling geen sprake. Men heeft weinig tijd voor zichzelf en er wordt gehoorzaamheid verlangd van de leerlingen (Flach, De Jager & Van de Ven, 2000).

Ook Pitte (2007) geeft aan dat de militaire cultuur niet natuurlijk is voor jongeren. Zij zijn gewend aan een burgercultuur waarin vrijheid en zelfstandigheid worden nagestreefd. De militaire cultuur verschilt hiervan door middel van de hiërarchie die er bestaat en het beperken van vrijheden.

Moeilijke overgang

Hoe groot het verschil is tussen het burgerleven en het militaire leven wordt beschreven door Higate (2001). Hij geeft aan dat ex-militairen vaak moeite hebben om het burgerleven weer op te pakken. Het niet meer kunnen aannemen van de burgeridentiteit kan zorgen voor disfunctioneren in de samenleving van ex-militairen. Juist vanwege de voor een militaire opleiding zo kenmerkende hersocialisatie is de overgang van militair naar burger even moeilijk als de overgang van burger naar militair. Volgens Higate is het voor ex-militairen erg moeilijk om hun militaire identiteit los te laten en weer over te schakelen op een civiele identiteit. Deze moeilijkheid geldt uiteraard voor beide kanten. Men spreekt dan ook van een *military adjustment disorder* als een leerling moeite heeft met de *transition* (Cheok, Ang, Chew, Tan, 2000). Dit geldt niet alleen voor een leger dat bestaat uit dienstplichtige militairen, maar ook voor een leger bestaande uit vrijwillige militairen. Dit geeft aan hoe groot de stap van burger naar militair is. De leerlingen krijgen voor het eerst te maken met een dergelijk leven, wat het extra moeilijk maakt.

Week van vertrek

Meteen de eerste dag worden de leerlingen al geconfronteerd met het hersocialisatieproces. Dit is een collectief proces, vierentwintig uur per dag. De *eerste week* maken de leerlingen kennis met de nieuwe omgeving, het hersocialisatieproces en de eerste militaire oefeningen. In deze periode komt verloop voor als leerlingen tot de conclusie komen dat ze niet passen bij de nieuwe omgeving. Dit wordt veroorzaakt door een botsing tussen kenmerken van een militaire opleiding en kenmerken van een leerling. De leerling komt er achter dat hij of zij niet past bij de nieuwe omgeving. Leerlingen die zo vroeg in de opleiding stoppen, zijn vaak jong en hebben zich slecht georiënteerd. Hierdoor heeft deze groep afvallers moeite met de hersocialisatie en ervaren zij een realiteitschok (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer, Ven, van de, 2008. Uit: Caspers, 2008).

In de *tweede en derde week* van de opleiding krijgen leerlingen te maken met meer aspecten van het militaire leven. Hierdoor kunnen zij een grote overgang van burger naar militair ervaren. Leerlingen krijgen te maken met: tijdsdruk, hiërarchie, eigen verwachtingen, beperkte mobiliteit, weinig contact met de buitenwereld, weinig privacy en een bivak. Gezien in deze periode de overgang naar het militaire leven het grootst is, is de kans op verloop in deze periode groot. De leerling moet beslissen wel of niet aan de eisen van de omgeving te willen voldoen. De grootte van de uitval is gerelateerd aan de grootte van de cultureschok. Deze neemt toe naarmate de opleiding, en daarmee ook het hersocialisatieproces, zwaarder is. Bij de zwaardere opleidingen is ook de fysieke belasting zwaarder. Leerlingen die niet kunnen wennen aan het militaire leven, zullen vooral in deze periode afvallen (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer, Ven, van de, 2008. Uit: Caspers, 2008).

Uitval *na de tweede en derde week* van de opleiding, wordt in mindere mate veroorzaakt door de overgang van burger naar militair en de daarmee samenhangende hersocialisatie. De leerlingen zijn inmiddels redelijk gewend aan het militaire bestaan. Na de beginperiode wordt verloop vaak veroorzaakt door andere factoren, bijvoorbeeld fysieke problemen. Het moeite hebben met de eisen die de omgeving stelt en het internaatstelsel, kan worden versterkt door verschillende mechanismen: heimwee, geestelijke belasting (bijvoorbeeld tijdsdruk), hiërarchie, de omgeving en het al dan niet uitkomen van de eigen verwachtingen die de leerling voorafgaand aan de opleiding had (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008. Uit: Caspers, 2008).

Sommige leerlingen doorlopen voorafgaand aan een initiële opleiding een *voorschakeltraject*. Leerlingen kunnen dan alvast wennen aan het militaire leven, waardoor de schok minder groot is als zij daadwerkelijk beginnen aan een opleiding. Een zekere realiteitschok is echter *nodig* om de overgang van burger naar militair te maken. Om deze reden kan men opleidingsverloop niet geheel tegengaan. Vooral bij de zwaardere opleidingen, zal een bepaald percentage opleidingsverloop geaccepteerd moeten worden, gezien de overgang daar groter is. Leerlingen zullen moeten wennen aan de nieuwe cultuur en aan het missen van burgervrijheden (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer, Ven, van de, 2008. Uit: Caspers, 2008).

Opleidingen: licht, middelzwaar & zwaar

In dit onderzoek zijn verschillende initiële opleidingen van Defensie met elkaar vergeleken. Er is gekeken of er Defensiebreed verschillen zijn in het ervaren van de overgang van burger naar militair en de invloed hiervan op opleidingsverloop. Het is waarschijnlijk dat er verschillen

bestaan tussen lichte, middelzware en zware opleidingen in het ervaren van de overgang naar het militaire leven.

Het onderscheid tussen lichte, middelzware en zware opleidingen is gemaakt aan de hand van het onderscheid dat Richardson e.a. (2008) maken. Ten eerste hebben zij gekeken naar de fysieke intensiteit van de opleidingen. De ene opleiding vraagt lichamelijk meer dan de andere opleiding. Voor dit aspect wordt voorafgaand aan de opleiding een keuring gedaan. Vervolgens wordt gekeken naar de duur van de verschillende opleidingen. De duur verschilt van 10 weken tot 23 weken en langer. De duur van de opleiding correspondeert met de zwaarte ervan (licht, middelzwaar, zwaar). Een volgend punt is de civiele herkenbaarheid. Niet elke opleiding leidt op tot civiel herkenbare functies. Ten vierde kijkt men voor de categorisering van militaire opleidingen naar de contactnabijheid en de contactintensiteit. Militairen die een van de lichtere opleidingen hebben voltooid, krijgen naar verwachtingen niet meteen na de opleiding contact met andere, eventueel vijandige, partijen. Militairen die een opleiding uit de zware categorie hebben afgerond, moeten tijdens het uitoefenen van hun taken rekening houden met contact met andere partijen, die getypeerd worden door een hoge mate van vijandigheid. De AMBV (marechaussee) is hierop een uitzondering. Na deze opleiding is er wel sprake van contactnabijheid. Dit contact zal waarschijnlijk minder vijandig zijn dan bij de zwaardere opleidingen. De AMBV zal in dit onderzoek wel bij de lichtere opleidingen gerekend worden (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008). Tot slot wordt er gekeken naar het uitvalpercentage. Het uitval percentage stijgt naar mate de opleiding zwaarder wordt.

Naar aanleiding van deze aandachtspunten hebben Richardson e.a. (2008) de volgende indeling gemaakt:

Lichte opleidingen: EMMV (Marine), AMO (Luchtmacht) en AMBV (Marechaussee).

Middelzware opleidingen: School Noord (Landmacht) en School Zuid (Landmacht).

Zware opleidingen: EVO (Mariniers), AMO (Luchtmacht) en de KCT (Landmacht).

Voor de vergelijkingen die in dit onderzoek zullen worden gemaakt tussen lichte, middelzware en zware opleidingen wordt deze indeling aangehouden.

Doorzetten

Bovengenoemde factoren die het opleidingsverloop bij Defensie beïnvloeden, worden door alle leerlingen ervaren. Sommige leerlingen zullen daardoor stoppen, terwijl anderen zullen doorzetten. De doorstromers besluiten om zich te gaan gedragen naar de eisen van de omgeving

en het hersocialisatieproces is dan geslaagd. De initiële opleiding is de belangrijkste periode voor het socialisatie proces in de organisatie. Persoonlijke ontwikkeling (doorzettingsvermogen is erg belangrijk) en groepsvorming worden vaak positief gewaardeerd en gezien als een reden om te blijven (de groep is belangrijk voor het ontvangen van steun tijdens de opleiding). Ook als het thuisfront stimuleert om de opleiding af te maken, kan dit een positief gevolg hebben. Om deze reden organiseert Defensie tijdens de initiële opleiding voorlichtingen en bijeenkomsten voor het thuisfront. Als een leerling toch besluit om de opleiding te verlaten, zijn de factoren die het vertrek tegen kunnen gaan niet groot genoeg. Mocht deze keuze weloverwogen gemaakt worden, is dit waarschijnlijk beter voor de organisatie en voor de leerling zelf (Richardson, Vogelaar, Herwijnen, Gravemaker, Kramer & Ven, van de, 2008).

Coping

‘*Coping*’ is het kunnen omgaan met een unieke, onvoorspelbare en stressvolle situatie. Aan de ene kant is een militaire omgeving een stressvolle situatie, vanwege de eigenschappen van de militaire cultuur. Leerlingen hebben dit niet eerder meegemaakt in het burgerleven. Aan de andere kant, bereidt dit militaire bestaan de leerlingen juist voor op stressvolle situaties bij inzet en hoe men daarmee om moet gaan. Zo leren leerlingen nieuwe *coping-strategieën* om te gebruiken in noodsituaties. Factoren die de coping-strategie beïnvloeden zijn: persoonlijke eigenschappen, situationele factoren, verwachtingen, normen en doelen. Coping heeft twee belangrijke hoofddoelen: het kunnen omgaan met de eisen van een bepaalde situatie, die problemen veroorzaakt en het reguleren van een emotionele reactie op de problematische situatie (Salo, 2008).

Conclusie & reflectie

Naar voren is gekomen dat het opleidingsverloop binnen Defensie, bij sommige opleidingen, aanzienlijk is. Er zijn veel factoren die invloed uitoefenen op de beslissing om een militaire opleiding te verlaten.

De *verwachtingen* die leerlingen hebben voordat ze aan een militaire opleiding beginnen, spelen een grote rol bij de beslissing om de opleiding wel of niet te verlaten. De literatuur komt op dit punt met elkaar overeen. Verwachtingen over de opleiding zijn gebaseerd op informatie die vooraf verkregen is. In hoeverre deze verwachtingen worden vervuld, bepaald de tevredenheid met de opleiding en de binding met de organisatie (*reality-shock*).

Ook *persoonskenmerken* hebben indirect invloed op verloop. In de literatuur komen indirect relaties naar voren tussen IQ, sekse, leeftijd en opleidingsverloop. In dit onderzoek zijn de persoonskenmerken *leeftijd, sekse, vooropleiding en burgerlijke staat* opgenomen.

Een belangrijke factor in dit onderzoek is de *overgang van burger naar militair*. Het militaire leven wordt gekenmerkt door een aantal verschillen met het civiele leven. Deze kenmerken maken de overgang van burger naar militair voor sommige leerlingen moeilijker. Deze moeizame overgang zou voor de opleidingsverlaters kunnen bijdragen aan de beslissing om de opleiding te verlaten. Doordat de overgang van burger naar militair radicaal wordt gemaakt en de eisen van de nieuwe omgeving erg zwaar zijn, kunnen leerlingen een “*culture shock*” ervaren.

In dit onderzoek zijn tien aspecten van het militaire leven belicht: *netheid, stiptheid, tijdsdruk, tempo, controle, behandeling instructeurs, militair lichamelijk, straffen, omgaan met wapens en het internaatsysteem*. Deze tien aspecten zijn een indicatie voor het ervaren van een overgang van burger naar militair. Vervolgens is uit de literatuur naar voren gekomen dat de zwaarte van de opleiding (licht, middelzwaar & zwaar) samen hangt met de moeite met de overgang van burger naar militair. Dit komt doordat bij zwaardere opleidingen naast de fysieke belasting, ook de hersocialisatie zwaarder is. Hierdoor kan de overgang van burger naar militair als moeilijker worden ervaren. De overgang van burger naar militair draagt waarschijnlijk vooral in de eerste weken van de opleiding bij aan de beslissing om te vertrekken. De overgang naar het militaire leven kan onder andere bemoeilijkt worden doordat leerlingen (door het internaatsysteem, gedurende 24 uur per dag), weinig contact hebben met het thuisfront.

Methodologische verantwoording

Dataverzameling & onderzoekspopulatie

Het *onderzoeksinstrument* dat is gebruikt om data te verkrijgen over opleidingsverloop en de overgang van burger naar militair is een vragenlijst, die bestaat uit gesloten vragen en enkele open vragen. Iedereen die deelneemt aan een initiële opleiding van Defensie vult de vragenlijst in. Dit wordt dus zowel gedaan door leerlingen die slagen als leerlingen die vroegtijdig stoppen met een initiële opleiding. De leerlingen die de vragenlijst moeten invullen zijn meestal goed te bereiken via de verschillende scholen. De vragenlijsten worden voor het merendeel digitaal afgenomen en in een SPSS bestanden verwerkt. De overige vragenlijsten worden op papier afgenomen.

In het totale Defensiebrede bestand is de data van alle krijgsmachtsdelen opgenomen, lopend van 2006 tot en met 2009. De onderzoekspopulatie is gebaseerd op 2008-2009 om de bevindingen over de actuele situatie te kunnen schetsen. De reden hiervoor is dat er in de loop van de tijd verschillende maatregelen zijn getroffen om opleidingsverloop te verminderen en onder andere de overgang van burger naar militair te verbeteren. Door alleen de meest recente gegevens te gebruiken, worden deze ontwikkelingen meegenomen in het onderzoek. De onderzoekspopulatie bestaat uit 4548 respondenten. 1297 (28,5%) hiervan hebben de opleiding vroegtijdig verlaten en 3248 (71,4%) leerlingen hebben de opleiding afgerond. Drie leerlingen hebben deze vraag niet beantwoord.

Operationalisatie van begrippen

De belangrijkste begrippen die in dit onderzoek worden gebruikt, worden als volgt gedefinieerd:

Defensie = Organisatie, onder andere bestaande uit de vier krijgsmachtsdelen: Landmacht, Luchtmacht, Marine en de Marechaussee.

Initiële opleiding = Basisopleiding tot militair, waarin militaire vaardigheden worden aangeleerd.

Opleidingsverloop = Het al dan niet vrijwillig voortijdig beëindigen van een initiële opleiding van Defensie.

In de vragenlijst worden tien aspecten van het militaire leven uitgevraagd, waar leerlingen bij de aanvang van de opleiding mee te maken krijgen. De onderstaande definities worden hiervoor gehanteerd.

Netheid = kast inruimen, kamer opruimen, bed opmaken.

Stiptheid = op tijd op appel.

Tijdsdruk = tijd om te eten, douchen, roken.

Tempo = opleiding, opbouw programma.

Controle = minder vrijheid, minder privacy.

Behandeling instructeurs = bevelen, schreeuwen.

Militair lichamelijk = bivak, marsen.

Straffen = opdrukken, groepsstraffen.

Omgang met wapens = wapenles, schietsimulator.

Internaatsysteem = hele week van huis zijn.

Methode van onderzoek & analyse van gegevens

In dit onderzoek zijn twaalf databestanden van verschillende scholen en krijgsmachtsdelen samengevoegd tot een Defensiebreed bestand. Dit is gebeurd door alle codeboeken naast elkaar te leggen en gedetailleerd te vergelijken. Hierbij is gelet op variabele namen, labels en antwoordcategorieën. Nadat de verschillen in kaart zijn gebracht, is er een overkoepelend codeboek ontwikkeld dat in de toekomst het uitgangspunt zal worden voor het Defensiebrede databestand. Krijgsmachtspecifieke vragen zijn aan het overkoepelende bestand toegevoegd. Voor het overkoepelende codeboek is het meest recente en gestandaardiseerde codeboek met bijbehorend bestand als uitgangspunt genomen. In het overkoepelend codeboek staan alle variabelen en antwoordcategorieën voor het overkoepelend bestand. Vervolgens zijn de andere databestanden aangepast op basis van het codeboek, zodat de variabelen met elkaar overeen komen. Dezelfde variabele moet onder andere in elk bestand dezelfde antwoordmogelijkheden hebben. Dit is gebeurd door middel van hercodering. De bestanden zijn voor het samenvoegen voorbereid. Bij het mergen zijn eerst de bestanden samengevoegd per krijgsmachtsdeel en vervolgens zijn de gemergde bestanden van de krijgsmachtsdelen samengevoegd tot een Defensiebreed bestand. Voorafgaand aan het mergen van de bestanden is een literatuurstudie gedaan.

Met het Defensiebrede bestand zijn vervolgens analyses uitgevoerd, die betrekking hebben op de overgang van burger naar militair en de invloed daarvan op opleidingsverloop. Voor deze analyses is gebruik gemaakt van de volgende analyse-methoden: crosstabs, regressie-analyse, correlatietoetsen en discriminantanalyse, uitgevoerd met behulp van SPSS 16.0. Hieraan zijn vervolgens conclusies verbonden. Bij de correlaties is gebruik gemaakt van Spearmans' s rho, gezien de meeste variabelen in het onderzoek van laag meetniveau zijn. Voor de toetsen geldt: $\alpha = 0,05$ of $\alpha = 0,01$. Met behulp van deze analyses zijn de hoofd- en deelvragen beantwoord.

Betrouwbaarheid & validiteit

De vragenlijst is afgenomen op het moment dat een leerling de opleiding heeft verlaten of heeft afrend. De initiële opleiding heeft hiermee directe controle op het invullen van de lijsten, waardoor de respons hoog is. Dit heeft een positief effect op de betrouwbaarheid van de vragenlijst. Echter, item-non-respons of het “zomaar iets invullen” is niet uit te sluiten. De vragenlijst is een goed meetinstrument om veel respondenten te kunnen bereiken.

Een hoge respons impliceert een goede vertegenwoordiging van verschillende groepen. De onderzoeksgroep is echter niet geheel representatief, gezien van het KCT alleen de opleidingsverlaters opgenomen zijn. Over de doorstromers bij het KCT in 2008-2009 zijn geen gegevens beschikbaar. KCT is één van de zware opleidingen en doordat de doorstromers ontbreken, kan een extra zwaar vertekent beeld zichtbaar worden met betrekking tot de overgang van burger naar militair. Ook de doorstromers van de opleiding AMBV zijn ondervertegenwoordigd.

Het vinden van een vergelijkbare context, voor het generaliseren van resultaten uit het onderzoek, is in deze situatie (militaire omgeving) lastig. Dit is dan ook niet het doel van het onderzoek. Dit onderzoek heeft betrekking op militaire opleidingen met eigen dusdanig specifieke kenmerken dat de uitkomsten niet generaliseerbaar zijn naar civiele opleidingen.

Resultaten en analyse

De onderzoeksgroep

Dit onderzoek heeft betrekking op 4548 respondenten. Aan de hand van persoonskenmerken (geslacht, leeftijd, vooropleiding, burgerlijke staat) en een aantal variabelen (verloop, opleiding bij Defensie) kan de onderzoeksgroep als volgt worden beschreven:

Verloop

Tabel 1 geeft het percentage opleidingsverlaters en doorstromers in de onderzoekspopulatie weer. Het merendeel van de leerlingen heeft de opleiding succesvol afgerond.

Tabel 1: *Variabele verloop*

	Frequentie	Percentage
Exit	1297	28,5%
Doorstroom	3248	71,4%

Gevolgde opleiding bij Defensie

Tabel 2 geeft de verdeling van de 4548 respondenten over de verschillende initiële opleidingen bij Defensie weer. De opleiding die het vaakst is gevolgd, is de AMO landmacht aan één van de twee scholen in de verschillende regio's.

Tabel 2. *Opleidingen bij Defensie*

	Frequentie	Percentage
AMO School Noord en Zuid (landmacht)	1702	37,4%
EVO (marine)	725	15,9%
EMMV (marine)	720	15,8%
AMO luchtmobiel (landmacht)	606	13,3%
AMO (luchtmacht)	478	10,5%
AMBV (marechaussee)	268	5,9%
KCT (landmacht)	49	1,1%

Geslacht

Onderstaande tabel geeft de verdeling weer tussen het aantal mannen en vrouwen die een initiële opleiding bij Defensie hebben gevolgd. Bijna één op de tien leerlingen zijn vrouw. Dit komt overeen met de man-vrouw verhoudingen binnen de Defensie-organisatie.

Tabel 3. *Persoonskenmerk geslacht*

	Frequentie	Procent
Man	4114	90,5%
Vrouw	426	9,4%

Leeftijd

De opbouw van de leeftijdscategorieën is terug te vinden in tabel 4. De leeftijd van de leerlingen loopt uiteen van 17 jaar tot en met 26 jaar of ouder. Meer dan de helft van de leerlingen valt in de leeftijdscategorie van 17 tot en met 19 jaar (57,9%). De gemiddelde leeftijd is 19,08 jaar.

Tabel 4. *Persoonskenmerk leeftijd*

	Frequentie	Procent
17 t/m 19	2633	57,9%
20 t/m 22	1264	27,8%
23 t/m 25	436	9,6%
26 en ouder	167	3,7%

Burgerlijke staat

Tabel 5 geeft de burgerlijke staat weer van de leerlingen in de onderzoekspopulatie. Het merendeel van de leerlingen is ongehuwd en woont in bij de ouders.

Tabel 5. *Persoonskenmerk burgerlijke staat*

	Frequentie	Procent
Samenwonend of gehuwd	195	4,3%
Ongehuwd, zelfstandig wonend	324	7,1%
Ongehuwd, bij ouders wonend	3889	85,5%
Anders	132	2,9%

Vooropleiding

De verdeling van de opleidingen die leerlingen vooraf hebben gevolgd en hebben afgerond is in tabel 6 weergegeven. De meest voorkomende opleidingen die de leerlingen vooraf hebben afgerond zijn de verschillende niveaus van het VMBO en het MBO.

Tabel 6. *Persoonskenmerk vooropleiding*

	Frequentie	Percentage
Hogere vervolgopleiding	51	1.1%
Lagere vervolgopleiding	1677	36.9%
Middelbare school hoger niveau	497	10.9%
Middelbare school lager niveau	2174	47.8%
Basisonderwijs	92	2.0%
Geen opleiding	38	.8%

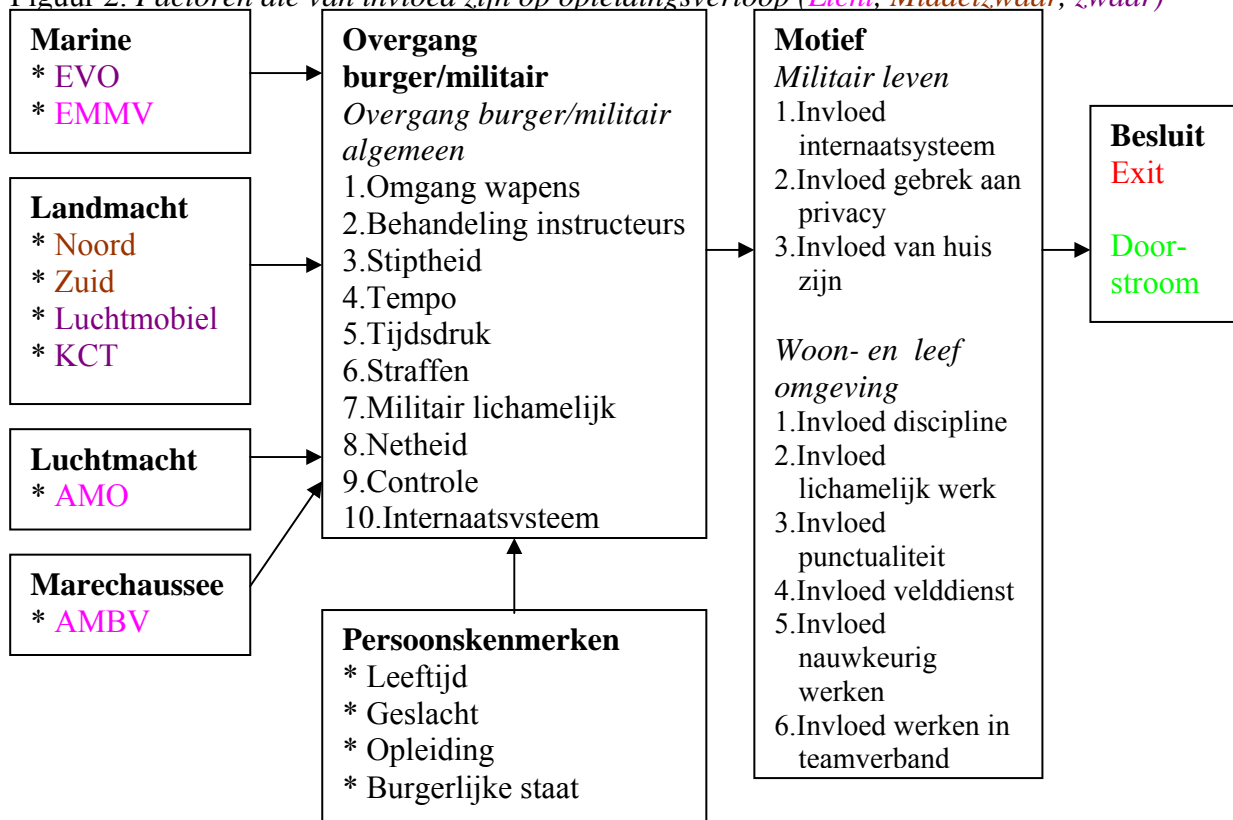
Noot: Hogere vervolgopleiding = WO & Hbo, Lagere vervolgopleiding = kmbo & mbo (niveau 1 t/m 4), Middelbare school hoger niveau = VWO & Havo, Middelbare school lager niveau = vmbo (basisberoepsgerichte leerweg, kaderberoepsgerichte leerweg, theoretische leerweg, gemengde leerweg,) & vbo & lbo

Resultaten

Opbouw van de resultaten

In het eerste deel van de resultaten wordt de interne validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek beschreven. Vervolgens wordt het model, waarop dit onderzoek is gebaseerd, stap voor stap geanalyseerd. Bij elke analyse waarin een stap van het model wordt getoetst, wordt door middel van een figuur met rood aangegeven om welke delen van het model het gaat. De belangrijkste resultaten zijn steeds rood gearceerd. Elke stap in het model wordt beschreven aan de hand van enkele paragrafen waarin verschillende toetsen en relaties aan de orde komen. Elke stap zal worden ingeleid met een korte uitleg over de desbetreffende relaties die worden besproken. Ten slotte worden de hoofd- en deelvragen in de conclusie beantwoord en worden deze antwoorden aan elkaar en aan de literatuur gerelateerd. In onderstaand figuur is nogmaals het model weergegeven, dat in de volgende paragrafen zal worden getoetst.

Figuur 2. *Factoren die van invloed zijn op opleidingsverloop (Licht, Middelzwaar, zwaar)*

Interne validiteit en betrouwbaarheid

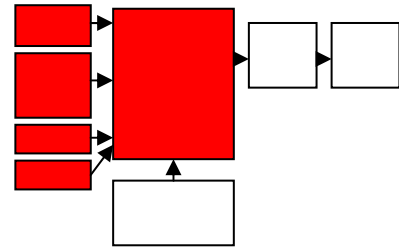
De overgang van burger naar militair is gemeten door middel van tien items. Er is een factoranalyse uitgevoerd om te toetsen of deze tien items ook daadwerkelijk de overgang van burger naar militair meten. Een factoranalyse met de tien items wijst op drie factoren met een eigen waarde groter dan één. Naast een factoranalyse is tevens gekeken naar de scree-plot in figuur 1, in de bijlage. Een scree-plot is een eigenwaardendiagram waarin voor de mogelijke factoren de eigen waarden in afnemende grootte uitgezet zijn. Het aantal factoren boven de 'knik' geeft een indicatie voor het mogelijke aantal factoren. Ver boven de knik zit slechts één factor. De eigen waarden van de tweede en de derde factor zijn tevens maar net boven één. Deze criteria wijzen erop dat het aantal factoren gereduceerd kan worden van drie naar één. Als de factoranalyse wordt uitgevoerd met één factor, zijn bijna alle absolute factorladingen groter dan 0,4 (Nijdam, 2003). De lading van 'omgang met wapens' is iets lager, maar gezien de factorlading wel bijna 0,4 is en het omgaan met wapens een belangrijk verschil is tussen het burger- en militaire leven, is dit item wel opgenomen in de schaal. Alle tien de items meten dus het ervaren van een overgang van burger naar militair en zijn opgenomen in dit onderzoek (zie bijlage tabel 1 t/m 3).

De betrouwbaarheid van de schaal 'overgang van burger naar militair' is getoetst met Cronbach's Alpha. De Cronbach's Alpha is 0.743 en impliceert een goede betrouwbaarheid (>0.70; Nijdam, 2003). De betrouwbaarheid vermindert niet door het toevoegen van het aspect 'omgang met wapens'. Alle items zijn een goede indicatie om de overgang naar het militaire leven te meten en worden als zodanig het onderzoek meegenomen. Daarnaast is ook het item 'overgang van burger naar militair algemeen' gebruikt in het onderzoek (zie bijlage tabel 1).

KCT

De groep KCT'ers bestaat uit zowel nieuwe leerlingen als beroepsmilitairen. Verwacht werd dat een mogelijk verschil in militaire achtergrond van invloed zou zijn op de ervaren overgang van burger naar militair. Door de zwaarte van de opleiding ervaren leerlingen en beroepsmilitairen echter beide een moeilijke overgang van burger naar militair. De twee groepen verschillen hierin niet significant van elkaar. Alle respondenten die het KCT gevolgd hebben, zullen in dit onderzoek dan ook als één groep beschouwd worden (Chi-square = 7.472, df = 4, p = .113, α = 0,05).

Stap 1: Verschillende initiële opleidingen & Overgang van burger naar militair

§ 1.1. Inleiding stap 1

De eerste stap in het model beschrijft de relatie tussen de verschillende opleidingen van Defensie en het ervaren van (aspecten van) de overgang van burger naar militair. De verschillende opleidingen worden hierbij afzonderlijk bekeken en daarnaast gecategoriseerd naar zwaarte. De overgang van burger naar militair wordt bekeken door middel van het algemene oordeel over de overgang. Vervolgens wordt de relatie bekeken tussen de verschillende opleidingen en de tien aspecten van het militaire leven, waar leerlingen aan het begin van de opleiding mee te maken krijgen als indicatie voor de overgang van burger naar militair.

§ 1.2. Verschillende initiële opleidingen & exit/doorstroom

De verdeling van de opleidingsverlaters en doorstromers in dit onderzoek over de verschillende opleidingen is te zien in tabel 7 en 8. Juist bij de zware opleidingen is het percentage opleidingsverlaters hoog, waardoor het oordeel van de vertrekkers zwaar mee weegt. Bij de AMO luchtmobiel is dit 48% en bij de EVO 59% (zie tabel 7). In tabel 8 is te zien dat de zware opleidingen het hoogste percentage opleidingsverlaters hebben. Ook is zichtbaar dat het percentage opleidingsverlaters bij de lichte en middelzware opleidingen ongeveer even hoog is. Bij de lichte opleidingen is het vertrek percentage zelfs iets hoger.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de doorstromers ondervertegenwoordigd zijn in de onderzoekspopulatie. Van het KCT zijn geen data bekend over de doorstromers in 2008-2009. Ook de doorstromers van de opleiding AMBV zijn ondervertegenwoordigd. Deze groepen zijn niet goed vertegenwoordigd in de onderzoekspopulatie, hierdoor weegt de mening van de vertrekkers extra zwaar en kan een vertekend beeld zichtbaar worden.

Tabel 7. Exit/doorstroom verdeeld over de verschillende opleidingen

Groep		Amo landmacht	AMO luchtmobiel	KCT landmacht	AMO luchtmacht	EMMV	EVO	AMBV
Exit	Aantal	257	288	49	85	86	429	103
	%	15%	48%		18%	12%	59%	39%
Doorstroom	Aantal	1445	318	0	393	634	295	163
	%	85%	53%		82%	88%	41%	61%

Tabel 8. *Exit/doorstroom verdeeld over gecategoriseerde opleidingen (licht, middel, zwaar)*

Groep		Licht	Middelzwaar	Zwaar
Exit	Aantal	274	257	766
	%	19%	15%	56%
Doorstroom	Aantal	1190	1445	613
	%	81%	85%	45%

Noot: Lichte opleidingen: EMMV, AMO (Luchtmacht), AMBV. Middelzware opleidingen: School Noord (AMO Landmacht), School Zuid (AMO Landmacht). Zware opleidingen: EVO, AMO (L), KCT (Landmacht).

§ 1.3. verschillende opleidingen & Overgang van burger naar militair algemeen

Tabel 9 geeft de relatie weer tussen de verschillende opleidingen en de ervaren overgang van burger naar militair. De overgang van burger naar militair wordt verschillend ervaren door leerlingen van de verschillende opleidingen (Chi-square = 1.667^{E2}, df = 24, p = 0,000, α = 0,01). De categorieën ‘zeer zwaar’ en ‘zwaar’ scoren hoog bij de AMOL (22%), KCT (41%) en de EVO (24%). Deze opleidingen komen overeen met de zwaarste opleidingen volgens de indeling van Richardson e.a. (2008). De lichte en middelzware opleidingen scoren vooral hoog in de categorieën ‘soepel’ tot ‘zeer soepel’ (EMMV (41%), AMO luchtmacht (44%), AMBV (32%) en AMO landmacht (38%)). De percentages zijn relatief hoog in de categorie ‘zeer soepel’ bij de opleidingen AMO luchtmacht (10%) en de EMMV (6%). Deze opleidingen zijn beiden gecategoriseerd als lichte opleidingen.

Tabel 9. *Overgang burger/militair per opleiding*

		Overgang burger/militair				
		Zeer zwaar	Zwaar	Niet zwaar/Niet soepel	Soepel	Zeer soepel
Opleiding	Amo Landmacht	2%	13%	47%	33%	5%
	AMOL	1%	21%	51%	25%	3%
	KCT	6%	36%	43%	13%	2%
	AMO Luchtmacht	0%	11%	44%	34%	10%
	EMMV	2%	12%	46%	35%	6%
	EVO	3%	21%	52%	23%	2%
	AMBV	2%	15%	50%	28%	4%

§ 1.4. Overgang van burger naar militair algemeen & zwaarte van de opleidingen

Ook als de opleidingen gecategoriseerd worden naar zwaarte, zijn er verschillen in het ervaren van de overgang van burger naar militair tussen de lichte, middelzware en zware opleidingen (Chi-square = 1.186^{E2}, df = 8, p = 0,000, α = 0,01). In tabel 10 is het percentage respondenten van de lichte opleidingen, dat de overgang van burger naar militair relatief moeilijk vindt,

veertien procent. Dit is hoger dan verwacht wordt van lichte opleidingen. Dit percentage is zelfs bijna gelijk aan het percentage respondenten van de middelzware opleidingen dat de overgang relatief moeilijk vindt (16%). De respondenten van de zwaardere opleidingen vinden de overgang van burger naar militair wel beduidend moeilijker (22%). De overgang wordt door de respondenten van de lichte en middelzware opleidingen ongeveer even moeilijker ervaren en alleen door de respondenten van de zware opleidingen wordt de overgang uitgesproken moeilijker ervaren. *Er wordt dus geen te verwachten rechtlijnig lineair verband zichtbaar, maar een curvenlineair verband.*

Tabel 10. *Overgang burger-militair per opleidingscategorie zwaarte*

	Overgang burger/ militair	Zeer zwaar	Zwaar	Niet zwaar/Niet soepel	Soepel	Zeer soepel
Zwaarte opleidingen	Licht	2%	12%	46%	33%	7%
	Middelzwaar	2%	14%	47%	33%	5%
	Zwaar	2%	22%	51%	23%	2%

De overgang van burger naar militair in het algemeen hangt significant samen met zowel de afzonderlijke opleidingen als met de opleidingen, gecategoriseerd naar zwaarte. De correlatie tussen de overgang en de opleidingen wordt sterker als de opleidingen ingedeeld worden naar zwaarte (zie tabel 11). De relatie tussen de overgang en de opleidingen, gecategoriseerd naar zwaarte, heeft dus meer betekenis dan de relatie met de afzonderlijke opleidingen. Het verband dat is gevonden, is in lijn met de verwachtingen. Dat wil zeggen dat hoe zwaarder de opleiding is, hoe moeilijker de overgang van burger naar militair wordt ervaren.

Tabel 11. *Correlaties overgang naar militair leven & opleidingen (Spearman's rho)*

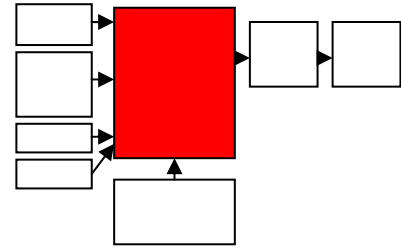
		Opleidingen Defensie
Overgang burger/militair	Correlatie	-.062
	Significantie (2-zijdig)	.000
	N	4496
		Zwaarte van de opleiding
Overgang burger/militair	Correlatie	-.144
	Significantie (2-zijdig)	.000
	N	4496

§ 1.5. Aspecten van het militaire leven & zwaarte van de opleidingen

Vervolgens is gekeken naar de relatie tussen de tien aspecten van het militaire leven en de opleidingen gecategoriseerd naar zwaarte. Drie militaire aspecten hangen *niet* significant samen

met de zwaarte van de opleiding: ‘militair lichamelijk’, ‘straffen’ en ‘omgang met wapens’. Vooral voor *het aspect ‘militair lichamelijk’ is dit een opvallende uitkomst*. Alle significante resultaten geven een logisch verband aan. Dat wil zeggen dat hoe zwaarder de opleiding is, hoe meer moeite men heeft met het betreffende aspect. De militaire aspecten die het sterkst samenhangen met de zwaarte van de opleiding zijn: *tijdsdruk (.153)*, *controle (.148)*, *stiptheid (.102)*, *tempo (.099)*, en *internaatsysteem (.089)* (zie bijlage tabel 4).

Stap 2: Overgang van burger naar militair algemeen & de tien aspecten

§ 2.1. Inleiding stap 2

Bij deze stap wordt gekeken naar de overgang van burger naar militair in het algemeen en naar de tien aspecten van het militaire leven die deze overgang meten. Hierbij wordt allereerst gekeken naar de verschillen tussen opleidingsverlaters en doorstromers. Daarnaast wordt gekeken naar de relatie tussen de overgang van burger naar militair in het algemeen en de tien aspecten. Vervolgens wordt de week van vertrek in oogschouw genomen. Het ervaren van een moeilijke overgang van burger naar militair zou ertoe kunnen leiden dat de leerling de opleiding eerder verlaat. De overgang naar het militaire leven is voornamelijk aan het begin van de opleiding aanwezig, daarna zullen de leerlingen gewend raken aan het militaire bestaan.

§ 2.2. Overgang van burger naar militair algemeen & exit/doorstroom

De overgang van burger naar militair is door de opleidingsverlaters en doorstromers significant anders beoordeeld (Chi-square = 3.386^{E2}, df = 4, p = 0,000, α = 0,01). Een deel van de opleidingsverlaters vindt de overgang (zeer) zwaar (32%) evenals dat een deel het (zeer) soepel (23%) vindt. Van de doorstromers vindt slechts 11% de overgang zwaar en niemand te zwaar (zie tabel 12).

Tabel 12. Ervaren overgang burger/militair, gecategoriseerd naar exit/doorstroom

		Overgang burger/militair				
		Zeer zwaar	Zwaar	Niet zwaar/Niet soepel	Soepel	Zeer soepel
Groep	Exit	5%	27%	45%	21%	2%
	Doorstroom	0%	11%	49%	34%	6%

De correlatie tussen ‘exit/doorstroom’ en ‘overgang burger/militair’ is .235 (zie tabel 13). Dit betekent dat de doorstromers de overgang makkelijker ervaren dan de opleidingsverlaters.

Tabel 13. Correlatie ervaren overgang burger/militair en exit/doorstroom (Spearman’s rho)

		Overgang burger/militair
Groep	Correlatie	.235
	Sig. (2-zijdig)	.000
	N	4493

§ 2.3. Aspecten militair leven & exit/doorstroom

Op alle tien de militaire aspecten verschillen de opleidingsverlaters en de doorstromers significant van elkaar en met alle tien de aspecten hebben de opleidingsverlaters meer moeite dan de doorstromers. De aspecten waarbij de verschillen tussen de exit-groep en de doorstromers erg groot zijn in de categorie ‘veel moeite’ zijn: ‘*internaatsysteem*’ (exit: 27%, doorstroom: 7%), ‘*controle*’ (exit: 23%, doorstroom: 8%) en ‘*tijdsdruk*’ (exit: 19%, doorstroom: 9%). De variabele ‘exit/doorstroom’ correleert het sterkst met ‘*internaatsysteem*’ (-.238) en ‘*controle*’ (-.179). De opleidingsverlaters hebben meer moeite met deze aspecten van het militaire leven dan de doorstromers (zie bijlage tabel 5 t/m 8). Militaire aspecten waarmee leerlingen (zowel doorstromers als opleidingsverlaters) bijna *geen moeite* hebben zijn: ‘*netheid*’ (exit: 56%, doorstroom: 62%), ‘*stiptheid*’ (exit: 62%, doorstroom: 72%) en ‘*omgang met wapens*’ (exit: 81, doorstroom: 83%).

Middels een discriminantanalyse is onderzocht op welke aspecten de doorstromers en de opleidingsverlaters het meest verschillen. Dit zijn: *internaatsysteem*, *controle* en *tempo* (zie tabel 14). Dit zijn dus de militaire aspecten die belangrijk zijn in het maken van onderscheid tussen de opleidingsverlaters en doorstromers. Met name het aspect ‘*internaatsysteem*’ wordt door de doorstromers beduidend anders ervaren (.743).

Tabel 14. *Discriminantanalyse onderscheidende aspecten tussen opleidingsverlaters en doorstromers*

Internaatsysteem	.743
Tempo	.280
Controle	.240

§ 2.4. Overgang van burger naar militair algemeen & de tien aspecten

Alle tien de militaire aspecten hangen significant samen met het item ‘overgang van burger naar militair algemeen’ (zie bijlage tabel 9). Als een leerling meer moeite heeft met een aspect, wordt de overgang van burger naar militair moeilijker ervaren. De aspecten die het zwaarst samen hangen met de ervaren overgang zijn: ‘*controle*’ (-.353), ‘*internaatsysteem*’ (-.334) en ‘*tijdsdruk*’ (-.313).

De aspecten die de moeite met de overgang van burger naar militair het beste voorspellen zijn: controle, tijdsdruk, internaatsysteem, militair lichamelijk en behandeling instructeurs. $R^2 = .26$, dit geeft een sterk verband aan tussen de vijf aspecten en het algemene oordeel over de overgang ($R^2 > .15$; Nijdam, 2003). Een R^2 groter dan .15 wordt als een sterk verband

beschouwd. Het algemene oordeel over de ervaren overgang van burger naar militair wordt voor 26% wordt voorspeld door de vijf genoemde aspecten. Bij het toevoegen van de andere vijf aspecten verandert de R^2 minimaal waardoor het algemene oordeel over de overgang niet beter wordt verklaard. Elke toevoeging van een aspect is echter wel significant (zie bijlage tabel 10 en 11). Van de vijf belangrijkste aspecten hangt het aspect ‘internaatsysteem’ het sterkst samen met de overgang van burger naar militair algemeen (beta = -.206). Hoe meer moeite de leerling heeft met het internaatsysteem, hoe moeilijker de overgang naar het militaire leven wordt ervaren. Dit geldt ook voor de vier andere aspecten die het algemene oordeel over de overgang verklaren.

§ 2.5. Overgang van burger naar militair algemeen & week van vertrek

Leerlingen die de opleiding in de eerste vier weken verlaten, hebben de overgang van burger naar militair significant anders ervaren dan de leerlingen die de opleiding later hebben verlaten (Chi-square = 35.401, df = 8, p = 0,000, $\alpha = 0,01$). Leerlingen die de opleiding eerder verlaten, hebben de overgang moeilijker ervaren (42%) dan leerlingen die de opleiding later hebben verlaten (23%) (zie tabel 15). Als de overgang soepeler wordt ervaren, is de week van vertrek later (.166). *Als de week van vertrek later is dan de eerste vier weken, zal de overgang dus in mindere mate bijdragen aan het vertrek, gezien deze dan als soepeler wordt ervaren (zie tabel 16).*

Tabel 15. Week van vertrek en ervaren overgang burger/militair

		Overgang burger/militair				
		Zeer zwaar	Zwaar	Niet zwaar/niet soepel	Soepel	Zeer soepel
Week vertrek	Week 1 t/m 4	8%	34%	39%	17%	1%
	Week 5 t/m 12	4%	25%	45%	23%	3%
	Week 13 of later	2%	21%	52%	24%	2%

Tabel 16. Correlatie overgang burger/militair en week stoppen (Spearman's rho)

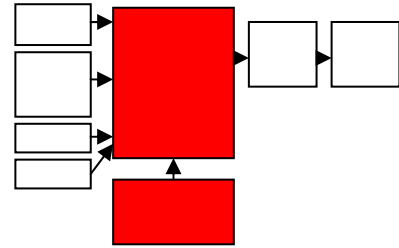
		Week stoppen
Overgang burger/militair	Correlatie	.166
	Sig. (2-zijdig)	.000

§ 2.6. Aspecten militair leven & week van vertrek

Vervolgens zijn de afzonderlijke aspecten van het militaire leven gerelateerd aan de week van vertrek. De variabele ‘week van vertrek’ correleert significant met: netheid, stiptheid, tijdsdruk, controle, straffen en internaatsysteem. *De samenhang is het sterkst met ‘tijdsdruk’ (-.133), ‘internaatsysteem’ (-.129) en ‘controle’ (-.119) (zie bijlage tabel 12).* Als de overgang soepeler

wordt ervaren, is de week van vertrek later dan vier weken (zie vorige paragraaf). Logisch gezien is de week van vertrek dan ook later als de leerling minder moeite heeft met deze belangrijke militaire aspecten. Controle, tijdsdruk en het gehanteerde internaatsysteem zijn dus vooral belangrijk bij de keuze om de opleiding te verlaten en wanneer. Hoe meer moeite men heeft met een bepaald aspect, hoe eerder in de opleiding men zal vertrekken.

Stap 3: Persoonskenmerken & Overgang van burger naar militair

§ 3.1. Inleiding stap 3

Bij stap drie wordt gekeken naar verschillende persoonskenmerken (geslacht, leeftijd, vooropleiding, burgerlijke staat) en de invloed daarvan op de ervaren overgang van burger naar militair. Deze persoonskenmerken kunnen namelijk het wel of niet ervaren van een moeilijke overgang van burger naar militair beïnvloeden. Daarnaast worden de persoonskenmerken gerelateerd aan de tien aspecten van het militaire leven om zo meer inzicht te krijgen met welke aspecten de verschillende persoonskenmerken meer moeite hebben.

§ 3.2. Beschrijving persoonskenmerken

De persoonskenmerken die bij dit onderzoek betrokken zijn, zijn: *geslacht, leeftijd, vooropleiding en burgerlijke staat*. Dit kan voor de gehele groep, de exit-groep en de doorstromers als volgt worden weergegeven:

Tabel 17. Beschrijving persoonskenmerken

	Hele groep	Exit	Doorstroom
Leeftijd (gemiddelde)	19,08	19,01	19,11
Geslacht: % man	90,5%	90,9%	90,3%
Burgerlijke staat in %:			
<i>Samenwonend/ gehuwd</i>	4,3%	4,3%	4,2%
<i>Ongehuwd, zelfstandig wonend</i>	7,1%	7,5%	7,0%
<i>Ongehuwd, bij ouders wonend</i>	85,5%	85,0%	85,7%
Vooropleiding:			
<i>Hogere vervolgopleiding</i>	1,1%	0,8%	1,2%
<i>Lagere vervolgopleiding</i>	36,9%	32,5%	38,7%
<i>Middelbare school hoger niveau</i>	10,9%	12,8%	10,2%
<i>Middelbare school lager niveau</i>	47,8%	49,6%	47,1%

Noot: Hogere vervolgopleiding = WO & Hbo, Lagere vervolgopleiding = kmbo & mbo (niveau 1 t/m 4), Middelbare school hoger niveau = VWO & Havo, Middelbare school lager niveau = vmbo (basisberoepsgerichte leerweg, kaderberoepsgerichte leerweg, theoretische leerweg, gemengde leerweg,) & vbo & lbo

Uit tabel 17 is op te maken dat de gemiddelde leeftijd in de exit groep lager ligt dan bij de doorstromers. Hierbij moet wel rekening worden gehouden met het moment van afname van de vragenlijst. Gezien de opleidingsverlaters eerder stoppen met de opleiding, wordt bij hen de vragenlijst ook eerder afgenomen dan bij de doorstromers. De opleidingsverlaters en doorstromers verschillen significant van elkaar wat betreft de vooropleiding (Chi-square = 24.187, df = 5, p = 0,000, $\alpha = 0,01$). Als hoogst afgeronde vooropleiding hebben de doorstromers vaker een lagere vervolg opleiding gevolgd dan de opleidingsverlaters.

§ 3.3. Persoonskenmerken & overgang van burger naar militair algemeen

Het moeite hebben met de overgang van burger naar militair hangt *niet* significant samen met de persoonskenmerken burgerlijke staat en leeftijd maar *wel* met geslacht (-.039) en vooropleiding (.045). Dit betekent voor geslacht dat vrouwen meer moeite hebben met de overgang van burger naar militair. Voor vooropleiding betekent dit dat leerlingen die hoger opgeleid zijn de overgang moeilijker vinden.

§ 3.4. Persoonskenmerken & aspecten militair leven herschrijven met andere groepering

De relaties tussen de vier persoonskenmerken en de tien aspecten van het militaire leven zijn als volgt (zie bijlage tabel 13):

Vooropleiding

Naar mate men lager is opgeleid heeft men meer moeite met de militaire aspecten: tempo (.035) en omgang wapens (.030). Naar mate men een hogere vooropleiding heeft afgerond, heeft men meer moeite met de aspecten: netheid (-.052), tijdsdruk (-0.50) en stiptheid (-.046).

Geslacht

Vrouwen hebben minder dan mannen moeite met de militaire aspecten: netheid (-0.61) en stiptheid (-0.32). Vrouwen hebben met de volgende aspecten van het militaire leven meer moeite dan mannen: militair lichamelijk (.162), straffen (.129), omgang wapens (.063) en behandeling instructeurs (.060).

Leeftijd

Jongere leerlingen hebben, in vergelijking tot oudere leerlingen, meer moeite met de militaire aspecten: netheid (-.091), internaatsysteem (-.080), controle (-.035) en tempo (-.034).

Burgerlijke staat

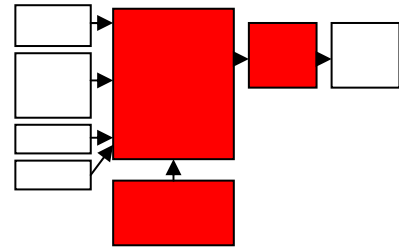
Leerlingen die bij hun ouders wonen hebben meer moeite met: netheid (.096), tempo (.049), tijdsdruk (.045), stiptheid (.032) en militair lichamelijk (.030).

De relaties tussen de militaire aspecten en persoonskenmerken, die het hoogst correleren zijn: 'militair lichamelijk'-'geslacht' (.162), 'straffen'-'geslacht' (.129), 'netheid'-'burgerlijke staat' (.096), 'netheid'-'leeftijd' (-.091), 'internaatsysteem'-'leeftijd' (-.080).

Stap 4: Overgang van burger naar militair & Motief

§ 4.1. Inleiding stap 4

In deze stap worden verschillende relaties bekeken tussen de overgang naar het militaire leven en twee blij- of

vertrekredenen. Ten eerste wordt op verschillende manieren gekeken naar de relatie tussen de overgang en twee blij- of vertrekredenen om de opleiding wel of niet te voltooien (Militair leven & woon- en leefomgeving). Ten tweede wordt gekeken naar de relatie tussen de tien aspecten van het militaire leven en deze twee motieven. Vervolgens wordt dieper op de motieven ingegaan. De motieven worden in de vragenlijst namelijk gemeten door middel van verschillende onderliggende aspecten. Daarna komen de relaties aan de orde tussen deze afzonderlijke onderliggende aspecten van de motieven en de (aspecten van de) overgang. Ook wordt in deze stap gecontroleerd voor persoonskenmerken.

§ 4.2. Overgang van burger naar militair algemeen & twee motieven

Leerlingen die bij het motief ‘militair leven’ aangeven dat dit hen motiveert om de opleiding te blijven volgen, hebben minder moeite met de overgang van burger naar militair dan de leerlingen die aangeven dat het militaire leven voor hen een motivatie is om de opleiding te verlaten. Veertien procent van de leerlingen die aangeven gemotiveerd te zijn om de opleiding te blijven volgen (BLIJVEN & blijven), vindt de overgang zeer soepel. Van de leerlingen die aangeven dat zij gemotiveerd worden tot het verlaten van de opleiding, vindt slechts zeven procent de overgang zeer soepel. Van de leerlingen die gemotiveerd zijn tot vertrek, heeft 41% de overgang van burger naar militair als zeer zwaar ervaren. Voor de leerlingen die wel gemotiveerd zijn om de opleiding te volgen is dit slecht 2%. Voor het motief ‘woon- en leefomgeving geldt een zelfde relatie (zie bijlage tabel 15 en 16).

De correlatie tussen de overgang en de twee motieven is te zien in tabel 18. Beide relaties zijn significant en ongeveer even sterk. Hoe meer de leerling moeite heeft met de overgang van burger naar militair, des te meer het militaire leven en de woon- en leefomgeving zullen motiveren tot vertrek.

Tabel 18. Correlatie overgang burger/militair en motieven (Spearman's rho)

		Woon- en leefomgeving	Militair leven
Overgang burger/ militair	Correlatie	-.250	-.253
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000
	N	4424	4421

Voor het motief ‘militair leven’ wordt 8,1% verklaarde variantie voorspeld door de ervaring van de leerling ten aanzien van de overgang van burger naar militair ($R^2 = .081$). Of de leerling de woon- en leefomgeving als een motivatie om te vertrekken of te blijven ziet, wordt voor 7,4% voorspeld door de ervaring van de leerling ten aanzien van de overgang van burger naar militair ($R^2 = .074$). Deze verklaarde varianties kunnen gekwalificeerd worden als *middelmatig*, gezien de R^2 voor beide motieven tussen de .05 en de .15 ligt (Nijdam, 2003). De sterkte van de relatie tussen ‘overgang van burger naar militair’ en ‘militair leven’ is $\beta = -.285$. Voor woon- en leefomgeving is dit: $-.271$ (zie tabel 19). Deze sterkte geeft aan dat de overgang van burger naar militair een bijdrage levert aan het ontwikkelen van een motief om de opleiding wel of niet te verlaten.

Tabel 19. Regressie overgang burger/militair en motieven

Militair leven	Woon- en leefomgeving		
R^2	Beta	R^2	Beta
.081	-.285	.074	-.271

De overgang van burger naar militair hangt, *gecontroleerd voor de persoonskenmerken*, significant samen met zowel het motief ‘woon- en leefomgeving’ ($-.270$), als het motief ‘militair leven’ ($-.285$). Hoe meer moeite men heeft met de overgang, hoe meer de motieven zullen leiden tot vertrek. De correlatie, *gecontroleerd voor de persoonskenmerken*, is *sterker* dan de correlatie zonder controle op de persoonskenmerken (zie tabel 18 en 20). Dit betekent dat de persoonskenmerken wel degelijk belangrijk zijn bij het ervaren van de overgang en vervolgens bij de motivatie om de opleiding wel of niet te verlaten.

Tabel 20. Correlatie overgang naar militair leven & motieven, gecontroleerd voor persoonskenmerken (Spearman’s rho)

Controle variabelen		Woon- en leefomgeving	Militair leven
Burgerlijke staat, Geslacht, Leeftijd, Opleiding	Overgang burgerleven/ militaire leven	Correlatie	Correlatie
		Sig. (2-zijdig)	Sig. (2-zijdig)
		-.270	-.285
		.000	.000

§ 4.3. Aspecten van het militaire leven & twee motieven

Alle tien de aspecten van het militaire leven correleren significant met beiden motieven. Het motief ‘militair leven’ correleert het sterkst met de aspecten: ‘*internaatsysteem*’ (.280), ‘*controle*’ (.231) en ‘*behandeling instructeurs*’ (.158). Het motief ‘woon- en leefomgeving’ correleert het

sterkst met *dezelfde* aspecten: ‘internaatsysteem’ (.339), ‘controle’ (.257) en ‘behandeling instructeurs’ (.144). Dit zijn dus de aspecten die bijdragen aan het ervaren van het militaire leven en de woon- en leefomgeving. Hoe meer moeite men heeft met een bepaald aspect van het militaire leven, hoe meer de leerling zal worden gemotiveerd om te vertrekken (zie bijlage tabel 17).

Of het ervaren van de overgang van burger naar militair zal leiden tot een motivatie voor vertrek of niet, wordt voor beide motieven voorspeld door dezelfde aspecten van het militaire leven die de overgang meten. *Dit zijn: internaatsysteem, controle, stiptheid en behandeling instructeurs.* De ervaring met het militaire leven wordt voor 11,6% voorspeld door deze militaire aspecten van de overgang. Voor woon- en leefomgeving is dit 14,9%. De relaties tussen de twee motieven en de aspecten van het militaire leven zijn het hoogst met ‘internaatsysteem’ (beta’s: .289 en .229) en ‘controle’ (beta’s: .121 en .112) (zie bijlage tabel 18 t/m 21). Door deze militaire aspecten, zal de motivatie om te blijven of vertrekken met name worden beïnvloed.

De correlaties, *gecontroleerd voor persoonskenmerken*, zijn het sterkst voor: ‘internaatsysteem’ (.352 en .304), ‘controle’ (.266 en .247) en ‘behandeling instructeurs’ (.161 en .167). De correlaties zijn *hoger* als er gecontroleerd wordt voor persoonskenmerken, maar de relaties met dezelfde aspecten komen als sterkst naar voren. Dit betekent dat het van belang is om de persoonskenmerken hierin mee te nemen. Als men meer moeite heeft met een bepaald aspect, zal men gemotiveerd worden om de opleiding te verlaten (zie bijlage tabel 22).

§ 4.3. Onderliggende aspecten van de motieven

Het motief ‘woon- en leefomgeving’ wordt in de vragenlijst, behalve door de algemene vraag die hiervoor gebruikt is, gemeten door middel van drie items. Deze zijn: *invloed internaatsysteem, invloed gebrek aan privacy en invloed van huis zijn.* Deze items laden alle drie op één factor met een lading groter dan .4 (zie bijlage factoranalyse tabel 23 en 24). Deze drie items meten dus alle drie de ervaring met de woon- en leefomgeving. Het motief ‘militair leven’ wordt, behalve door de algemene vraag, gemeten door middel van zes items, namelijk: *invloed discipline, invloed lichamelijke werk, invloed punctualiteit, invloed velddienst, invloed nauwkeurig werken en invloed werken in teamverband.* Deze zes items laden allemaal op één factor met een lading groter dan .4 (Nijdam, 2003). Dit betekent dat deze zes items samen één aspect meten, namelijk het motief militair leven (zie bijlage factoranalyse tabel 25 en 26). Tevens is de betrouwbaarheid van beide schalen erg hoog (.832 en .891). Door items te verwijderen wordt cronbach’s alpha niet relevant hoger (zie bijlage tabel 27 en 28). De algemene vraag over het motief ‘woon- en leefomgeving’ wordt voor 59,2% voorspeld door de drie items en het motief ‘militair leven’ wordt voor 26% voorspeld door de zes bijbehorende items. De algemene vraag over het motief ‘woon- en

leefomgeving' wordt vooral voorspeld door het aspect 'invloed van huis zijn' (beta: .381). De algemene vraag over het motief 'militair leven' wordt met name voorspeld door de aspecten 'invloed velddienst' (beta: .153) en 'invloed discipline' (beta: .136) (zie bijlage tabel 29 t/m 32).

§ 4.4. De overgang van burger naar militair algemeen & Onderliggende aspecten motieven

De drie items die het motief 'woon- en leefomgeving' meten correleren alle drie significant sterk met de overgang van burger naar militair (zie bijlage tabel 33). De correlaties zijn volgens de verwachtingen. Dit betekent dat leerlingen die meer moeite hebben met de overgang van burger naar militair, eerder door de onderliggende aspecten van de woon- en leefomgeving gemotiveerd zullen worden tot het verlaten van de opleiding. De samenhang tussen de overgang van burger naar militair en de onderliggende aspecten van het motief 'woon- en leefomgeving' wordt voornamelijk beïnvloed door 'invloed van huis zijn', gezien deze correlatie met de overgang het sterkst is (-.297). Dit aspect speelt dus een belangrijke rol bij het ontwikkelen van een motief om de opleiding wel of niet te verlaten vanwege de woon- en leefomgeving.

De correlaties tussen 'overgang burger/militair' en de onderliggende aspecten van het motief 'militair leven' zijn allemaal significant. De sterkste relaties zijn die tussen de overgang en 'invloed discipline' (-.236), 'invloed punctualiteit' (-.228) en 'invloed velddienst' (-.251). Met name voor de sterke correlaties geldt dat als de overgang moeilijker wordt ervaren, deze aspecten zullen leiden tot een motivatie voor vertrek (zie bijlage tabel 34).

De correlaties tussen de onderliggende aspecten van de motieven en de overgang van burger naar militair, *gecontroleerd voor persoonskenmerken* zijn te zien in tabel 35, in de bijlage. De sterkste correlatie is die tussen de overgang en 'invloed van huis zijn' (-.317). Dit aspect hoort bij het motief woon- en leefomgeving. De leerlingen die moeite hebben met de overgang van burger naar militair, worden door dit aspecten meer gemotiveerd om de opleiding te verlaten. De correlatie tussen de onderliggende aspecten van de motieven en de overgang, *gecontroleerd voor persoonskenmerken*, is sterker dan zonder de controle voor persoonskenmerken. De persoonskenmerken hebben via de overgang naar het militaire leven invloed op de onderliggende aspecten van de motieven.

§ 4.5. Aspecten overgang van burger naar militair & onderliggende aspecten motieven

Ook de tien afzonderlijke aspecten van de overgang van burger naar militair hangen samen met de onderliggende aspecten van de twee motieven. Voor het motief 'woon- en leefomgeving' zijn deze correlaties te zien in tabel 36, in de bijlage. Alleen de relatie tussen 'invloed internaatsysteem' en 'omgang met wapens' is niet significant. Alle andere relaties zijn volgens de

verwachtingen. Hoe meer moeite de leerling heeft met één van de tien militaire aspecten, hoe meer de leerling gemotiveerd wordt om de opleiding vroegtijdig te verlaten. *De drie onderliggende aspecten van de woon- en leefomgeving hangen het sterkst samen met de militaire aspecten: 'controle' en 'internaatsysteem'.* Dit zijn kenmerken voor een militaire leefomgeving.

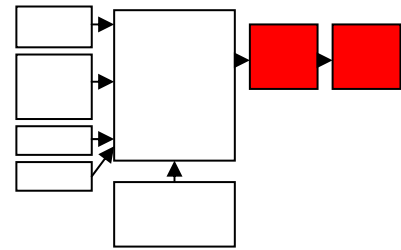
De relaties wat betreft het motief 'militair leven' zijn weergegeven in tabel 37, in de bijlage. De relaties die significant sterk zijn, worden inhoudelijk ondersteund. Het onderliggende aspect 'lichamelijk werk' hangt bijvoorbeeld het sterkst samen met 'militair lichamelijk' en 'straffen'. Het onderliggende aspect 'invloed punctualiteit' hangt het sterkst samen met de militaire aspecten 'stiptheid', 'tijdsdruk', 'controle' en 'internaatsysteem'.

In tabel 38, in de bijlage, zijn de correlaties tussen de onderliggende aspecten van beide motieven en de tien militaire aspecten die de overgang weergeven, gecontroleerd voor persoonskenmerken, te zien. Hoe meer moeite leerlingen hebben met aspecten van het militaire leven, hoe meer de onderliggende aspecten van de twee motieven hen motiveren om de opleiding te verlaten.

Stap 5: Motief & Besluit

§ 5.1. Inleiding stap 5

In deze laatste stap wordt gekeken of er een samenhang is tussen het motief wat leerlingen hebben om de opleiding wel of niet af te breken en het daadwerkelijke besluit. Hierbij wordt gekeken naar de algemene vragen bij de twee motieven en de onderliggende aspecten van beide motieven om de opleiding te verlaten of juist te blijven.

§ 5.2. Motieven & exit/doorstroom

De opleidingsverlaters en de doorstromers verschillen significant van elkaar voor zowel het motief ‘Woon- en leefomgeving’ (Chi-square = 3.140E2, df = 4, p = 0,000, $\alpha = 0,01$) als het motief ‘Militair leven’ (Chi-square = 6.259E2, df = 4, p = 0,000, $\alpha = 0,01$). Bij beide motieven is te zien dat de doorstromers vooral hoog scoren in de categorieën blijven en BLIJVEN (Woon- en leefomgeving: 42% en Militair leven: 78%). De exit-groep scoort, in vergelijking met de doorstromers, hoger op de categorieën vertrek en VERTREK (Woon- en leefomgeving: 21% vs. 6% en Militair leven: 17% vs. 1%). Bij het motief Militair leven vindt slechts 1% van de doorstromers dat dit motief leidt tot een motivatie voor vertrek. Met name het militaire leven is een belangrijke reden om te blijven voor de doorstromers. Voor de opleidingsverlaters is de woon- en leefomgeving minder een reden om te blijven en meer een reden om te vertrekken dan het militaire leven (zie tabel 21 en 22).

Tabel 21. *Opleidingsverlaters en doorstromers over het motief ‘Woon- en leefomgeving’*

		Woon- en leefomgeving				
		BLIJVEN	blijven	neutraal	vertrek	VERTREK
Groep	Exit	5%	19%	55%	17%	4%
	Doorstroom	8%	34%	54%	5%	1%

Tabel 22. *Opleidingsverlaters en doorstromers over het motief ‘Militair leven’*

		Militair leven				
		BLIJVEN	blijven	neutraal	vertrek	VERTREK
Groep	Exit	15%	32%	35%	14%	3%
	Doorstroom	27%	51%	21%	1%	0%

§ 5.3. Correlatie motieven & exit/doorstroom

De relatie tussen de variabele ‘exit/doorstroom’ en beide motieven is zoals verwacht. Met betrekking tot beide motieven worden de doorstromers meer gemotiveerd om te blijven, dan de

exiters. De samenhang tussen exit/doorstroom en het motief ‘militair leven’ is het sterkst (-.291). Dit motief zal een grotere rol spelen in de beslissing om de opleiding daadwerkelijk te verlaten dan het motief ‘Woon- en leefomgeving’ (zie tabel 23).

Tabel 23. *Correlatie groep & motieven (Spearman’s rho)*

		Woon- en leefomgeving	Militair leven
Groep	Correlatie	-.221	-.291
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000
	N	4460	4463

§ 5.4. Regressie twee motieven & exit/doorstroom

De keuze om de opleiding wel of niet te verlaten wordt voor 11,2% voorspeld door de twee motieven. *Het motief ‘militair leven’ vertoont het sterkste verband met het besluit (beta = -.282).* Voor de doorstromers is dit een vaak genoemde reden om te blijven, die beduidend minder door de opleidingsverlaters wordt genoemd als reden om te blijven. Dit motief heeft meer invloed op het besluit om de opleiding daadwerkelijk te verlaten dan het motief ‘woon- en leefomgeving’. Het toevoegen van dit tweede motief, om het besluit te verklaren is echter wel zinvol. Ten eerste is dit om inhoudelijke redenen zinvol. Ten tweede is het een significante toevoeging om het besluit te voorspellen, het deel van het besluit dat door deze motieven wordt voorspeld is dus iets hoger door het toevoegen van het tweede motief (zie tabel 24 en 25).

Tabel 24 en 25. *Regressieanalyse en bijbehorende Beta’s*

Model	R	R ²	R ² Change	Significantie	Beta
1	,325(a)	,106	,106	.000	Militair leven -.282
2	,335(b)	.112	,006	.000	Woon- en leefomgeving -.090

a Militair leven

b Militair leven, Woon- en leefomgeving

§ 5.5. Onderliggende aspecten motieven & exit/doorstroom

Alle drie de correlaties tussen de onderliggende aspecten van het motief ‘woon- en leefomgeving’ en exit/doorstroom zijn significant (zie bijlage tabel 39). Dit betekent dat de doorstromers meer gemotiveerd werden om te blijven door deze onderliggende aspecten dan de opleidingsverlaters. De correlatie met ‘invloed van huis zijn’ is het sterkst (-.265). Dit onderliggende aspect levert dus een bijdrage aan de ervaring met de militaire woon- en leefomgeving en in het nemen van het besluit om de opleiding eventueel te verlaten.

De correlaties tussen exit/doorstroom en de aspecten van het motief ‘militair leven’ zijn weergegeven in tabel 40, in de bijlage. De doorstromers hebben minder moeite met deze aspecten dan de exit-groep. ‘Invloed discipline’ (-.185) en ‘invloed punctualiteit’ (-.188) correleren het sterkst met exit/doorstroom. Leerlingen bij wie het militair leven een reden is om te vertrekken zullen dus vooral moeite hebben met deze aspecten en daardoor gemotiveerd worden tot vertrek.

Het besluit om de opleiding wel of niet vroegtijdig te verlaten wordt voor 9.1% voorspeld door de onderliggende aspecten van de twee motieven. *Deze aspecten zijn:* invloed van huis zijn, invloed discipline, invloed velddienst, invloed gebrek aan privacy, invloed internaatsysteem en invloed werken in teamverband. Het besluit wordt voornamelijk beïnvloed door het aspect ‘invloed van huis zijn’ (beta: -.221) (zie bijlage tabel 41). Meerdere malen is gebleken dat dit een belangrijk aspect is in relatie tot het besluit.

Conclusies

Het onderzoek

In het kader van een bachelorproject is onderzoek gedaan naar het ervaren van een overgang van burger naar militair en de invloed hiervan op opleidingsverloop bij verschillende initiële opleidingen van Defensie. Hiervoor is stage gelopen bij de afdeling Gedragwetenschappen, de onderzoeksafdeling van Defensie. Voor het verkrijgen van informatie over opleidingsverloop gebruikt Gedragwetenschappen een vragenlijst. Deze vragenlijst wordt ingevuld door leerlingen die de opleiding vroegtijdig verlaten en diegene die de opleiding afronden. Gezien bij dit onderzoek alle initiële opleidingen van Defensie zijn betrokken, was de eerste stap de data van de verschillende opleidingen, verkregen door deze vragenlijst, bij elkaar te voegen. Dit is gedaan door een overkoepelend codeboek vast te stellen en daarna alle databestanden aan te passen aan dit codeboek. Vervolgens zijn de bestanden per krijgsmachtsdeel samengevoegd en tot slot zijn de bestanden van de krijgsmachtsdelen bij elkaar gevoegd. De onderzoekspopulatie bestaat uit 4548 leerlingen van alle defensiebrede initiële opleidingen uit 2008 en 2009.

Om het ervaren van een overgang van burger naar militair en de invloed hiervan op opleidingsverloop te onderzoeken, is een model opgesteld. De eerste stap in het model is de samenhang tussen de zwaarte van de opleiding en het ervaren van een overgang van burger naar militair. Hiervoor zijn de opleidingen ingedeeld in drie categorieën, namelijk: licht (EMMV, AMO Luchtmacht, AMBV), middelzwaar (School Noord, School Zuid) en zwaar (EVO, AMO Luchtmobiel, KCT). De verschillende krijgsmachtsdelen en initiële opleidingen zijn op deze manier bij het onderzoek betrokken. Ten tweede is de overgang van burger naar militair en de samenhang met tien aspecten van het militaire leven die de overgang meten, waar leerlingen aan het begin van de opleiding mee te maken krijgen, onderzocht. Deze tien aspecten zijn: netheid, stiptheid, tijdsdruk, tempo, controle, behandeling instructeurs, militair lichamelijk, straffen, omgang met wapens, internaatsysteem (zie blz. 24 en 25). De derde stap is de samenhang tussen persoonskenmerken (geslacht, vooropleiding, leeftijd en burgerlijke staat) en de overgang van burger naar militair. De vierde stap is de samenhang tussen de overgang van burger naar militair en twee redenen om de opleiding te blijven volgen of te stoppen. Deze redenen zijn: militair leven & woon- en leefomgeving. Beide redenen worden gemeten door middel van verschillende onderliggende aspecten. Voor de reden 'Militair leven' zijn dit: invloed internaatsysteem, invloed gebrek aan privacy en invloed van huis zijn. Voor de reden 'Woon- en leefomgeving' zijn de onderliggende aspecten: invloed discipline, invloed lichamelijk werk, invloed punctualiteit, invloed velddienst, invloed nauwkeurig werken en invloed werken in teamverband. Tot slot is

onderzocht of deze twee redenen samenhangen met het besluit om de opleiding wel of niet te verlaten. Dit model is stap voor stap geanalyseerd. Hiervoor is gebruik gemaakt van de volgende analyse-methoden: crosstabs, regressie-analyse, correlatietoetsen en discriminantanalyse, uitgevoerd met behulp van SPSS 16.0.

In deze conclusie worden eerst de deelvragen van het onderzoek beantwoordt, daarna wordt een overkoepelende conclusie gegeven waarin de hoofdvraag wordt beantwoord en wordt afgesloten met een discussie en reflectie. De hoofdvraag luidt:

Zijn er verschillen in het ervaren van (aspecten van) de overgang van burger naar militair en in het wel of niet verlaten van een initiële opleiding, tussen zware, middelzware en lichte initiële opleidingen van Defensie?

Beantwoording deelvragen

1) *Is er een samenhang tussen de zwaarte van een initiële opleiding van Defensie en het moeite hebben met (bepaalde aspecten van) de overgang naar het militaire leven?*

Er is een samenhang tussen de zwaarte van een initiële opleiding van Defensie en het moeite hebben met de algemene overgang naar het militaire leven. Leerlingen die één van de zware opleidingen volgen, vinden de overgang van burger naar militair moeilijker dan leerlingen die een lichte opleiding volgen. Deze samenhang is niet lineair, er ontstaat namelijk een tweedeling. De overgang is door respondenten van de lichte en middelzware opleidingen ongeveer even moeilijk ervaren en alleen door de respondenten van de zware opleidingen is de overgang uitgesproken moeilijker ervaren. De driedeling in lichte, middelzware en zware opleidingen waarbij de overgang verschillend wordt ervaren, is niet geheel bevestigd in dit onderzoek.

Middels een factoranalyse is bevestigd dat de tien aspecten van het militaire leven waar leerlingen vooral aan het begin van de opleiding tegenaan lopen één factor meten, namelijk de overgang van burger naar militair. De zwaarte van de opleiding hangt samen met alle tien de aspecten van het militaire leven, die een indicatie zijn voor hoe de overgang wordt ervaren, behalve militair lichamelijk. Hoe zwaarder de opleiding is, hoe meer moeite leerlingen hebben met deze militaire aspecten. De militaire aspecten die het sterkst samenhangen met de zwaarte van de opleiding zijn: *tijdsdruk, controle, stiptheid, tempo, en internaatsysteem*. Deze vijf aspecten hebben allemaal te maken met het geen volledige controle hebben over het eigen doen en laten. Dit is een groot verschil tussen het militaire leven en het burgerleven. Het militaire aspect, ‘militair lichamelijk’, hangt niet samen met de zwaarte van de opleiding. Dit is een

opvallende bevinding. De verwachting was dat bij zwaardere opleidingen de fysieke militaire aspecten ook zwaarder zullen zijn. De zwaarte van de opleiding blijkt niet samen te hangen met militair lichamelijke aspecten, maar met geestelijke aspecten en een nieuwe woon- en leefomgeving.

2) Is er een samenhang tussen het moeite hebben met (bepaalde aspecten van) de overgang naar het militaire leven en de persoonlijke kenmerken leeftijd, geslacht, opleiding en burgerlijke staat?

Bij dit onderzoek zijn vier persoonskenmerken betrokken, namelijk geslacht, leeftijd, vooropleiding en burgerlijke staat. Onderzocht is of deze vier persoonskenmerken samenhangen met het ervaren van een overgang van burger naar militair. De overgang van burger naar militair hangt het sterkst samen met geslacht. Vrouwen vinden de overgang van burger naar militair moeilijker dan mannen.

De relaties tussen de persoonskenmerken en de tien aspecten van het militaire leven die het sterkst samenhangen, zijn: 'militair lichamen-geslacht', 'straffen-geslacht', 'netheid-burgerlijke staat', 'netheid-leeftijd' en 'internaatstelsel-leeftijd'. De samenhang tussen militair lichamen en geslacht betekent dat vrouwen meer moeite hebben met de militair lichamen aspecten van de opleiding dan mannen. Tevens hebben vrouwen meer moeite met het aspect straffen (straffen-geslacht). Vervolgens hebben leerlingen die bij hun ouders wonen meer moeite met het netheidsaspect van de opleiding, dan leerlingen die zelfstandig wonen of samen wonen met een partner (netheid-burgerlijke staat). De samenhang tussen netheid en leeftijd is hieraan gerelateerd. Jongere leerlingen hebben meer moeite met het aspect netheid dan oudere leerlingen. Jongere leerlingen wonen ook vaker bij hun ouders dan oudere leerlingen. De samenhang tussen internaatstelsel en leeftijd geeft aan dat oudere leerlingen hier beter mee om kunnen gaan dan jongere leerlingen.

3) Is er een samenhang tussen het moeite hebben met (bepaalde aspecten van) de overgang naar het militaire leven en redenen om een initiële opleiding van Defensie wel of niet te verlaten?

In dit onderzoek zijn twee vertrek- of blijfredenen betrokken, die uiteindelijk kunnen leiden tot het verlaten van de opleiding. Dit zijn 'militair leven' en 'woon- en leefomgeving'. Er is een samenhang tussen het moeite hebben met de overgang naar het militaire leven en de twee redenen om een initiële opleiding van Defensie wel of niet te verlaten. Leerlingen die de overgang van burger naar militair moeilijker vinden, ervaren het militaire leven en de woon- en

leefomgeving ook meer als redenen om de opleiding te verlaten dan leerlingen die aangeven de overgang van burger naar militair minder moeilijk te vinden. De samenhang is even sterk voor beide redenen. Het percentage leerlingen dat de overgang soepel ervaart en aangeeft dat het militaire leven voor hen een reden is om de opleiding te blijven volgen, is twee keer zo hoog als het percentage leerlingen dat de overgang soepel ervaart en aangeeft dat het militaire leven voor hen een reden tot vertrek is. Ook voor de reden woon- en leefomgeving is het percentage leerlingen dat aangeeft dat dit voor hen een reden is om te blijven, hoger voor de leerlingen die aangaven de overgang soepeler te ervaren dan voor de leerlingen die aangaven de overgang moeilijk te vinden.

Tevens is er sprake van samenhang tussen de tien aspecten van het militaire leven en de twee redenen. Beide redenen hangen het sterkst samen met de aspecten: *internaatsysteem, controle en behandeling instructeurs*. Leerlingen die meer moeite hebben met deze aspecten zullen de woon- en leefomgeving en het militaire leven meer zien als redenen voor het verlaten van de opleiding, dan leerlingen die minder moeite hebben met deze militaire aspecten. De aspecten internaatsysteem en controle zijn ook naar voren gekomen als twee van de vijf aspecten die het sterkst samenhangen met de zwaarte van de opleiding. Het aspect ‘behandeling instructeurs’ komt specifiek naar voren in samenhang met de vertrek- of blijfredenen.

Zoals aan het begin van de conclusie beschreven is, zijn de twee blijf- of vertrek redenen gemeten door verschillende onderliggende aspecten. Middels een factoranalyse is bevestigd dat de onderliggende aspecten de desbetreffende redenen ook daadwerkelijk meten. De overgang van burger naar militair hangt samen de onderliggende aspecten van de twee blijf- of vertrekredenen. Dit betekent dat leerlingen die de overgang naar het militaire leven moeilijker vonden, de onderliggende aspecten van de twee motieven meer als reden voor vertrek hebben ervaren dan leerlingen die de overgang soepeler ervaren hebben.

4) Is er een samenhang tussen de redenen om een initiële opleiding van Defensie wel of niet te verlaten en het daadwerkelijk wel of niet verlaten van een initiële opleiding van Defensie?

Er is een samenhang tussen de redenen om een initiële opleiding van Defensie wel of niet te verlaten en het uiteindelijke besluit om de opleiding wel of niet te verlaten. Het percentage doorstromers dat het militaire leven en de woon- en leefomgeving heeft ervaren als redenen om op de opleiding te blijven, is hoger dan het percentage opleidingsverlaters dat wil blijven. Hoe meer de leerling de motieven militair leven en woon- en leefomgeving ervaart als redenen om de opleiding af te maken, hoe groter de kans is dat de leerling de opleiding ook daadwerkelijk

voltooid. De reden ‘militair leven’ hangt het sterkst samen met het daadwerkelijke besluit. Voornamelijk het militaire leven is een belangrijke reden om te blijven voor de doorstromers. Voor de opleidingsverlaters is de woon- en leefomgeving minder een reden om te blijven en meer een reden om te vertrekken dan het militaire leven.

Ook de onderliggende aspecten van de twee blijf- of vertrekredenen hangen samen met het besluit om de opleiding te verlaten. De doorstromers hebben deze onderliggende aspecten meer ervaren als redenen om op de opleiding te blijven dan de opleidingsverlaters. Met name ‘invloed van huis zijn’ is een sterk onderliggend aspect van de nieuwe woon- en leefomgeving. ‘Invloed discipline’ en ‘invloed punctualiteit’ zijn de twee onderliggende aspecten van het militaire leven, die sterk samenhangen met het daadwerkelijke besluit om wel of niet te stoppen met de opleiding.

Overkoepelende conclusie: beantwoorden hoofdvraag

Zijn er verschillen in het ervaren van (aspecten van) de overgang van burger naar militair en in het wel of niet verlaten van een initiële opleiding, tussen zware, middelzware en lichte initiële opleidingen van Defensie?

Er zijn verschillen in het ervaren van (aspecten van) de overgang van burger naar militair en in het wel of niet verlaten van een initiële opleiding, tussen zware, middelzware en lichte initiële opleidingen van Defensie. Uit het beantwoorden van de deelvragen blijkt dat er zeker sprake is van een samenhang tussen de verschillende stappen in het model. Sommige relaties zijn echter anders dan verwacht op basis van de literatuur. De indeling van de opleidingen naar zwaarte in de drie categorieën licht, middelzwaar en zwaar is niet geheel bevestigd. In plaats daarvan is een tweedeling ontstaan tussen de lichte/middelzware opleidingen en de zware opleidingen. De respondenten van de lichte en middelzware opleidingen vinden de overgang van burger naar militair ongeveer even moeilijk en alleen door de respondenten van de zware opleidingen wordt de overgang moeilijker ervaren.

Een aantal aspecten van het militaire leven komt in meerdere stappen van het model naar voren. Dit zijn: *controle en internaatsysteem*. In relatie tot de zwaarte van de opleiding betekent dit dat leerlingen die een opleiding volgen uit de categorie ‘zwaar’, meer moeite met deze aspecten hebben, dan leerlingen die een opleiding volgen uit de categorieën licht en middelzwaar. In relatie tot de blijf- of vertrekredenen, komt tevens het aspect ‘behandeling instructeurs’ naar voren. Leerlingen die meer moeite hebben met (met name) de aspecten controle, internaatsysteem en behandeling instructeurs hebben de blijf- en vertrekredenen,

militair leven en woon- en leefomgeving, meer ervaren als redenen om de opleiding te verlaten dan leerlingen die minder moeite hebben met deze aspecten.

De mate waarin de overgang naar het militaire leven moeilijk wordt gevonden, hangt samen met de blijf- of vertrekredenen. Leerlingen die de overgang moeilijker vinden, hebben de blijf- of vertrekredenen ook meer ervaren als redenen om te vertrekken. Vervolgens hangen de blijf- of vertrekredenen samen met het besluit om de opleiding wel of niet daadwerkelijk te verlaten. Voor de opleidingsverlaters zijn het militaire leven en de woon- en leefomgeving minder een reden om op de opleiding te blijven en meer een reden om te vertrekken. Dit kan leiden tot het daadwerkelijk verlaten van de opleiding door de opleidingsverlaters.

Discussie & Reflectie

De belangrijkste bevinding van dit onderzoek, die *niet geheel* overeenkomt met de literatuur is de indeling in lichte, middelzware en zware opleidingen die gemaakt is aan de hand van de literatuur (Richardson e.a., 2008). In plaats van drie verschillende groepen zijn er twee groepen ontstaan die de overgang van burger naar militair verschillend ervaren (lichte & middelzware opleidingen en zware opleidingen). Zoals verwacht, is de overgang van burger naar militair wel als moeilijker ervaren bij de zware opleidingen, dan bij de lichte en middelzware opleidingen. Dit komt met name door de aspecten controle en internaatsysteem. Een verklaring voor het internaatsysteem als belangrijk aspect van het militaire leven kan worden gevonden in de literatuur. Uit de literatuur is namelijk gebleken dat het hersocialisatieproces zwaarder is naar mate de opleiding zwaarder is en dat hierdoor de opleiding en de overgang naar het militaire leven als moeilijker kunnen worden ervaren (Caspers, 2008). Gezien het internaatsysteem (waar het aspect controle onder valt) een belangrijk aspect van het hersocialisatieproces is, zou dit een verklaring kunnen zijn waarom dit aspect een belangrijke rol speelt in het ervaren van een al dan niet moeilijke overgang van burger naar militair.

Een ander punt dat naar voren is gekomen in de literatuur is het aspect ‘week van vertrek’. Theoretisch gezien zou de overgang van burger naar militair vooral aan het begin van de opleiding zorgen voor vertrek, omdat er dan sprake is van een overgang (Richardson e.a., 2008). Na een aantal weken zullen de leerlingen immers gewend geraakt zijn aan het militaire leven. De relaties die in dit onderzoek naar voren zijn gekomen tussen de week van vertrek en de overgang, bevestigen dit. Hoe zwaarder de leerling de overgang vindt, hoe eerder hij/zij de opleiding verlaat. De leerlingen die de overgang minder moeilijk vinden, maar de opleiding toch verlaten, doen dit later in de opleiding. Gezien in dit onderzoek alleen is gekeken naar de invloed van de overgang is niet met zekerheid te zeggen welke factoren een rol spelen bij het vertrek later in de

opleiding. In de literatuur wordt voor het vertrek later in de opleiding onder andere blessures genoemd (Caspers, 2008).

Naast de overgang van burger naar militair speelt voornamelijk de realisatie van verwachtingen over de opleiding een grote rol bij het besluit om de opleiding wel of niet te verlaten (Porter & Steers, 1973 Uit: van de Ven, 2002). In dit onderzoek is slechts gekeken naar de invloed van de overgang van burger naar militair op opleidingsverloop, maar zoals in de literatuurstudie naar voren is gekomen, zijn er ook vele andere factoren van invloed op dit besluit. Met name wat betreft de verwachtingen komt de literatuur met elkaar overeen. Dit is dus ook een belangrijke factor op opleidingsverloop, naast de overgang van burger naar militair. Verwachtingen zouden de overgang naar het militaire leven kunnen beïnvloeden. Over de overgang kan een leerling immers bepaalde verwachtingen hebben, die wel of niet kunnen uitkomen. Het militaire leven is een belangrijk aspect van een initiële opleiding van Defensie, dus als de verwachtingen daarover niet uitkomen, kan dit leiden tot teleurstelling over de militaire opleiding. Een eventueel vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op de invloed van niet gerealiseerde verwachtingen op de overgang van burger naar militair en op opleidingsverloop.

Methodologische reflectie

De vragenlijst wordt direct na de beslissing om de opleiding te verlaten, afgenomen. Voor opleidingsverlaters is dit op het moment dat zij besluiten om de opleiding vroegtijdig af te breken. De ervaringen en redenen waarom zij willen stoppen, weten zij nog erg goed. Bij de doorstromers wordt de vragenlijst afgenomen op het moment dat zij de opleiding hebben voltooid. Zij zijn daardoor ook meer gewend aan de militaire opleiding en weten minder goed waar ze in het begin moeite mee hadden. Dit punt kan de ervaring over de overgang van burger naar militair beïnvloeden.

Een tweede punt waar men rekening mee moet houden is het persoonskenmerk leeftijd. Naar voren is gekomen dat jongere leerlingen de overgang van burger naar militair lastiger vinden. Hierbij moet ook rekening worden gehouden met het moment van afname van de vragenlijst. De vragenlijst wordt bij de opleidingsverlaters, die de overgang waarschijnlijk moeilijker vinden, eerder afgenomen dan bij de doorstromers. Dit verklaart voor een deel het leeftijdsverschil tussen de opleidingsverlaters en doorstromers.

Een volgend groot aandachtspunt is de afwezigheid van doorstromers bij de opleiding KCT en de ondervertegenwoordiging van doorstromers bij de AMBV. Hierdoor is de onderzoeksgroep niet geheel representatief. KCT is één van de zware opleidingen en doordat de

doorstromers ontbreken, kan een extra zwaar vertekent beeld zichtbaar worden. Verwacht wordt namelijk dat opleidingsverlaters een negatievere ervaring hebben met de overgang van burger naar militair dan doorstromers. Door het ontbreken van doorstromers bij het KCT kan een te negatief beeld van de overgang en de opleiding geschetst worden.

Een laatste belangrijke methodologische kanttekening is dat tijdens het analyseren van het model niet is gecontroleerd voor de variabele 'exit/doorstroom'. Een deel van het ervaren van een al dan niet moeilijke overgang van burger naar militair, is beïnvloed door het feit of de leerling de opleiding heeft verlaten of heeft afgemaakt. Het is dus niet alleen de zwaarte van de opleiding, dat invloed heeft op hoe de overgang van burger naar militair wordt ervaren. Hetzelfde geldt voor de blijf- of vertrekredenen. Of deze redenen ervoor zorgen dat leerlingen willen blijven of vertrekken, wordt behalve door het ervaren van de overgang, ook voor een deel beïnvloed door het wel of niet daadwerkelijk verlaten van de opleiding door de leerling. De variabele 'exit/doorstroom' beïnvloedt dus de mening van de leerlingen over hun ervaringen. Hiervoor is tijdens het analyseren van het model niet gecontroleerd.

Literatuurlijst

Allen, N.J., & Meyer, J.P. (1990). The measurement and antecedents of affective, continuance and normative commitment to the organization. *Journal of Occupational Psychology*, 63, 1-18.

Berg, E. van den, Catz, S, Dekker, Y. & Leeuw, I. de. (2008). *Uitvallers onder de loep. Determinanten van uitval tijdens de Algemene Militaire Opleiding*. Amsterdam

Caspers, P. (2008). *Naar een compleet team*. Den Haag.

Cheok, C.S.C., Ang, Y.G., Chew, H.Y., Tan. (2000). Adjusting to military life: Servicemen with problems coping and their outcomes. *Singapore Med J*, 41, 218-220.

Dugoni, B.L., Ilgen, D.R. (1981). Realistic job previews and the adjustment of new employees. *The Academy of Management Journal*, 24, 579-591.

Flach, A., Jager, M.L. de, Ven, C.P.H.W. van de. (2000). Fight or flight? The drop-out phenomenon during initial military training: Homesickness. *Annual Conference of the International Military Testing Association*, 42, 181-187.

Goffman, E. (1961). *The characteristics of total institutions*.

Gustafson, S.B., Mumford, M.D. (1995). Personal style and person-environment fit: a pattern approach. *Journal of Vocational Behavior*, 46, 163-188

Higate, P.R. (2001). Theorizing continuity: From military to civilian life. *Armed forces & society*, 27 no.3, 443-460.

Meyer, J.P., Allen, N.J. (1997). *Commitment in the workplace*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Mobley, W.H., Horner, S.O., Hollingsworth, A.T. (1978). An Evaluation of Precursors of Hospital Employee Turnover. *Journal of Applied Psychology*, 63, 408-414.

Nijdam, A.D. (2003) *Statistiek in onderzoek inductieve technieken*. Wolters-Noordhoff, Groningen/Houten.

Nijenhuis, J. te, Ven, C.P.H.W. van de, Vermeij, A.M.A., Vos, A.J.V.M. (2008). *Personeelsselectie en opleidingsverloop: Een overzicht van studies onder gebruikmaking van psychometrische meta-analytische technieken*. Den Haag.

Pitte, M. van de. What is Wrong with a Military Career? *A Journal of Social Justice*, 19, 183-189.

Porter, L.W., & Steers, R.M. (1973). Organizational work, and personal factors in employee turnover and absenteeism. *Psychological Bulletin*, 80 no2, 151-176.

Richardson, R, Vogelaar, A.L.W, Herwijnen, L. van, Gravemaker, C.M.J.M, Kramer, F.J. & Ven, C.P.H.W. van de. (2008). *Take it or leave it!* Breda: Faculteit Militaire Wetenschappen van de NLDA.

Roepers, W., Duel, J. (1998). *Voorspelbaar verloop*.

Salo, M. (2008). Determinants of Military Adjustment and Attrition During Finnish Conscript service. Helsinki.

Schouten van der Velden, H. (2006) Een onderzoek naar de determinanten van verloop bij de Koninklijke Marine. Den Helder.

Schreurs, B. (2007). Realistic information or not!: Short-term consequences of (Mis)information. *Recruiting and retention of military personnel*.

Singer, A & Morton, A.S. (2006). A study of enlisted navy retention. *Personnel Psychology*, 22, 19-31.

Sumer, H.C. (2005). *A model of military turnover*. Ankara, Turkije.

Tilburg, M.A.L. (1997). Over de grens een ander mens? Heimwee tijdens de vakantie. *De Psycholoog*, 7, 305-308.

Turnhout, S.M.L. van. (1997). De tijd van je leven! Werkelijkheid of fictie? Onderzoek naar de rol van beeldvorming op het ontstaan van verloop onder beroepssoldaten bepaalde tijd van de Koninklijke Landmacht. Nijmegen.

Ven, C.P.H.W. van de., Gelooven, R. van. (2007) Early Attrition in the Netherlands' armed forces, a new monitor. Den Haag.

Ven, van de, C.P.H.W., Master, F. (2002). *If you can't get no satisfaction. A study into early drop-out during military training in de Royal Netherlands Army.*

Ven, C.P.H.W. van de. (2002). The drop-out rate during training: in line with expectations? *Annual Conference of the International Military Testing Association, 44* 298-321.

Wanous, J.P. (1976) Effects of a realistic job preview on job acceptance, job attitudes and job survival. *Journal of Applied Psychology, 58*, 327-332

Internet

<http://www.defensie.nl/>

Bijlagen

Bijlage 1: Overkoepelend codeboek met alle variabelen uit het Defensiebrede bestand

Bijlage 2: Tabellen

Bijlage 3: Vragenlijst

Bijlage 1: Overkoepelend codeboek met alle variabelen uit het Defensiebrede bestand

Overkoepelend codeboek KMD

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>Cat</u>	Populatie	Welke situatie is op u van toepassing?	1 exit 2 doorstroom
<u>Aardexit</u>	Aard verloop	Welke situatie is op u van toepassing?	1 eigen initiatief 2 advies kader 3 ontheven
<u>Aard</u>	Exitdef	Wat gaat u doen?	1 exit defensie 2 ander kmd 3 ander sbat
<u>IDnr</u>	Peoplesoftnummer	Wat is uw peoplesoftnummer?	Geen
<u>Jaar</u>	Jaar	Jaar (start opleiding)	2003 2003 2004 2004 2005 2005 2006 2006 2007 2007 2008 2008 2009 2009 2010 2010 2011 2011 2012 2012
<u>Maand</u>	Maand	Maand (start opleiding)	1 01 2 02 3 03 4 04 5 05 6 06 7 07 8 08 9 09 10 10 11 11 12 12
<u>Burg</u>	Burgerlijke staat	Wat is uw burgerlijke staat?	1 samenwonend of gehuwd 2 ongehuwd, zelfstandig wonend 3 ongehuwd, bij ouders wonend 4 anders
<u>Leeftijd</u>	Leeftijd	Leeftijd	1 17 2 18 3 19 4 20 5 21 6 22 7 23 8 24 9 25 10 26 of ouder

<u>Sekse</u>	Geslacht	Bent u een man of een vrouw?	1 man 2 vrouw
<u>Opleid</u>	vooropleiding	Wat is de hoogste burgeropleiding die u heeft afgemaakt?	1 Wo 2 hbo 3 vwo 4havo 5 mbo (3 of4) 6 kmbo/mbo (1 of 2) 7 vmbo theorleerweg/mavo 8 vmbo kader of gemengde leerweg 9 vbo/lbo/vmbo basisger. Leerw 10 basisonderwijs 11 geen opleiding
<u>Vooraf (KCT niet)</u>	Voor KL	Wat deed u voordat u bij de KL heeft gesolliciteerd?	1 werken in de burgermaatschappij 2 werk zoeken/werkeloos 3 bezig met school/opleiding 4 combinatie partime werken en opleiding 5 anders 6 werken binnen defensie als militair 7 werken binnen defensie als burger
<u>Postcode</u>	Postcode	Wat zijn de eerste twee cijfers van de postcode van uw huisadres? (berekenen reisafstand)	geen
<u>Etnisch</u>	Etnische achtergrond	Welke (etnische of culturele) achtergrond is op u van toepassing?	1 Nederlandse 2 Surinaamse 3 Antilliaanse 4 Turkse 5 Marokkaanse 6 Indonesische 7 Zuid-Europese 8 Oost-Europese 9 anders 10 wil ik liever niet zeggen 11 Europese (anders dan NL) klu 2006t/m2008 en kmar
<u>Prob (wordt oud)</u>	Problemen t.a.v. verscheidenheid	Heeft u tijdens uw opleiding, op wat voor manier dan ook, ongewenst gedrag ondervonden als gevolg van verschillen in afkomst, geslacht of andere persoonskenmerken?	1 ja 2 nee
<u>Proboms</u>	Toelichting probleem	Wilt u dit ongewenste gedrag	Geen

<u>(wordt oud)</u>	verscheidenheid	toelichten?	
<u>Vlreal</u>	Oordeel voorlichting	Wat vond u van de voorlichting over de opleiding?	1 slecht 2 matig 3 redelijk 4 goed
<u>Vlrecl</u>	Reclame	(oordeel over..) Reclamespots op tv en/ of bioscoop	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlinfo</u> (<u>marine</u> <u>was:</u> <u>vlpakket</u>)	Schriftelijke info	Schriftelijke informatie die u thuis heeft ontvangen	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlbanenw</u>	Banenwinkel	Banenwinkel	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlmeldin</u> (<u>marine</u> <u>was:</u> <u>vlmeld</u>)	Meldingsinstructie	Meldingsinstrucite (informatiepakket opkomst)	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlvideo</u>	Voorlichtingsvideo	Voorlichtingsvideo	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10

<u>Vlvdag</u> (marine was: vlinfodg)	Voorlichtingsdag	Voorlichtingsdag	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlintern</u> (kct was: vlintern marine was: vlsite)	Internetsite	Internetsite	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlbaanw</u>	Banenwinkel bezocht	Welke banenwinkel heeft u bezocht?	1 amsterdam 2 arnhem 3 assen 4 breda 5 eindhoven 6 rotterdam 7 zwolle 8 den haag 9 anders
<u>Vlbaana</u>	Banenwinkel anders	Anders namelijk,...	geen
<u>Vlverw</u> (kct was: verwacht marine was: vlover)	Verwachtingen uitgekomen	In hoeverre zijn uw verwachtingen (op basis van de voorlichting) overeengekomen met de werkelijkheid?	1 helemaal niet 2 nauwelijks 3 enigszins 4 grotendeels 5 helemaal
<u>Vlsugg</u> (marine was: toevl)	Suggestie ter verbetering voorlichting	Indien u een suggestie heeft om iets aan de voorlichting te verbeteren dan kunt u dat hieronder aangeven	geen
<u>Introdef</u> (was intro)	Introductieprogramma	Heeft u voordat u aan de opleiding begon deelgenomen aan een voorschakeltraject of introductieprogramma?	1 Ja, Oriëntatiejaar 2 Ja, vrede en vakmanschap (was: vrede en veiligheid) 3 Ja, EKM 4 Ja, burgerjaar Kmar 5 Ja, anders 6 Nee 7 Ja, Bootcamp 8 Ja, Vrede en veiligheid
<u>Introand</u> (was bij KCT: introan, Niet: kamr)	Ander introductieprog	Aan welk voorschakeltraject of introductieprogramma heeft u deelgenomen?	Geen
<u>Introord</u>	Oordeel introductieprog	Hoe vindt u dat dit	1 slecht

<u>(niet: KCT)</u>		voorschakeltraject u heeft voorbereid op de AMO(L)?	2 matig 3 redelijk 4 goed
<u>Introvst</u> (Niet: KCT, kmar)	Voorstel ter verbetering intro	Heeft u misschien een voorstel ter verbetering van het voorschakeltraject?	Geen
<u>Ovbumil</u>	Overgang burgerleven militaire leven	Wat vond u van de overgang van het burgerleven naar het militaire leven?	1 zeer zwaar 2 zwaar 3 niet zwaar/niet soepel 4 soepel 5 zeer soepel
<u>Ovneeth</u>	Netheid	(<i>waar had u bij de overstap moeite mee?</i>) kast inruimen, bed opmaken	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovstipt</u>	Stiptheid	op tijd op appel komen, melden bij kader	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovtijd</u>	Tijdsdruk	tijd om te eten, douchen, roken	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovtemp</u>	Tempo	Opleiding, opbouw programma	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovcont</u>	Controle	Minder vrijheid, minder privacy	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovinstr</u>	Behandeling instructeurs	Bevelen, luid stemgebruik	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovfys</u>	Militair lichamelijk	Bivak, marsen, coopertest	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovstraf</u>	Straffen	Opdrukken, berispingen	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovwapen</u>	Omgang met wapens	Wapenles, schietsimulator	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>Ovintern</u>	Internaatsysteem	Hele week van huis	1 geen moeite 2 enige moeite 3 veel moeite
<u>GSM (Niet bij: EVO, EMMV, KMAR, klu 2006 t/m 2008; CLAS, klu 2009; amobiel)</u>	Ontberen mobiele telefoon (KCT was: GSM)	Het gebruik van mobiele telefoons is vaak niet toegestaan. Hoe hebt u dit ervaren?	1 probleemloos 2 even wennen 3 flink wennen 4 zeer moeizaam
<u>Amo (Niet: Kmar, klu 2006)</u>	Oordeel AMO	Geeft met een rapportcijfer uw oordeel over de opleiding	1 1 2 2 3 3

<u>t/m2008)</u>			4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Pbstbela</u>	Studiebelasting	(Wat vond u van...) hoeveelheid	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Pbsttemp</u>	Studietempo	snelheid	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Pbstniv</u>	Studieniveau	moeilijkheid	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Pbavond</u>	Avondbelasting	avondbelasting	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Pbtijddr</u>	Tijdsdruk	spanning	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Pbalg</u>	Geestelijke belasting alg	Geestelijke belasting als geheel	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Fbtemp</u>	Tempo trainingsopbouw	(wat vond u van..) tempo trainingsopbouw	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Fbsport</u>	Fysieke bel LO-sport	Lichamelijke belasting sport	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Fbveld</u>	Fysieke bel velddienst	Lichamelijke belasting bivak/velddienst	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Fbhind</u>	Fysieke bel hindernisbaan	Lichamelijke belasting	1 veel te laag

		hindernisbaan	2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Fbalg</u>	Fysieke bel algemeen	Lichamelijke belasting als geheel	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Opsugg</u> (was bij <u>clas</u> , <u>klu2009</u> : <u>amosugg</u> , <u>Niet: klu</u> <u>2006</u> <u>t/m2008</u>), <u>kmar</u>)	Verbetering opleiding (amosugg: Voorstel ter verbetering AMO)	Kunt u aangeven wat er eventueel aan de opleiding verbeterd zou kunnen worden?	geen
<u>Rempel</u> (niet: <u>Kmar</u> , <u>emmv</u>)	Remedial peloton	Bent u tijdens de opleiding geplaatst geweest bij het Remedial Peloton?	1 nee 2 ja, medisch 3 ja, niet medisch
<u>Remtijd</u> (<u>kct</u> , <u>klu</u> : <u>remduur</u>)	Tijd in rempel	Hoe lang bent u in het Rempel geplaatst?	1 minder dan een week 2 tussen een week en een maand 3 tussen een maand en twee maanden 4 tussen twee en drie maanden 5 tussen drie en zes maanden 6 langer dan zes maanden
<u>Remoord</u>	Oordeel remedial peloton	Geef aan de hand van een rapportcijfer een oordeel over dit Remedial Peloton	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Remverb</u>	Suggestie ter verbetering	Geef hieronder eventueel aan wat er aan het Remedial Peloton verbeterd zou kunnen worden.	geen
<u>Remverw</u>	Duur overeen met verwachte duur	Kwam de verwachte duur in het Remedial Peloton overeen met de werkelijke duur?	1 nee, in het geheel niet 2 nee, vrijwel niet 3 ja, enigszins 4 ja, zeker 5 ja, zeer zeker
<u>Remniveau</u>	Niveau na rempel voldoende	Was het niveau na het Remedial Peloton voldoende?	1 nee, zeer zeker niet 2 nee, zeker niet 3 enigszins, het was niet voldoende, maar ook niet onvoldoende

			4 ja, zeker 5 ja, zeer zeker
<u>Evalua</u>	Freq evaluaties	Vond u dat u regelmatig op de hoogte bent gehouden over uw functioneren?	1 veel te weinig 2 te weinig 3 passend 4 te vaak 5 veel te vaak
<u>Evalg</u>	Algeheel	<i>(Hoe tevreden bent u over... (wijze van evalueren))</i> In het geheel genomen	1 zeer tevreden 2 tevreden 3 neutraal 4 ontevreden 5 zeer ontevreden
<u>Evbegl</u>	Begeleidingsgesprek	Begeleidingsgesprek	1 zeer tevreden 2 tevreden 3 neutraal 4 ontevreden 5 zeer ontevreden
<u>Evfunct</u>	Functionerlingsgesprek	Functionerlingsgesprek	1 zeer tevreden 2 tevreden 3 neutraal 4 ontevreden 5 zeer ontevreden
<u>Evbeoord</u>	beoordelingsgesprek	beoordelingsgesprek	1 zeer tevreden 2 tevreden 3 neutraal 4 ontevreden 5 zeer ontevreden
<u>Leiding (zie kmd)</u>			
<u>Oplvoork</u>	Opleiding voorkeur	Is de opleiding de opleiding van uw voorkeur?	1 nee, en dat vind ik jammer 2 nee, maar dat maakt niet uit of is zelfs beter 3 ja
<u>Funvoork (niet KCT)</u>	Functie van voorkeur	Is de toegewezen functie de functie van uw voorkeur?	1 nee, jammer 2 nee, maakt niet uit 3 ja
<u>Sfeercol</u>	Omgang collega's	<i>(oordeel over...)</i> omgang met uw collega's	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Sfeerlei</u>	Omgang directe meerdere	Omgang met uw direct leidinggevende	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7

			8 8 9 9 10 10
<u>Sfeeralg</u>	Sfeer in algemeen	Werksfeer	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Avwsal</u>	Salaris	Salaris	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Avwtijd</u>	arbeidstijden	arbeidstijden	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Avwlpbn</u>	Loopbaanmogelijkheden (niet bij klu 2006 t/m 2008)	carrière mogelijkheden	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Ihafwis</u>	Afwisseling	<i>(oordeel over...)</i> Afwisseling in het werk	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Ihuitdag</u>	Uitdaging	Uitdaging in het werk	1 1

			2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Ihplezie</u>	Plezier	Plezier in het werk	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Ihzinvol</u>	Zinvolheid	Zinvolheid van het werk	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Klomgang</u>	Omgang kl personeel	Manier waarop de KL met peroneel omgaat	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Klsteun</u>	Steun vanuit kl	Steun vanuit de organisatie	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Klwerkgy</u>	Kl als werkgever	De kl als werkgever	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6

			7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Kazleger</u>	Legering	(oordeel over...(leefomstandigheden)) kwaliteit van de legering	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Kazeetz</u>	Eetzaal	De eetzaal	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Kazkanti</u>	Kantine	De kantinefaciliteiten	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Kazontsp</u>	Ontspanningsmogelijkheden	ontspanningsmogelijkheden	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Kazsport</u>	Sportfaciliteiten	sportfaciliteiten	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Kazberei</u>	Bereikbaarheid kazerne	Bereikbaarheid van de	1 1

		kazerne/opleiding met openbaar vervoer	2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Rpbstudh</u>	Invloed studiehoeveelheid	<i>(invloed geestelijke belasting op motivatie)</i> studiehoeveelheid	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rpbstudt</u>	Invloed studietempo	studietempo	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rpbstudn</u>	Invloed studieniveau	studieniveau	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rpbavond</u>	Invloed avondbelasting	avondbezigheden	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rpbspann</u>	Invloed onder spanning werken	Onder spanning werken	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rpbalg</u>	Invloed geestelijke inspanning alg	Geestelijke inspanning algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rfbtempo</u>	Invloed tempo trainingsopbouw	<i>(invloed lichamelijke belasting op motivatie)</i> Tempo trainingsopbouw	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rfb sport</u>	Invloed sport	Lichamelijke inspanning sport	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rfbveld</u>	Invloed velddienst	Lichamelijke inspanning bivak/velddienst	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK

<u>Rfbhind</u>	Invloed touw-hindernisbaan	Lichamelijke inspanning hindernisbaan	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rfbalg</u>	Invloed fysieke belasting alg	Lichamelijke inspanning algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwintern</u>	Invloed internaatsysteem	<i>(invloed nieuwe leefomgeving op motivatie)</i> samenleven op de kazerne/internaatsysteem	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwpriva</u>	Invloed gebrek aan privacy	Delen van voorzieningen/minder privacy	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwthuisf</u>	Invloed van huis zijn	Van huis zijn/scheiding thuisfront	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwalg</u>	Invloed leefsituatie alg	Invloed nieuwe woon- en leefomgeving algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rthbbt</u>	Invloed houding thuisfront bbt-baan	<i>(invloed thuisfront op motivatie)</i> houding thuisfront omtrent baan als militair	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rthomst</u>	Invloed omstandigheden thuis	Situatie/omstandigheden thuisfront	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rthalg</u>	Invloed thuisfront alg	Thuisfront algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rurisiko</u>	Invloed risico uitzending	<i>(invloed mogelijke uitzending op motivatie)</i> uitdaging/risico uitzending	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rugevolg</u>	Invloed gevolgen uitzending	Ervaring/nawerking	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek

			5 VERTREK
<u>Ruduur</u>	Invloed duur uitzending	uitzendduur	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rufreq</u>	Invloed frequentie uitzending	uitzendfrequentie	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rualg</u>	Invloed uitzending alg	Uitzendingen algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rleiding</u>	Invloed rol ondergeschikte	<i>(invloed manier van leidinggeven op motivatie)</i> aangestuurd worden	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rleiverh</u>	Invloed verhouding kader manschappen	Verhouding tussen manschappen en kader	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rleiomg</u>	Invloed omgang directe leiding (was bij klu rleigan)	Omgang met/gedrag van direct leidinggevend	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rleialg</u>	Invloed leidinggeven alg	Manier van leidinggeven algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rleigedr</u>	Invloed gedrag directe leiding	Gedrag van direct leidinggevend	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rmiloeff</u>	Invloed velddienst	<i>(invloed militaire leven op motivatie)</i> bivakken/oefeningen	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rmillich</u>	Invloed lichamelijk werk	Veel lichamelijk werk	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rmildisc</u>	Invloed discipline	Regels en discipline	1 BLIJVEN 2 blijven

			3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rmilpunc</u>	Invloed punctualiteit	Punctueel/ op tijd werken	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rmilprec</u>	Invloed nauwkeurig werken	Precies/nauwgezet werken	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rmilteam</u>	Invloed werken in teamverband	Werken in teamverband	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rmilalg</u>	Invloed militaire leven alg	Militaire leven algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwsfomga</u>	Invloed omgang met collega's	<i>(invloed werksfeer op motivatie)</i> omgang collega's onderling	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwsfsame</u>	Invloed samenwerking collega's	Samenwerking collega's	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwsfvert</u>	Invloed vertrouwen collega's	Vertrouwen in collega's	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwsfleid</u>	Invloed omgang directe leiding	Relatie met leidinggevendenden	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwsfalg</u>	Invloed werksfeer alg	Werksfeer algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Ravwsal</u>	Invloed salaris	<i>(invloed arbeidsvoorwaarden op motivatie)</i> het salaris dat u verdient	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Ravwreis</u>	Invloed	Reiskostenvergoeding	1 BLIJVEN

	reiskostenvergoeding		2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Ravwprem</u>	Invloed premies	Premies of bonussen	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Ravwloop</u>	Invloed loopbaanmogelijkheden	carrièremogelijkheden	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Ravwzkh</u>	Invloed baan zekerheid	(on)zekerheid baan	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Ravwalg</u>	Invloed arbeidsvoorwaarden alg	Arbidsvoorwaarden algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rfutoew</u>	Toegewezen functie	<i>(invloed toegewezen functie op motivatie)</i> toegewezen functie	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rfuopl</u>	Invloed aanstaande functie-opleiding	Aanstaande functie-opleiding	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rfukaz</u>	Invloed locatie kazerne	Kazerne waar u geplaatst zult worden	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwtbegin</u>	Invloed reveille (was bij klu invloed appel)	<i>(invloed werktijden op motivatie)</i> Begintijd/reveille	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwteind</u>	Invloed eindtijd	eindtijd	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwtoef</u>	Invloed meerdaagse oefeningen	Meerdaagse oefeningen	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK

<u>Rwtverlf</u>	Invloed mogelijkheden opnemen verlof	(on)mogelijkheden om verlof te nemen	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwtreist</u>	Invloed reistijden	Reistijd naar kazerne	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwtalg</u>	Invloed werktijd alg	Werktijden algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwrekl</u>	Invloed omgang kl (was bij klu: invloed omgang klu)	<i>(invloed werkrelatie op motivatie)</i> wijze waarop de kl met u omgaat	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwreklp</u>	Invloed omgang kl personeel (was bij klu: invloed omgang klu personeel)	Wijze waarop de kl met personeel omgaat	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rwrelst</u>	Invloed steun kl	Steun vanuit de kl	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Arbeidm</u>	Kansen arbeidsmarkt	Hoe schat u op dit moment de kansen op het vinden van een andere geschikte baan in de burgermaatschappij?	1 heel lastig 2 lastig 3 mogelijk 4 gemakkelijk 5 heel gemakkelijk
<u>Aanbevel (oud: aanbev)</u>	Aanbevelen bij anderen	Zou u anderen (vrienden, familie, kennissen) aanbevelen om bij de KL te gaan werken?	1 zeer aanbevelen 2 aanbevelen 3 neutraal 4 afraden 5 zeer afraden
<u>Herhsitu</u>	Situatie respondent	In verband met de laatste vragen hier svp nogmaals aangeven welke situatie op u van toepassing is	1 exit 2 doorstroom
<u>Rrexit</u>	Reden stoppen	Licht hieronder s.v.p. toe waarom u met de opleiding bent gestopt/ontheven bent.	Geen
<u>Rrweek</u>	Week stoppen	In welke week van de AMO(L) bent u gestopt?	1 week 1 2 week 2 3 week 3 4 week 4 5 week 5-6 6 week 7-8 7 week 9-10

			8 week 11-12 9 week 13 of later
<u>Rrkeuze</u>	Oorzaak vertrek zelf of overmacht	Is het besluit om te stoppen met de opleiding uw eigen keuze of is er sprake van overmacht	1 eigen keuze 2 overmacht
<u>Rrsituat</u>	Oorzaak vertrek werk of thuis	Ligt de oorzaak van het vertrek meer in de werksituatie of in de thuissituatie?	1 werksituatie 2 thuissituatie
<u>Ervaring</u>	Ervaring afgelopen periode	Hoe heeft u de afgelopen periode in dienst ervaren?	1 heel erg positief 2 positief 3 neutraal 4 negatief 5 heel erg negatief
<u>Opmerk</u>	Opmerking vragenlijst	Opmerking vragenlijst	Geen
<u>Morspeol (Q300)</u>	Gelijkwaardig behandeld door collega's	Gelijkwaardig behandeld door collega's	1 ja, door alle collega's 2 ja, door een meerderheid van de collega's 3 ja door een minderheid van de collega's 4 nee
<u>Morspkad (Q301)</u>	Gelijkwaardig behandeld door kaderleden	Gelijkwaardig behandeld door kaderleden	1 ja, door alle kaderleden 2 ja, door een meerderheid van de kaderleden 3 ja, door een minderheid van de kaderleden 4 nee
<u>Moongew (Q302)</u>	Ervaren van ongewenst gedrag	Ervaren van ongewenst gedrag	1 ja 2 nee
<u>Mofrongew (Q303)</u>	Vorm ongewenst gedrag en frequentie	Mogeloof Mobuiten Motoenad Mosexex Moagres Mofysiek Moetnici Moroddel Modwang Mogeaard Motaal Mouiterl	1 Zelden 2 Soms 3 regelmatig 4 vaak
<u>Moanders</u>	Anders, nl	Anders, nl	geen
<u>Mofreq</u>	Hoevaak ongewenst gedrag	Hoevaak ongewenst gedrag	1 vaak 2 regelmatig 3 soms 4 zelden
<u>Moexit</u>	Ongewenst gedrag → einde opleiding?	Ongewenst gedrag → einde opleiding?	1 ja 2 nee

CLAS

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>school</u>	school	Bij welke school heeft u de AMO(L) gevolgd?	1 school luchtmobiel 2 school noord 3 school zuid
<u>Fclusclas</u>	Funciecluster clas	Voor welk funciecluster was u bestemd?	1 chauffeur 2 geneeskundig 3 logistiek 4 operatie 5 overige 6 specops 7 techniek 8 telecommunicatie 9 tsp
<u>Compag</u>	Compagnie	Bij welke compagnie was u ingedeeld?	1 a 2 b 3 c 4 d 5 e 6 f
<u>Peloton</u>	Peloton	Bij welk peloton was u ingedeeld?	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Sbatt (doorverwijsvraag, niet mergen)</u>	Schoolbataljon	Geef s.v.p. nogmaals aan bij welke school u de AMO(L) hebt gevolgd.	1 Centraal 2 luchtmobiel => 1 3 noord=> 2 4 zuid=> 3
<u>Bht</u>	Bht doorlopen	Heeft u de basis Helikopter training (BHT) inmiddels doorlopen?	1 ja 2 nee
<u>Bhtoord</u>	Oordeel bht	Geef aan de hand van een rapportcijfer een oordeel over de BHT.	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Bhttemp</u>	Tempo bht	Wat vond u van het tempo van de BHT?	1 te langzaam 2 passend 3 te snel
<u>Batvoork</u>	Bataljon van voorkeur	Was dit het schoolbataljon van uw voorkeur?	1 nee, jammer 2 nee, maakt niet

			uit 3 ja
<u>Lcolgpc</u>	Gpc1 collega	<i>(Rapportcijfer kaderleden als collega) 1^e GroepsCommandant</i>	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolgpct</u>	Gpc2 collega	2 ^e GroepsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolopc</u>	Opc collega	Opvolgend PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolpc</u>	Pc collega	PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolspo</u>	Sport collega	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsgpc</u>	Gpc1 instructeur	<i>(Rapportcijfer kaderleden als instructeur) 1^e GroepsCommandant</i>	1 1 2 2 3 3

			4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsgpct</u>	Gpc2 instructeur	2° GroepsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsopc</u>	Opc instructeur	Opvolgend PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linspc</u>	Pc instructeur	PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsspc</u>	Sport instructeur	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidgpc</u>	Gpc1 begeleider	<i>(Rapportcijfer kaderleden als begeleider)</i> 1° GroepsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8

			9 9 10 10
<u>Leidgpct</u>	Gpc2 begeleider	2° GroepsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidopc</u>	Opc begeleider	Opvolgend PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidpc</u>	Pc begeleider	PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidspo</u>	Sport begeleider	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10

KCT

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>Lcolgpc</u>	Gpc1 collega	<i>(Rapportcijfer kaderleden als collega) 1^e GroepsCommandant</i>	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolgpct</u>	Gpc2 collega	2 ^e GroepsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolopc</u>	Opc collega	Opvolgend PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolpc</u>	Pc collega	PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolspo</u>	Sport collega	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsgpc</u>	Gpc1 instructeur	<i>(Rapportcijfer kaderleden als instructeur) 1^e</i>	1 1 2 2

		GroepsCommandant	3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsgpct</u>	Gpc2 instructeur	2° GroepsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsopc</u>	Opc instructeur	Opvolgend PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linspc</u>	Pc instructeur	PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsspo</u>	Sport instructeur	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidgpc</u>	Gpc1 begeleider	<i>(Rapportcijfer kaderleden als begeledier)</i> 1° GroepsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7

			8 8 9 9 10 10
<u>Leidgpct</u>	Gpc2 begeleider	2° GroepsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidopc</u>	Opc begeleider	Opvolgend PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidpc</u>	Pc begeleider	PelotonsCommandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidspo</u>	Sport begeleider	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Werkgv</u>	Werkgever	Werkgever	geen
<u>catKCT (was cat10)</u>	Voor KCT		1 spijkerbroeken 2 militairen
<u>Kenbeoord</u>	Hoe vindt u dat de kennismakingsdagen u hebben voorbereid op de opleiding?	Hoe vindt u dat de kennismakingsdagen u hebben voorbereid op de opleiding?	1 slecht 2 matig 3 redelijk 4 goed
<u>Kensugg</u>	Suggesties ter verbetering van de kennismakingsdagen	Heeft u misschien een voorstel ter verbetering van de kennismakingsdagen?	geen

<u>Vlkendag</u>	Kenningsmakingsdagen kct	Rapportcijfer kennismakingsdagen KCT	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>RrweekKCT</u>	Week van vertrek	In welke week bent u gestopt met de opleiding?	1 week 1 (VO) 2 week 2 (VO) 3 week 3 (VO) 4 week 4 (VO) 5 week 5-6 (ECO) 6 week 7-8 (ECO) 7 week 9-10 (ECO) 8 week 11-12 (ECO) 9 week 13-14 (ECO) 10 week 15-16 (ECO) 11 week 17 en later

Luchtmacht

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>Lcolcdt</u> <u>Q68_1</u>	Commandant 130 als collega	<i>(Rapportcijfer kaderleden als collega)</i> Commandant 130	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolhao</u> <u>Q68_2</u>	Hoofd afdeling opleiding als collega	Hoofd Afdeling Opleiding	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolpc</u> Q68_3	Lichtingsofficier als collega	Lichtingsofficier	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolopc</u> <u>Q68_4</u>	Klasse Commandant als collega	Klasse Commandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolgpc</u> <u>Q68_5</u>	Klasse instructeur als collega	Klasse instructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolspo</u> <u>Q68_6</u>	Gewone sportinstructeur als collega	(gewone) Sportinstructeur	1 1 2 2

			3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linscdt</u> <u>Q69_1</u>	Commandant 130 als instructeur	<i>(Rapportcijfer kaderleden als instructeur)</i> Commandant 130	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linshao</u> <u>Q69_2</u>	Hoofd afdeling opleiding als instructeur	Hoofd Afdeling Opleiding	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linspc</u> <u>Q69_3</u>	Lichtingsofficier als instructeur	Lichtingsofficier	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsopc</u> <u>Q69_4</u>	Klasse Commandant als instructeur	Klasse Commandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsgpc</u> <u>Q69_5</u>	Klasse instructeur als instructeur	Klasse instructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7

			8 8 9 9 10 10
<u>Linsspo</u> <u>Q69_6</u>	Gewone sportinstructeur als instructeur	(gewone) Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidcdt</u> <u>Q70_1</u>	Commandant 130 als leider	<i>(Rapportcijfer kaderleden als begeledier)</i> Commandant 130	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidhao</u> <u>Q70_2</u>	Hoofd afdeling opleiding als leider	Hoofd Afdeling Opleiding	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidpc</u> <u>Q70_3</u>	Lichtingsofficier als leider	Lichtingsofficier	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidopc</u> <u>Q70_4</u>	Klasse Commandant als leider	Klasse Commandant	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidgpc</u> <u>Q70_5</u>	Klasse instructeur als leider	Klasse instructeur	1 1 2 2

			3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidspo</u> <u>Q70_6</u>	Gewone sportinstructeur als leider	(gewone) Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Oplclsk (was</u> <u>Q4_2)</u>	Opleiding clsk	Welke opleiding heeft u gevolgd?	1 AMO 2 VMO
<u>Fclusclu</u>	Functiecluster klu	Voor welk functiecluster bent/was u bestemd?	1 vlo 2 lvl 3 gl 4 grv 5 i&v 6 meteo 7 cis 8 brw 9 avt 10 vo 11 foto 12 pers 13 transport/logistie 14 lm 15 pers 16 muzikant 17 sport 18 gnkvz 19 voeding 20 admin
<u>Anders (C_9)</u>	Ander functiecluster	Anders namelijk,	Geen
<u>Fungrvoork</u>	Voorkeur functiegroep	Is de toegewezen functiegroep de functiegroep van uw voorkeur?	1 nee, en dat vind ik jammer 2 nee, maar dat maakt niet uit of is zelfs beter 3 ja
<u>Rang</u>	Voor welke rang in opleiding	Voor welke rang bent/was u in opleiding?	1 Soldaat 2 Korporaal 3 sergeant
<u>Proeftij</u>	Bent/was u aangesteld met proeftijd?	Bent/was u aangesteld met proeftijd?	1 ja 2 nee

Marine

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>Lcolbak</u>	Baksmeester collega	<i>(Rapportcijfer kaderleden als collega)</i> Baksmeester	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolbaki</u>	Baksmeester ini collega	Baksmeester ini	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolcid</u>	cid collega	cid	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcoldiv</u>	Div chef collega	Div chef	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolspo</u>	Sport collega	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsbak</u>	Baksmeester instructeur	<i>(Rapportcijfer kaderleden als instructeur)</i> Baksmeester	1 1 2 2

			3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsbaki</u>	Baksmeester ini instructeur	Baksmeester ini	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linscid</u>	cid instructeur	cid	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsdiv</u>	Div instructeur	Div	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsspo</u>	Sport instructeur	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidbak</u>	Baksmeester begeleider	<i>(Rapportcijfer kaderleden als begeleider)</i> Baksmeester	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7

			8 8 9 9 10 10
<u>Leidbaki</u>	Baksmeester ini begeleider	Baksmeester ini	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidcid</u>	Cid begeleider	Cid	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leiddiv</u>	Div begeleider	Div chef	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidspo</u>	Sport begeleider	Sportinstructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>blokemmy</u>	Opkomst	Wat is je opkomst?	1 blok06/3 2 Blok06/4 3 blok 06/5 4 blok 06/6 5 blok 07/1 6 blok07/2 7 blok07/3 8 blok07/4 9 blok07/5 10 blok 07/6 11 blok08/1 12 blok08/2

			13 blok08/3 14 blok08/4 15 blok08/5 16 blok 08/6 17 blok09/1 18 blok09/2 19 blok09/3 20 blok09/4 21 blok09/5
<u>Blokevo</u>	Opkomst	Wat is je opkomst	1 blok06/2 2 blok06/3 3 Blok06/4 4 blok 07/1 5 blok07/2 6 blok07/3 7 blok07/4 8 blok07/5 9 blok08/1 10 blok08/2 11 blok08/3 12 blok08/4 13 blok08/5 14 blok09/1 15 blok09/2 16 blok09/3 17 blok09/4 18 blok09/5
<u>Dienstgr</u>	Dienstgroep	Voor welke dienstgroep was/bent u bestemd?	1 op dienst/korps zeedienst 2 log dienst/korps adm 3 techt dienst/korps techtn 4 wap dienst/korps elec 5 bijz dienst/korps spec dienst 6 korps mariniers
<u>Vlberoep</u>	Beroepenvoorlichting	Rapportcijfer beroepenvoorlichting	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlvaren</u>	Vaardagen	Rapportcijfer vaardagen	1 1 2 2 3 3

			4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlootdag</u>	vlootdagen	Rapportcijfer vlootdagen	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Pbvaren</u> (<u>emmv</u>)	Varen geestelijk	(<i>Wat vond u van..</i>) Geestelijke belasting varen	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Fbvaren</u> (<u>emmv</u>)	Fysieke bel varen	Fysieke belasting varen	1 veel te laag 2 te laag 3 passend 4 te hoog 5 veel te hoog
<u>Rvbeweg</u> (<u>emmv</u>)	Invloed bewegingsvrijheid	bewegingsvrijheid	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rvprive</u> (<u>emmv</u>)	Invloed privacy	privacy	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rvwerk</u> (<u>emmv</u>)	Invloed werkzaamheden	werkzaamheden	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rvalg</u> (<u>emmv</u>)	Invloed varen algemeen	Varen algeheel	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Les 1</u>	De mate waarin de opleiding aansluit bij mijn algemene voorkennis en vaardigheden	De mate waarin de opleiding aansluit bij mijn algemene voorkennis en vaardigheden	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8

			9 9 10 10
<u>Les 2</u>	De duidelijkheid van de doelstellingen van de lessen	De duidelijkheid van de doelstellingen van de lessen	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 3 (alleen evo)</u>	De tijdigheid van het lesrooster	De tijdigheid van het lesrooster	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 4</u>	De volgorde waarin de lessen binnen de opleiding zijn gegeven	De volgorde waarin de lessen binnen de opleiding zijn gegeven	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les5</u>	Afwisseling van theorie en praktijk in de roosterindeling	Afwisseling van theorie en praktijk in de roosterindeling	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 6</u>	Leslokalen	Leslokalen	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 7</u>	Kwaliteit van de ondersteunende leermiddelen	Kwaliteit van de ondersteunende leermiddelen (boeken, handouts)	1 1 2 2 3 3

			4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 8</u>	Mate waarin de lessen het theorie-examen dekken	Mate waarin de lessen het theorie-examen dekken	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 9</u>	Mate waarin de lessen het praktijkexamen dekken	Mate waarin de lessen het praktijkexamen dekken	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 10</u>	Wijze waarop de instructeurs lesgeven	Wijze waarop de instructeurs lesgeven	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 11</u>	Mate waarin het kader op 1 lijn zit	Mate waarin het kader op 1 lijn zit	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 12</u>	Wijze waarop het kader u heeft behandeld	Wijze waarop het kader u heeft behandeld	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8

			9 9 10 10
<u>Les 13</u>	Hoeveelheid theorie in de opleiding	Hoeveelheid theorie in de opleiding	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 14</u>	Hoeveelheid praktijk in de opleiding	Hoeveelheid praktijk in de opleiding	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 15</u>	Het aantal ontspanningsmogelijkheden gedurende de opleiding	Het aantal ontspanningsmogelijkheden gedurende de opleiding	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 16</u>	Tijd die beschikbaar is om je voor te kunnen bereiden op een examen	Tijd die beschikbaar is om je voor te kunnen bereiden op een examen	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Les 3toe (alleen evo)</u>	Zou je het rooster eerder willen ontvangen?	Zou je het rooster eerder willen ontvangen?	1 ja 2 nee 3 maakt mij niet uit
<u>Dienst 1 (alleen evo)</u>	P&O advies	Rapportcijfer P&O advies	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9

			10 10
<u>Dienst 2</u> (alleen evo)	Administratief ondersteuningspunt	Rapportcijfer Administratief ondersteuningspunt	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Dienst 3</u> (alleen evo)	Provoost	Rapportcijfer Provoost	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Dienst 4</u> (alleen evo)	Wapenkamer	Rapportcijfer Wapenkamer	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Dienst 5</u> (alleen evo)	Uitrustingsmagazijn	Rapportcijfer Uitrustingsmagazijn	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Dienst 6</u> (alleen evo)	Medische kennis	Rapportcijfer Medische kennis	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Rrweekevo</u>	Week van vertrek	In welke week bent u gestopt met de opleiding?	1 week 1 2 week 2 3 week 3 4 week 4

			5 week 5-6 6 week 7-8 7 week 9-10 8 week 11-12 9 week 13-15 10 week 16-20 11 week 21-25 12 week 26-30
<u>Lcolsmjr</u> (alleen EMMV)	Chef militaire zaken	(rapportcijfer leidinggevende als collega) Chef militaire zaken	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolinwd</u> (alleen EMMV)	Chef inwendige dienst	Chef inwendige dienst	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Lcolklp</u> (alleen EMMV)	Korporaal militaire zaken	Korporaal militaire zaken	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsmjr</u> (alleen EMMV)	Chef militaire zaken	(rapportcijfer leidinggevende als instructeur) Chef militaire zaken	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linsinwd</u> (alleen EMMV)	Chef inwendige dienst	Chef inwendige dienst	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6

			7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Linskpl</u> (alleen EMMV)	Korporaal militaire zaken	Korporaal militaire zaken	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidsmjz</u> (alleen EMMV)	Chef militaire zaken	(rapportcijfer leidinggevende als begeleider) Chef militaire zaken	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidinwd</u> (alleen EMMV)	Chef inwendige dienst	Chef inwendige dienst	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidkpl</u> (alleen EMMV)	Korporaal militaire zaken	Korporaal militaire zaken	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10

KMAR

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>Instralg</u>	Rapportcijfer leidinggevende als instructeur	Rapportcijfer leidinggevende als instructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Leidalg</u>	Rapportcijfer leidinggevende als leider	Rapportcijfer leidinggevende als leider	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10

Oud algemeen

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>Regnr</u>	Registratienummer	Wat is uw registratienummer?	Geen
<u>Burgserv</u>	Burgerservicenr	Wat is uw burgerservicenummer?	Geen
<u>Aaonbek (oud)</u>	Aanbevelen aan onbekenden	Zou u onbekenden aanbevelen om bij de KL te gaan werken?	1 zeer aanbevelen 2 aanbevelen 3 neutraal 4 afraden 5 zeer afraden
<u>Aakennis (oud)</u>	Aanbevelen aan kennissen	Zou u kennissen aanbevelen om bij de KL te gaan werken?	1 zeer aanbevelen 2 aanbevelen 3 neutraal 4 afraden 5 zeer afraden
<u>Aavriend (oud)</u>	Aanbevelen aan vrienden	Zou u vrienden aanbevelen om bij de KL te gaan werken?	1 zeer aanbevelen 2 aanbevelen 3 neutraal 4 afraden 5 zeer afraden
<u>Aafam (oud)</u>	Aanbevelen aan familie	Zou u familie aanbevelen om bij de KL te gaan werken?	1 zeer aanbevelen 2 aanbevelen 3 neutraal 4 afraden 5 zeer afraden
<u>Datum (oud)</u>	Datum	Wat is de datum van vandaag?	Geen
<u>Rrkmd (oud)</u>	Reden naar ander krijgsmachtdeel	U kunt hieronder toelichten waarom u naar een ander krijgsmachtsdeel bent overgestapt.	Geen
<u>Rrsbat (oud)</u>	Reden naar ander schoolbataljon	U kunt hieronder toelichten waarom u naar een ander schoolbataljon bent overgestapt.	Geen
<u>Verwacht (oud)</u>	Verwachting na initiële contact	Wat zijn uw verwachtingen na de initiële opleiding?	1 alleen initieel contract 2 als bbt bijtekenen 3 bot opteren
<u>Rronth (oud)</u>	Reden ontheven	U kunt hieronder toelichten waarom u bent ontheven.	Geen
<u>Opkomst</u>	Code opkomst	Opkomstmoment (jaar+maand)	geen
<u>Toeetnisch</u>	Anders, namelijk	Anders, namelijk	geen

Oud Clas en KCT

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>Leefclas</u> (wordt oud)	Leeftijd Clas	Leeftijd	1 17 2 18 3 19 4 20 5 21 6 22 7 23 8 24 9 25 10 26 11 27 12 28 13 29 14 30 of ouder
<u>Vlgeheel</u> (oud)	Voldoende geïnformeerd voorafgaand aan opleiding	Was u voldoende geïnformeerd over de opleiding, voordat u aan de opleiding begon?	1 zeer mee eens 2 mee eens 3 noch mee eens noch mee oneens 4 mee oneens 5 zeer mee oneens
<u>Leidtoel</u> (wordt oud)	Wilt u iets toelichten over leidinggevend en of manier van leidinggeven?		Geen

Oud Luchtmacht

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoorden
<u>Rleikrg (Klu wordt oud)</u>	Invloed leiding krijgen	Aangestuurd worden	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Rleibeve (klu wordt oud)</u>	Invloed bevelen opvolgen	Bevelen opvolgen	1 BLIJVEN 2 blijven 3 neutraal 4 vertrek 5 VERTREK
<u>Ldinstr (Q69)</u>	Rapportcijfer leidinggevende als instructeur	Rapportcijfer leidinggevende als instructeur	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Ldleid Q70</u>	Rapportcijfer leidinggevende als leider	Rapportcijfer leidinggevende als leider	1 1 2 2 3 3 4 4 5 5 6 6 7 7 8 8 9 9 10 10
<u>Vlstmog (Q118_1)</u>	Voorgelicht over studiemogelijkheden	Ik ben voorgelicht over de mogelijkheid gebruik te maken van studie- en ontwikkelingsmogelijkheden.	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Plgbst (Q118_2)</u>	Plannen gebruik studiemogelijkheden	Ik ben van plan om daadwerkelijk gebruik te maken van de studie- en ontwikkelingsmogelijkheden?	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Vlsecarb (Q119_1)</u>	Voorgelicht over secundaire arbeidsvoorwaarden	Ik ben voorgelicht over de mogelijkheid gebruik te maken van de secundaire arbeidsvoorwaarden.	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Plgbsecarb (Q119_2)</u>	Plannen gebruik secundaire arbeidsvoorwaarden	Ik ben van plan daadwerkelijk gebruik te maken van de secundaire arbeidsvoorwaarden.	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Vlso1 (Q2711)</u>	Voorlichtingsvorm meeste bijdrage aan sollicitatie	Geef aan welke van de voorlichtingsvormen het meest heeft bijgedragen aan uw keuze te solliciteren bij de KLu.	1 reclamespots 2 informatie vorige opleiding 3 schriftelijke informatie 4

			voorlichtingsbijeenkomsten 5 internet
<u>Vlrorecl</u> (Q28_1)	Voorlichting realistisch opleiding: reclame	<i>(in hoeverre klopt voorlichting met de opleiding)</i> reclame spots op tv en/of bioscoop	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlrovorg</u> (Q28_2)	Voorlichting realistisch opleiding: info vorige opleiding	Informatie van uw vorige opleiding/school	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlroschrift</u> (Q28_3)	Voorlichting realistisch opleiding: schriftelijke info	Schriftelijke informatie die u thuis hebt ontvangen	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlrovldag</u> (28_4)	Voorlichting realistisch opleiding: voorlichtingsbijeenkomsten	Voorlichtingsbijeenkomst(en) bij de KLu	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlrointern</u> (Q28_5)	Voorlichting realistisch opleiding: internet	Informatie op internet	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlaorecl</u> (Q30_1)	Algemeen oordeel reclame	<i>(algemeen oordeel vormen van voorlichting)</i> reclame spots op tv en/of bioscoop	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlaovorg</u> (Q30_2)	Algemeen oordeel: info vorige opleiding	Informatie van uw vorige opleiding/school	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlaoschrift</u> (Q30_3)	Algemeen oordeel: schriftelijke info	Schriftelijke informatie die u thuis hebt ontvangen	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlaovldag</u> (Q30_4)	Algemeen oordeel: voorlichtingsbijeenkomsten	Voorlichtingsbijeenkomst(en) bij de KLu	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal

			5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Vlaointern</u> (Q30_5)	Algemeen oordeel: internet	Informatie op internet	1 klopt helemaal 2 klopt redelijk 3 neutraal 4 klopt niet helemaal 5 klopt helemaal niet 6 n.v.t.
<u>Aanbklukmar</u> (oud)	aanbevelen	Zou u de KLu/Kmar aanbevelen aan anderen?	1 ja 2 nee
<u>Toel2</u>	Toelichting waarom ervaring tot nu toe onvoldoende?	Toelichting waarom ervaring tot nu toe onvoldoende?	Geen
<u>Toel3</u>	Toelichting waarom leefomstandigheden onvoldoende?	Toelichting waarom leefomstandigheden onvoldoende?	geen
<u>Bkndreg</u> <u>Q114_1</u>	Bekend met de klachtenregeling seksuele intimidatie	Bekend met de klachtenregeling seksuele intimidatie	1 1 2 2 3 3
<u>Bkndgebr</u> <u>Q114_2</u>	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de klachtenregeling seksuele intimidatie	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de klachtenregeling seksuele intimidatie	1 1 2 2 3 3
<u>Gebrreg</u> <u>Q114_3</u>	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de klachtenregeling seksuele intimidatie	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de klachtenregeling seksuele intimidatie	1 1 2 2 3 3
<u>Tevreg</u> <u>Q114_4</u>	Tevreden met de klachtenregeling seksuele intimidatie	Tevreden met de klachtenregeling seksuele intimidatie	1 1 2 2 3 3
<u>Bkndvtp</u> <u>Q115_1</u>	Bekend met het bestaan van de vertrouwenspersoon	Bekend met het bestaan van de vertrouwenspersoon	1 1 2 2 3 3
<u>Bkndgbrpp</u> <u>Q115_2</u>	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de vertrouwenspersoon	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de vertrouwenspersoon	1 1 2 2 3 3
<u>Gbrvtp</u> <u>Q115_3</u>	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de vertrouwenspersoon	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de vertrouwenspersoon	1 1 2 2 3 3
<u>Tevrvtp</u> <u>Q115_4</u>	Tevreden met de vertrouwenspersoon	Tevreden met de vertrouwenspersoon	1 1 2 2 3 3

Bestdrugs <u>Q116_1</u>	Bekend met het bestaan van het drugsbeleid	Bekend met het bestaan van het drugsbeleid	1 1 2 2 3 3
Tevdrugs <u>Q116_2</u>	Tevreden met het drugsbeleid	Tevreden met het drugsbeleid	1 1 2 2 3 3

Oud Marine

Variabele naam	Label	vraag	Antwoordmogelijkheden
geen			

Oud KMar

Variabele naam	Label	Vraag	Antwoordem
<u>SOORT</u>	Soort respondent	Situatie	1 MAR AMBV WEG 2 MAR AMBV DOOR 3 WMR AMBB WEG 4 WMR AMBV DOOR 5 WMR WMR WEG 6 WMR WMR DOOR
<u>Soort1</u>	Vershil initiële opleiding versus functieopleiding	Vershil initiële opleiding versus functieopleiding	1 AMBV 2 functieopleiding
<u>Vrijstel</u>	AMOVrijstelling	Heeft u een AMO vrijstelling gehad?	1 ja 2 nee
<u>Vlreclkmar</u>	Reclame realistisch organisatie	<i>(Voorlichting reëel beeld van organisatie?)</i> Reclamespots op tv en/of bioscoop	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlinfokmar</u>	Info vorige opleiding realistisch organisatie	Informatie via uw vorige opleiding/school	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlschrkmar</u>	Schriftelijke info realistisch organisatie	Schriftelijke informatie die u thuis hebt ontvangen	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlbijeenkmar</u>	Voorlichtingsbijeenkomsten realistisch organisatie	Voorlichtingsbijeenkomst(en) bij de KMar	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlnetkmar</u>	Internet realistisch organisatie	Informatie op internet	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.

<u>Vlrecllok</u>	Reclame realistisch opleiding	<i>(Voorlichting reëel beeld van opleiding?)</i> Reclamespots op tv en/of bioscoop	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlinfolok</u>	Info vorige opleiding realistisch opleiding	Informatie via uw vorige opleiding/school	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlschrlok</u>	Schriftelijke info realistisch opleiding	Schriftelijke informatie die u thuis hebt ontvangen	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlbijeenlok</u>	Voorlichtingsbijeenkomsten realistisch opleiding	Voorlichtingsbijeenkomst(en) bij de KMar	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlnetlok</u>	Internet realistisch opleiding	Informatie op internet	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlreclao</u> (Q30_A_1)	Algemeen oordeel: reclame	<i>(algemeen oordeel voorlichtingsvorm)</i> Reclamespots op tv en/of bioscoop	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlinfoao</u> (Q30_A_2)	Algemeen oordeel: info vorige opleiding	Informatie via uw vorige opleiding/school	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlschrao</u> (Q30_A_3)	Algemeen oordeel: schriftelijke info	Schriftelijke informatie die u thuis hebt ontvangen	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel

			6 n.v.t.
<u>Vlbijeenao</u> (Q30_A_4)	Algemeen oordeel: voorlichtingsbijeenkomsten	Voorlichtingsbijeenkomst(en) bij de KMar	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Vlnetao</u> (Q30_A_5)	Algemeen oordeel: internet	Informatie op internet	1 zeer reëel 2 reëel 3 neutraal 4 niet reëel 5 absoluut niet reëel 6 n.v.t.
<u>Fcluskmar</u>	Functiecluster kmar	Voor welk functiecluster bent/was u bestemd?	1 marechaussee bbt 2 wachtmeester bbt 3 lo/sport 4 anders
<u>aanbklukmar</u>	aanbevelen	Zou u de KLu/Kmar aanbevelen aan anderen?	1 ja 2 nee
<u>bkndreg</u>	Bekend met de klachtenregeling sexuele intimidatie	Bekend met de klachtenregeling sexuele intimidatie	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>bkndgebr</u>	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de klachtenregeling sexuele intimidatie	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de klachtenregeling sexuele intimidatie	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>gebrreg</u>	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de klachtenregeling sexuele intimidatie	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de klachtenregeling sexuele intimidatie	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>tevrreg</u>	Tevreden met de klachtenregeling sexuele intimidatie	Tevreden met de klachtenregeling sexuele intimidatie	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>bkndvtp</u>	Bekend met het bestaan van de vertrouwenspersoon	Bekend met het bestaan van de vertrouwenspersoon	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>bkndgbrpp</u>	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de vertrouwenspersoon	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de vertrouwenspersoon	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>gbrvtp</u>	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de vertrouwenspersoon	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de vertrouwenspersoon	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>tevrtp</u>	Tevreden met de vertrouwenspersoon	Tevreden met de vertrouwenspersoon	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>bestdrugs</u>	Bekend met het bestaan van het drugsbeleid	Bekend met het bestaan van het drugsbeleid	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>tevrdrugs</u>	Tevreden met het drugsbeleid	Tevreden met het drugsbeleid	1 ja 2 nee 3 n.v.t.

<u>Beststudie</u>	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van studie- en ontwikkelingsmogelijkheden	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van studie- en ontwikkelingsmogelijkheden	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Bkndgebrstudie</u>	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van studie- en ontwikkelingsmogelijkheden	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van studie- en ontwikkelingsmogelijkheden	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Gebrstudie</u>	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van studie- en ontwikkelingsmogelijkheden	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van studie- en ontwikkelingsmogelijkheden	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Tevrstudie</u>	Ik ben tevreden met de studie en ontwikkelingsmogelijkheden	Ik ben tevreden met de studie en ontwikkelingsmogelijkheden	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Bkdgbrsec</u>	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de secundaire arbeidsvoorwaarden	Bekend met de mogelijkheid gebruik te maken van de secundaire arbeidsvoorwaarden	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Gebrsec</u>	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de secundaire arbeidsvoorwaarden	Daadwerkelijk gebruik gemaakt van de secundaire arbeidsvoorwaarden	1 ja 2 nee 3 n.v.t.
<u>Tevrsec</u>	Tevreden met de secundaire arbeidsvoorwaarden	Tevreden met de secundaire arbeidsvoorwaarden	1 ja 2 nee 3 n.v.t.

Bijlage 2: Tabellen

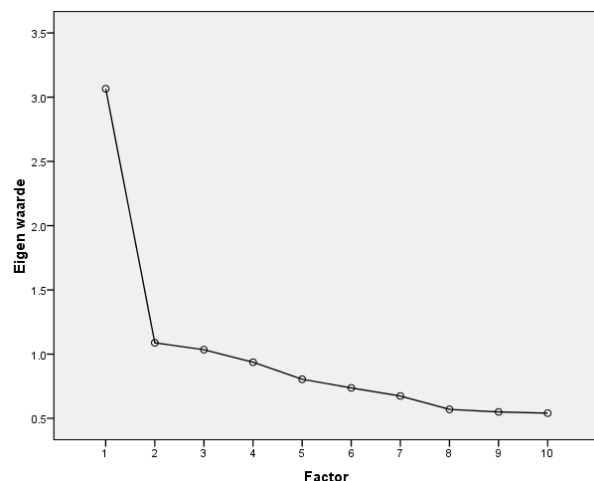
Tabel 1. *Betrouwbaarheid schaal overgang burger/militair*

Schaal overgang burger/militair	
	Cronbach's Alpha als item wordt verwijderd
Netheid	.731
Stiptheid	.719
Tijdsdruk	.710
Tempo	.722
Controle	.710
Behandeling Instructeurs	.716
Militair lichamelijk	.726
Straffen	.717
Omgang met Wapens	.741
Internaatsysteem	.733

Tabel 2 en 3. *Factoranalyse: Eigen waarden, verklaarde variantie en factorloadingen bij één factor*

Factor	Eigen waarde	%Verklaarde variantie	Netheid	
1	3.066	30.655	Stiptheid	.490
2	1.088	10.880	Tijdsdruk	.583
3	1.034	10.343	Tempo	.638
4	.937	9.369	Controle	.554
5	.804	8.043	Behandeling instructeurs	.619
6	.737	7.370	Lichamelijk	.601
7	.674	6.737	Straffen	.542
8	.570	5.699	Omgang wapens	.601
9	.550	5.499	Internaatsysteem	.369
10	.540	5.403		.486

Figuur 1. Scree-plot factoranalyse

Tabel 4. Correlatie aspecten militair leven en zwaarte van de opleiding (Spearman's rho)

	Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Wapens	Internaatsysteem
Zwaarte opleiding										
Correlatie	.057	.102	.153	.099	.148	.068	-.001	-.004	.018	.089
Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.930	.814	.231	.000
N	4498	4497	4501	4492	4496	4503	4489	4483	4393	4478

Tabel 5. Relatie tussen aspect tijdsdruk en exit/doorstroom

	Geen moeite	Enige moeite	Veel moeite
Exit	39%	42%	19%
Doorstroom	45%	46%	9%

Tabel 6. Relatie tussen aspect controle en exit/doorstroom

	Geen moeite	Enige moeite	Veel moeite
Exit	39%	38%	23%
Doorstroom	54%	38%	8%

Tabel 7. *Relatie tussen aspect internaatsysteem en exit/doorstroom*

	Geen moeite	Enige moeite	Veel moeite
Exit	41%	32%	28%
Doorstroom	62%	31%	7%

Tabel 8. *Correlatie exit/doorstroom en aspecten van het militaire leven (Spearman's rho)*

Groep	Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Wapens	Internaatsysteem
Correlatie	-.064	-.100	-.099	-.126	-.179	-.091	-.053	-.069	-.031	-.238
Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.038	.000
N	4495	4495	4498	4489	4493	4500	4486	4480	4391	4475

Tabel 9. *Correlaties overgang burger naar militair/aspecten militair leven (Spearman's rho)*

Bruger/ Militair	Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Wapens	Internaatsysteem
Correlatie	-.210	-.264	-.313	-.265	-.353	-.282	-.269	-.252	-.114	-.334
Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
N	4465	4467	4470	4463	4464	4471	4456	4453	4363	4448

Tabel 10. *Beta's aspecten militair leven*

	Beta
Controle	-.156
Tijdsdruk	-.156
Internaatsysteem	-.206
Militair lichamelijk	-.159
Behandeling instructeurs	-.119

Tabel 11. *Regressie aspecten militair leven en overgang burger/militair algemeen*

Mode	R	R Square	R Square verandering	Significantie
1	.363 ^a	.132	.132	.000
2	.425 ^b	.180	.048	.000
3	.469 ^c	.220	.040	.000
4	.498 ^d	.248	.028	.000
5	.510 ^e	.260	.012	.000
6	.518 ^f	.269	.008	.000
7	.524 ^g	.275	.007	.000
8	.526 ^h	.277	.002	.001
9	.528 ⁱ	.278	.001	.004

a. Voorspellers: controle

b. Voorspellers : controle, tijdsdruk

c. Voorspellers : controle, tijdsdruk, internaatsysteem

d. Voorspellers : controle, tijdsdruk, internaatsysteem, militair lichamelijk

e. Voorspellers : controle, tijdsdruk, internaatsysteem, militair lichamelijk, behandeling instructeurs

f. Voorspellers : controle, tijdsdruk, internaatsysteem, militair lichamelijk, behandeling instructeurs, tempo

g. Voorspellers : controle, tijdsdruk, internaatsysteem, militair lichamelijk, behandeling instructeurs, tempo, stiptheid

h. Voorspellers : controle, tijdsdruk, internaatsysteem, militair lichamelijk, behandeling instructeurs, tempo, stiptheid, netheid

i. Voorspellers : controle, tijdsdruk, internaatsysteem, militair lichamelijk, behandeling instructeurs, tempo, stiptheid, netheid, straffen

Tabel 12. *Correlatie week van vertrek en aspecten van het militaire leven (Spearman's rho)*

Week stoppen	Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Wapens	Internaatsysteem
Correlatie	-.104	-.110	-.133	-.039	-.119	-.026	-.029	-.107	.025	-.129
Sig. (2-zijdig)	.001	.001	.000	.229	.000	.419	.379	.001	.454	.000
N	943	942	946	943	946	943	939	940	879	937

Tabel 13. *Correlatie persoonskenmerken en overgang burger/militair (Spearman's rho)*

		Netheid	Stipt- heid	Tijds- druk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Wapens	Internaat- systeem	Overgang burger/militair
Burgerlijke staat	Correlatie	.096	.032	.045	.049	.028	.003	.030	.023	.023	.002	-.024
	Sig. (2- zijdig)	.000	.030	.002	.001	.057	.844	.043	.127	.127	.869	.115
	N	4492	4492	4494	4484	4489	4496	4481	4476	4386	4471	4489
Leeftijd	Correlatie	-.091	-.016	-.005	-.034	-.035	-.004	-.002	.018	-.002	-.080	.012
	Sig. (2- zijdig)	.000	.283	.751	.023	.018	.770	.900	.220	.880	.000	.435
	N	4450	4449	4453	4444	4448	4456	4442	4435	4345	4430	4448
Geslacht	Correlatie	-.061	-.032	.000	-.015	.014	.060	.162	.129	.063	-.027	-.039
	Sig. (2- zijdig)	.000	.032	.984	.302	.366	.000	.000	.000	.000	.071	.009
	N	4491	4492	4495	4485	4490	4497	4482	4477	4387	4472	4489
Opleiding	Correlatie	-.052	-.046	-.050	.035	-.006	-.003	-.004	-.007	.030	-.018	.045
	Sig. (2- zijdig)	.000	.002	.001	.020	.691	.823	.804	.653	.050	.228	.003
	N	4479	4479	4483	4473	4477	4484	4470	4464	4375	4459	4478

Tabel 14. *Relatie burgerlijke staat en leeftijd*

	Samenwonend / gehuwd	Ongehuwd, zelfstandig wonend	Ongehuwd, bij ouders wonend	Anders
17 t/m 19 jaar	1%	2%	95%	3%
20 t/m 22 jaar	4%	9%	84%	3%
23 t/m 25 jaar	15%	20%	62%	3%
26 jaar en ouder	37%	42%	17%	4%

Tabel 15. *Woon- en leefomgeving en overgang burger/militair*

	Zeer zwaar	Zwaar	Niet zwaar/niet soepel	Soepel	Zeer soepel
BLIJVEN	1%	6%	38%	39%	17%
Blijven	1%	10%	46%	38%	5%
Neutraal	2%	15%	51%	28%	4%
Vertrek	4%	38%	43%	13%	1%
VERTREK	21%	40%	24%	11%	3%

Tabel 16. *Militair leven en overgang burger/militair*

	Zeer zwaar	Zwaar	Niet zwaar/niet soepel	Soepel	Zeer soepel
BLIJVEN	1%	8%	43%	37%	11%
Blijven	1%	13%	51%	32%	3%
Neutraal	2%	20%	50%	24%	3%
Vertrek	10%	41%	43%	6%	0%
VERTREK	31%	42%	11%	9%	7%

Tabel 17. *Correlatie twee motieven en tien aspecten van het militaire leven (Spearman's rho)*

		Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Wapens	Internaatsysteem
Woon- en leefomgeving	Correlatie	.065	.123	.116	.085	.257	.144	.088	.106	.054	.339
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	4423	4422	4427	4419	4425	4432	4418	4412	4323	4410
Militair leven	Correlatie	.066	.137	.107	.101	.231	.158	.110	.135	.032	.280
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.034	.000
	N	4423	4423	4425	4418	4422	4428	4419	4411	4324	4406

Tabel 18. *Regressie aspecten van het militaire leven en motief 'militair leven'*

Model	R	R Square	R Square verandering	Significantie
1	.302 ^a	.091	.091	.000
2	.328 ^b	.108	.017	.000
3	.336 ^c	.113	.005	.000
4	.341 ^d	.116	.003	.000

a. Voorspellers: internaatsysteem

b. Voorspellers: internaatsysteem, controle

c. Voorspellers: internaatsysteem, controle, stiptheid

d. Voorspellers: internaatsysteem, controle, stiptheid, behandeling instructeurs

Tabel 19. *Bijbehorende beta's motief 'militair leven'*

	Beta	Sig.
Internaatsysteem	.229	.000
Controle	.112	.000
Stiptheid	.065	.000
Behandeling instructeurs	.062	.000

Tabel 20 en 21. *Regressie aspecten van het militaire leven en motief 'woon- en leefomgeving' en bijbehorende beta's*

Model	R	R Square	R Square verandering	Significantie
1	.358 ^a	.128	.128	.000
2	.381 ^b	.145	.016	.000
3	.384 ^c	.147	.002	.001
4	.386 ^d	.149	.001	.007

a. Voorspellers: internaatsysteem

b. Voorspellers: internaatsysteem, controle

c. Voorspellers: internaatsysteem, controle, stiptheid

d. Voorspellers: internaatsysteem, controle, stiptheid, behandeling instructeurs

	Beta	Sig.
Internaatsysteem	.289	.000
Controle	.121	.000
Stiptheid	.043	.004
Behandeling instructeurs	.042	.007

Tabel 22. *Correlatie gecontroleerd voor persoonskenmerken (Spearman's rho)*

Controle Variabelen			Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Instructeurs	Militair lichamenlijk	Straffen	Wapens	Internaatsysteem
Burgerlijke staat & Leeftijd & Geslacht & Vooropleiding	Leef-omgeving Militair leven	Cor. Sig.	.068	.133	.132	.097	.266	.161	.111	.125	.060	.352
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
		Cor. Sig.	.066	.148	.111	.105	.247	.167	.113	.142	.035	.304
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.023	.000

Tabel 23 en 24. *Factoranalyse 'woon- en leefomgeving'*

Factor	Eigen waarde			Factor
	Totaal	% Verklaarde variantie	Cumulatief %	
1	2.259	75.309	75.309	Invloed internaatsysteem .873
2	.409	13.629	88.938	Invloed gebrek aan privacy .880
3	.332	11.062	100.000	Invloed van huis zijn .850

Tabel 25 en 26. *Factoranalyse 'militair leven'*

Factor	Eigen waarde			Factor
	Total	% Verklaarde variantie	Cumulatief %	
1	3.961	66.014	66.014	Invloed discipline
2	.695	11.583	77.597	Invloed lichamenlijk werk
3	.553	9.224	86.822	Invloed punctualiteit
4	.346	5.772	92.594	Invloed velddienst
5	.270	4.508	97.102	Invloed nauwkeurig werken
6	.174	2.898	100.000	Invloed werken in teamverband

Tabel 27. *Cronbach's alpha als item wordt verwijderd (woon- en leefomgeving)*

	Cronbach's Alpha als item wordt verwijderd
Invloed internaatsysteem	.758
Invloed gebrek aan privacy	.751
Invloed van huis zijn	.798

Tabel 28. *Cronbach's alpha als item wordt verwijderd (militair leven)*

	Cronbach's Alpha als item wordt verwijderd
Invloed discipline	.862
Invloed lichamenlijk werk	.871
Invloed punctualiteit	.861
Invloed velddienst	.893
Invloed nauwkeurig werken	.862
Invloed werken in teamverband	.885

Tabel 29. *Regressie motief 'woon- en leefomgeving' en de drie aspecten, met bijbehorende beta's*

Model	R	R Square	R Square verandering	Sig.	Beta	Sig.	
1	.689 ^a	.475	.475	.000	Invloed van huis zijn	.381	.000
2	.752 ^b	.565	.090	.000	Invloed internaatsysteem	.268	.000
3	.769 ^c	.592	.027	.000	Invloed gebrek aan privacy	.236	.000

a. Voorspellers: invloed van huis zijn

b Voorspellers: invloed van huis zijn, invloed internaatsysteem

c. Voorspellers: invloed van huis zijn, invloed internaatsysteem, invloed gebrek aan privacy

Tabel 30. Regressie motief 'militair leven' en de zes aspecten, met bijbehorende beta's

Model	R	R Square	R Square verandering	Sig
1	.447 ^a	.200	.200	.000
2	.484 ^b	.234	.034	.000
3	.497 ^c	.247	.013	.000
4	.505 ^d	.256	.008	.000
5	.510 ^e	.260	.004	.000

a. Predictors: (Constant), invloed punctualiteit
 b. Predictors: (Constant), invloed punctualiteit, invloed velddienst
 c. Predictors: (Constant), invloed punctualiteit, invloed velddienst, invloed discipline
 d. Predictors: (Constant), invloed punctualiteit, invloed velddienst, invloed discipline , invloed werken in teamverband
 e. Predictors: (Constant), invloed punctualiteit, invloed velddienst, invloed discipline , invloed werken in teamverband, invloed nauwkeurig werken

	Beta	Sig.
Invloed punctualiteit	.114	.000
Invloed velddienst	.153	.000
Invloed discipline	.136	.000
Invloed werken in teamverband	.098	.000
Invloed nauwkeurig werken	.121	.000

Tabel 31. Correlatie woon- en leefomgeving en de drie bijbehorende aspecten (Spearman's rho)

	Invloed internaatstelsysteem	Invloed gebrek aan privacy	Invloed van huis zijn
Woon- en leefomgeving	.653	.640	.678
	.000	.000	.000
	4456	4457	4452

Tabel 32. Correlatie militair leven en de zes bijbehorende aspecten (Spearman's rho)

	Invloed discipline	Invloed lichamelijk werk	Invloed punctualiteit	Invloed velddienst	Invloed nauwkeurig werken	Invloed werken in teamverband
Militair leven	.630	.592	.601	.574	.617	.674
	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	4453	4440	4449	4413	4443	4447

Tabel 33. *Correlaties overgang burger/militair en aspecten woon- en leefomgeving (Spearman's rho)*

		Invloed internaatsysteem	Invloed gebrek aan privacy	Invloed van huis zijn
Overgang burger/ militair	Correlatie	-.230	-.238	-.297
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000
	N	4437	4440	4434

Tabel 34. *Correlaties overgang burger/militair en aspecten militair leven (Spearman's rho)*

		Invloed discipline	Invloed lichamelijk werk	Invloed punctualiteit	Invloed velddienst	Invloed nauwkeurig werken	Invloed werken in teamverband
Overgang burger/ militair	Correlatie	-.236	-.195	-.228	-.251	-.210	-.106
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	4439	4423	4437	4401	4429	4432

Tabel 35. *Correlaties overgang burger/militair en aspecten van de twee motieven (Spearman's rho)*

Controle variabelen		Invloed internaatsysteem	Invloed gebrek aan privacy	Invloed van huis zijn	Invloed discipline	Invloed lichamelijk werk	Invloed punctualiteit	Invloed velddienst	Invloed nauwkeurig werken	Invloed werken in teamverband
Burgerlijke staat & Leeftijd & Vooropleiding & Geslacht	Overgang burger/militair	Cor. -.253	-.256	-.317	-.267	-.210	-.244	-.257	-.231	-.108
		Sig. .000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000

Tabel 36. *Correlaties aspecten overgang burger/militair en aspecten woon- en leefomgeving (Spearman's rho)*

		Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Omgang met wapens	Internaatsysteem
Invloed internaatsysteem	Cor.	.036	.118	.104	.072	.260	.114	.065	.069	.029	.370
	Sig.	.015	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.056	.000
	N	4441	4439	4441	4433	4439	4446	4433	4427	4338	4422
Invloed gebrek aan privacy	Cor.	.070	.129	.131	.091	.333	.119	.089	.105	.041	.305
	Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.007	.000
	N	4441	4439	4443	4435	4441	4447	4437	4430	4341	4425
Invloed van huis zijn	Cor.	.086	.126	.146	.112	.303	.154	.113	.114	.034	.539
	Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.026	.000
	N	4437	4436	4438	4430	4437	4442	4431	4424	4336	4419

Tabel 37. *Correlaties aspecten overgang burger/militair en aspecten motief militair leven (Spearman's rho)*

		Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Omgang met wapens	Internaat- systeem
Invloed discipline	Correlatie	.147	.212	.160	.087	.224	.184	.120	.159	.038	.221
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.011	.000
	N	4440	4440	4443	4437	4442	4447	4435	4430	4342	4426
Invloed lichamenlijk werk	Correlatie	.073	.094	.119	.104	.133	.133	.277	.207	.032	.153
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.036	.000
	N	4425	4425	4427	4422	4424	4430	4419	4413	4329	4408
Invloed punctualiteit	Correlatie	.135	.240	.193	.117	.203	.147	.144	.154	.050	.207
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.001	.000
	N	4436	4435	4439	4435	4438	4443	4431	4426	4338	4424
Invloed veld-dienst	Correlatie	.101	.129	.167	.110	.192	.175	.221	.168	.070	.220
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	4399	4398	4403	4397	4401	4406	4397	4388	4318	4383
Invloed nauw-keurig werken	Correlatie	.141	.192	.157	.109	.191	.133	.137	.137	.069	.209
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	4429	4429	4432	4426	4431	4436	4424	4420	4331	4415
Invloed team-verband	Correlatie	.021	.072	.040	.049	.133	.080	.092	.082	.025	.117
	Sig. (2-zijdig)	.170	.000	.008	.001	.000	.000	.000	.000	.097	.000
	N	4431	4432	4436	4429	4433	4439	4428	4422	4336	4417

Tabel 38. *Correlaties aspecten overgang burger/militair en aspecten motief militair leven, gecontroleerd voor persoonskenmerken (Spearman's rho)*

Controle variabelen			Netheid	Stiptheid	Tijdsdruk	Tempo	Controle	Behandeling instructeurs	Militair lichamelijk	Straffen	Omgang met wapens	Internaat-systeem
Burgerlijke staat & Leeftijd & Vooropleiding & Geslacht	Invloed	Cor.	.043	.119	.120	.084	.281	.127	.096	.090	.046	.402
	internaatsysteem	Sig.	.006	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.003	.000
	Invloed gebrek aan privacy	Cor.	.067	.138	.140	.099	.351	.131	.117	.120	.050	.322
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.001	.000
	Invloed van huis zijn	Cor.	.086	.130	.157	.120	.308	.169	.144	.129	.048	.551
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.002	.000
	Invloed discipline	Cor.	.163	.222	.174	.095	.243	.197	.123	.168	.047	.239
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.003	.000
	Invloed lichamenlijk werk	Cor.	.075	.096	.129	.105	.143	.140	.283	.213	.040	.173
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.010	.000
	Invloed punctualiteit	Cor.	.151	.253	.216	.127	.219	.160	.159	.163	.064	.220
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	Invloed velddienst	Cor.	.114	.139	.179	.109	.196	.175	.225	.155	.071	.244
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	Invloed nauwkeurig werken	Cor.	.147	.203	.178	.119	.208	.149	.142	.143	.085	.224
		Sig.	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	Invloed werken in teamverband	Cor.	.010	.069	.037	.048	.130	.073	.094	.086	.023	.122
		Sig.	.517	.000	.019	.002	.000	.000	.000	.000	.145	.000

Tabel 39. *Correlatie groep en aspecten van woon- en leefomgeving (Spearman's rho)*

		Invloed internaatsysteem	Invloed gebrek aan privacy	Invloed van huis zijn
Groep	Correlatie	-.204	-.152	-.265
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000
N		4477	4479	4473

Tabel 40. *Correlatie groep en aspecten van militair leven (Spearman's rho)*

		Invloed discipline	Invloed lichamelijk werk	Invloed punctualiteit	Invloed velddienst	Invloed nauwkeurig werken	Invloed werken in teamverband
Groep	Correlatie	-.185	-.125	-.188	-.168	-.167	-.083
	Sig. (2-zijdig)	.000	.000	.000	.000	.000	.000
	N	4481	4464	4477	4441	4470	4472

Tabel 41. *Regressie besluit en aspecten twee motieven bijbehorende beta's*

Model	R	R Square	R Square verandering	Sig.
1	.273 ^a	.074	.074	.000
2	.288 ^b	.083	.009	.000
3	.292 ^c	.086	.002	.001
4	.295 ^d	.087	.002	.007
5	.300 ^e	.090	.003	.000
6	.302 ^f	.091	.001	.010

a. Voorspellers: invloed van huis zijn

b. Voorspellers: invloed van huis zijn, invloed discipline

c. Voorspellers: invloed van huis zijn, invloed discipline , invloed velddienst

d. Voorspellers: invloed van huis zijn, invloed discipline , invloed velddienst, invloed gebrek aan privacy

e. Voorspellers: invloed van huis zijn, invloed discipline , invloed velddienst, invloed gebrek aan privacy, invloed internaatsysteem

f. Voorspellers: invloed van huis zijn, invloed discipline , invloed velddienst, invloed gebrek aan privacy, invloed internaatsysteem, invloed werken in teamverband

	Beta	Sig.
Invloed van huis zijn	-.221	.000
Invloed discipline	-.095	.000
Invloed velddienst	-.065	.000
Invloed gebrek aan privacy	.082	.000
Invloed internaatsysteem	-.086	.000
Invloed werken in teamverband	.046	.010

Bijlage 3: Vragenlijst